

Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla

UNG IDAG 2021

mucf
Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Uppdragsledare: Emma Thornström

Foton:

- s. 14 Jeswin Thomas/Unsplash
- s. 24 Adobe Stock
- s. 38 Christian Waske/Unsplash
- s. 52 Austin Neill/Unsplash
- s. 60 Logan Weaver/Unsplash
- s. 70 Nikola Johnny Mirkovic/Unsplash

Grafisk form: Länge Leve Kommunikation AB
Tryck: Tryckservice i Ängelholm AB, mars 2021.
Kontaktuppgifter MUCF:
Telefon: 010-160 10 00
E-post: info@mucf.se
Webbplats: www.mucf.se

Förord

Målet för ungdomspolitiken är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag av regeringen att följa upp det ungdomspolitiska målet. Det görs bland annat genom att följa indikatorer över hur ungas levnadsvillkor utvecklas. Indikatorerna publiceras på webbplatsen ungidag.se och kompletteras också varje år med en särskild rapport. I årets uppföljning vill MUCF ge en bred bild av ungas levnadsvillkor och beskriva viktiga utmaningar inom flera olika områden.

I Sverige lever drygt 1,5 miljoner unga som är mellan 13 och 25 år gamla. De är alla individer, med olika förutsättningar, men det ungdomspolitiska målet omfattar dem alla. Många unga i Sverige har goda levnadsvillkor. De allra flesta unga går igenom grundskolan med behörighet till gymnasiet och slutför en gymnasieutbildning. De flesta unga bedömer sin hälsa som god och allt fler unga röstar i allmänna val.

Det finns stora skillnader i livsvillkoren för olika grupper av unga. Skillnaderna är exempelvis tydliga mellan unga som är födda i Sverige och unga som är utrikes födda. Utrikes födda unga möter större utmaningar i sin skolgång samt vid arbetsmarknadsetablering och försörjning. Det finns också områden av ungas liv där vi ser att levnadsvillkoren utvecklas på ett negativt sätt, så som tryggheten i skolan och den ekonomiska utsattheten bland unga.

Det senaste årets pandemi har dessutom påverkat ungas liv i stor utsträckning. Covid-19 i sig har inte drabbat unga lika hårt, men de restriktioner som införts har påverkat unga negativt på flera olika sätt. Unga som är på väg eller nyligen har etablerat sig på arbetsmarknaden har drabbats av arbetslöshet, deras utbildning har också påverkats i stor utsträckning liksom deras möjligheter till fritidsaktiviteter. Stora delar av ungdomsgruppen har berörts, men de unga som redan innan pandemin hade sämre förutsättningar är många gånger de som drabbats hårdast. Bland dessa finns exempelvis de unga som redan tidigare mötte utmaningar kopplat till sin utbildning så som nyanlända unga, unga som studerar på gymnasiesärskola, unga med funktionsvariationer eller som tillhör socioekonomiskt svaga grupper. På samma sätt bedöms de sämre möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden drabba de unga som redan tidigare stod längre ifrån ett arbete hårdast. Det gäller unga utan fullständig gymnasieutbildning, unga med funktionsnedsättning som försvårar arbete eller unga som sedan tidigare fanns bland de som varken arbetar eller studerar.

Arbetet med denna rapport har genomförts av utredare Emma Thornström (uppdragsansvarig) och utredare Vanessa Sevedag på avdelningen för utredning.

Lena Nyberg
generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Sammanfattning	6
1 Inledning	10
Undersökningens genomförande och redovisning	10
Läsanvisningar	12
2 Ungas utbildning	14
Ungas deltagande i utbildning och behörighet till skolformer	17
Ungas trygghet i skolmiljön	20
Samlad bedömning av utmaningar kopplade till ungas utbildning	21
3 Ungas arbete och boende	24
Ungas etablering på arbetsmarknaden	27
Ungas boende	32
Samlad bedömning av utmaningar kopplade till ungas arbetsmarknad	34
4 Ungas sociala och ekonomiska utsatthet	38
Unga och ekonomisk utsatthet	41
Ungas upplevda trygghet och utsatthet för brott	43
Samlad bedömning av utmaningar kopplade till ekonomisk eller social utsatthet bland unga	49
5 Ungas fritid	52
Ungas deltagande i fritidsaktiviteter och upplevda hinder	55
Samlad bedömning av utmaningar kopplade till ungas fritid	59

6 Ungas hälsa	60
Ungas upplevda fysiska hälsa	63
Ungas upplevda psykiska ohälsa	65
Samlad bedömning av utmaningar kopplade till ungas fysiska och psykiska hälsa	68
7 Ungas inflytande och representation	70
Ungas vilja och intresse att utöva inflytande	73
Ungas utövande av olika former av politiskt engagemang	75
Unga som röstat i allmänna val	76
Samlad bedömning av utmaningar kopplade till ungas inflytande	81
8 Förslag och bedömningar	84
Förbättra möjligheterna för särskilt utsatta unga att etablera sig på arbetsmarknaden	84
Gör det möjligt för fler unga att delta i meningsfulla fritidsaktiviteter	89
Öka ungas inflytande i samhället	92
Referenser	98
Bilaga 1	104
Bilaga 2	105

Sammanfattning

Den här rapporten är en del av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors (MUCF) uppföljning av det ungdomspolitiska målet. Den utgår ifrån de indikatorer över hur ungas levnadsvillkor utvecklas som myndigheten följer. Dessa publiceras på webbplatsen ungidag.se och kompletteras varje år med en rapport som lyfter fram aktuella utmaningar kopplat till det ungdomspolitiska målet.

I årets rapport har myndigheten valt att lyfta fram en bred bild av utmaningar i ungas levnadsvillkor. Till exempel områden där levnadsvillkoren ser olika ut för unga, eller där utvecklingen går åt ett negativt håll. Myndigheten har också valt att fördjupa analysen av ungas valdeltagande i valet 2018, samt att hämta in kompletterande kunskap om hur Coronapandemin har påverkat ungas levnadsvillkor.

Rapporten är uppdelad i kapitel, där varje kapitel beskriver situationen för unga eller utvecklingen över tid för en särskild del av livet. Nedan redovisas de huvudsakliga slutsatserna från varje kapitel:

KAPITLET OM UNGAS UTBILDNING VISAR ATT

- 7 procent av unga i åldern 16–24 år saknar en gymnasieutbildning och studerar inte. Andelen har bara minskat marginellt sedan 2008 och är fortsatt större bland unga utrikes födda.
- 86 procent av de unga som avslutat årskurs 9 uppnådde behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram år 2020. Andelen har ökat sedan 2017, men är lägre bland killar än bland tjejer och betydligt lägre bland unga som är utrikes födda jämfört med inrikes födda unga.
- drygt 7 av 10 avgångselever från gymnasieskolan har en grundläggande behörighet till högskola/universitet år 2020. 2 av 10 unga i åldersgruppen 19–24 år studerade vid högskola/universitet hösten 2019. Andelen är fortsatt störst bland inrikes födda tjejer och lägst bland utrikes födda killar.
- de allra flesta unga i årskurs 7–9 och gymnasieskolan känner sig trygga i skolan. Men mellan 2015 och 2018 har andelen som blivit mobbade fördubblats, från 3 till 6 procent. Under samma tidsperiod har det uppkommit en skillnad som innebär att unga med utländsk bakgrund i mindre utsträckning känner sig trygga i skolan jämfört med unga som har svensk bakgrund.
- det senaste årets förändringar i undervisningen med anledning av Coronapandemin har inte resulterat i en minskad andel unga som blir behöriga till gymnasieskolan. Men flera undersökningar visar att vissa grupper av unga har haft svårare att ta del av den utbildning som genomförts på distans.

KAPITLET OM UNGAS ARBETE OCH BOENDE VISAR ATT

- andelen unga som är arbetslösa har minskat under lång tid, men ökar nu åter. År 2020 var 11,4 procent bland unga i åldern 16–24 år inskrivna hos Arbetsförmedlingen som arbetslösa. Utrikes födda unga har fortsatt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. År 2020 var andelen arbetslösa 24,8 procent i denna grupp jämfört med 8,6 procent bland inrikes födda.
- Coronapandemin har påverkat ungas arbetsmarknad särskilt kraftigt. Det beror dels på att tillfälliga anställningar är vanligare bland unga, dels på att unga ofta arbetar inom branscher som påverkats av de restriktioner som införts.
- år 2018 var andelen unga som varken arbetar eller studerar 6,5 procent i åldrarna 16–24 år. Andelen är fortsatt högre bland utrikes födda unga även om den minskat senaste åren, andelen är särskilt stor bland utrikes födda tjejer.
- 4 av 10 unga i åldrarna 20–24 år bor kvar hos sina föräldrar och andelen förändras mycket lite över tid.
- år 2019 vräktes 143 unga i åldern 18–24 år, antalet har åter ökat något efter att ha minskat under många år.

KAPITLET OM UNGAS EKONOMISKA OCH SOCIALA UTSATTHET VISAR ATT

- andelen unga med låg ekonomisk standard har åter ökat, tidigare har andelen minskat under flera år. År 2020 var andelen 26,3 procent bland unga i åldern 20–24 år. Andelen är dubbelt så stor bland utrikes födda unga jämfört med inrikes födda unga.
- efter en tids minskning har andelen unga som fått ekonomiskt bistånd åter ökat. År 2019 var andelen 7 procent bland unga i åldern 18–24 år. Andelen är fortsatt betydligt större bland utrikes födda jämfört med inrikes födda unga.
- var tredje ung i åldern 16–24 år känner sig otrygg i sitt bostadsområde år 2020. Andelen är dubbelt så stor bland tjejer jämfört med killar.
- det är vanligt bland unga att utsättas för brott. Stöld, lindrigt våld, sexualbrott och hot är brott som det är vanligt att unga utsätts för.
- det är mycket ovanligt att unga i åldern 13–24 år avlider till följd av dödligt våld, men antalet killar som har gjort det har ökat. Det är betydligt vanligare att killar utsätts för dödligt våld jämfört med tjejer.

KAPITLET OM UNGAS FRITID VISAR ATT

- de vanligaste hindren för unga att ta del av fritidsaktiviteter är att de inte har tid på grund av skola eller arbete, att aktiviteten är för dyr, att aktiviteten upplevs vara för svår eller att det är svårt att ta sig till aktiviteten.
- 7 av 10 unga i åldern 16–25 år idrottar på fritiden varje vecka. Andelen som idrottar utanför en förening är dubbelt så stor som andelen som idrottar inom en förening. Andelen inrikes födda tjejer som idrottar varje vecka har minskat. Unga tjejer med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning på fritiden jämfört med andra unga.
- en större andel unga utrikes födda än inrikes födda i åldern 16–25 år ägnar sig åt olika former av kultur på fritiden. Killar tar i mindre utsträckning del av kulturella aktiviteter på sin fritid jämfört med tjejer.
- var tredje ung i åldern 16–25 år läser böcker på fritiden varje vecka. Mellan åren 2007 och 2018 har andelen unga som läser böcker halverats.
- 6 av 10 unga i åldern 16–25 år är medlemmar i en förening, andelen minskar något över tid.
- Coronapandemin har påverkat ungas tillgång till fritidsaktiviteter. Viss verksamhet har kunnat genomföras i nya former, medan annan påverkats kraftigare. Det finns en oro att pandemin kommer att leda till att ungas tillgång till fritidsaktiviteter minskar.

KAPITLET OM UNGAS HÄLSA VISAR ATT

- andelen unga i åldern 16–24 år som har en riskkonsumtion av alkohol och som röker har minskat, medan andelen unga som snusar och som har riskabla spelvanor har ökat något senaste åren. Andelen unga i årskurs 2 på gymnasiet som använt narkotika har inte förändrats över tid.
- både andelen unga i åldern 16–24 år som upplever psykiska och psykosomatiska symptom har ökat under flera år, men denna ökning har avstannat. Andelen unga som upplever psykiska eller psykosomatiska symptom är dock fortsatt stor och är större bland tjejer än bland killar.
- andelen unga i åldern 16–25 år som har blivit kränkta på grund av diskriminering har ökat och var 14 procent år 2018. Andelen är större bland tjejer jämfört med killar.
- andelen unga i åldern 13–24 år som avlider till följd av självmord har varit oförändrad över tid och är större bland killar än bland tjejer. Andelen unga i samma ålder som vårdats på sjukhus till följd av självmordsförsök har sedan 2018 ökat något igen, efter att tidigare ha minskat under många år.

KAPITLET OM UNGAS REPRESENTATION OCH INFLYTANDE VISAR ATT

- knappt 4 av 10 av unga i åldern 16–25 år vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun, knappt 2 av 10 unga upplever att de har möjlighet att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen.
- ungefär 6 av 10 unga i åldern 16–25 år uppger att det är intresserade av omvärlden och samhället. Andelen som är intresserade av politik är lägre, 4 av 10, men har ökat över tid. Andelen som är intresserade av omvärlden är större bland utrikes födda unga jämfört med inrikes födda. Det är en större andel tjejer än killar som uppger att de är intresserade av samhällsfrågor.
- ungas deltagande i politiska aktiviteter har förändrats över tid. Bland annat har delaktigheten på nätet och genom medveten konsumtion ökat. Att stödja åsikter på nätet är den vanligaste formen för politisk handling bland unga. Samtidigt har deltagande i demonstrationer, att bära symboler och skriva på namninsamlingar minskat bland unga.
- unga i åldern 16–24 år är medlemmar i politiska partier i samma utsträckning som vuxna, 5 procent är medlemmar i ett politiskt parti. Unga är däremot underrepresenterade i nomineringar och val till förtroendeuppdrag på alla politiska nivåer. En något högre andel killar nomineras och väljs jämfört med tjejer.
- andelen unga i åldern 18–24 år som avgått under mandatperioden är högre bland unga än i den övriga befolkningen. På både landstings- och kommunnivå är det en högre andel tjejer än killar som avgått.
- ungas valdeltagande har ökat i samtliga val. Unga i åldern 18–24 år röstar i högst utsträckning i riksdagsvalet, där 86 procent röstade 2018.
- Coronapandemin har begränsat möjligheterna för unga att mötas, vilket förändrat förutsättningarna att bedriva påverkansarbete och demokratiska processer. Antalet arrangemang i ungdomsorganisationer har exempelvis minskat vilket påverkat möjligheten till dialog.

1 Inledning

Regeringens ungdomspolitiska mål är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (Regeringens proposition 2013/14:191). Under 2021 kommer Sverige att ha en ny ungdomspolitisk skrivelse som pekar ut riktningen för ungdomspolitiken under de kommande åren. Denna rapport kan ses som en lägesbeskrivning av några av de utmaningar som finns kring ungas levnadsvillkor inför den kommande tiden.

Ungdomstiden är en viktig tid då unga tar många avgörande steg från att vara barn mot att ta del i samhället som vuxna. Under ungdomstiden ska flera viktiga grundstenar i en människas liv komma på plats, så som utbildning, arbete, boende och större möjligheter till inflytande i samhället. Ungdomstiden formar människor och skapar förutsättningar för trygghet och aktivt deltagande i demokratiska processer, i arbetslivet och i samhället i stort.

Med den här rapporten vill myndigheten ge en bred bild av ungas levnadsvillkor och viktiga utmaningar kopplade till dessa. Myndigheten vill till exempel lyfta områden där ungas levnadsvillkor utvecklas på ett negativt sätt, eller där det finns stora skillnader i levnadsvillkor mellan olika grupper av unga.

Rapporten utgår ifrån de indikatorer för ungas levnadsvillkor som myndigheten följer. Indikatorerna samlas ifrån 11 olika myndigheter. Samtliga finns tillgängliga på webbplatsen ungidag.se, där de är samlade under sex olika teman:

- arbete och boende
- ekonomisk och social utsatthet
- fysisk och psykisk hälsa
- inflytande och representation
- kultur och fritid
- utbildning.

UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE OCH REDOVISNING

De indikatorer som ligger till grund för rapporten berör huvudsakligen perioden 2011 till 2019. När ungas levnadsvillkor följs upp genom statistik, från både register och enkäter, finns det en naturlig eftersläpning i de uppgifter som är senast tillgängliga. Under det senaste året har ungas levnadsvillkor påverkats av Coronapandemin. Den har inneburit snabba förändringar i ungas levnadsvillkor, som ännu inte syns i flera av de indikatorer myndigheten följer. Exempelvis har ungas situation på arbetsmarknaden påverkats kraftigt, men också deras utbildningsmiljö, och deras möjligheter att mötas eller ta del av aktiviteter på fritiden.

MUCF har i den mån det varit möjligt inkluderat så aktuella uppgifter och analyser som funnits tillgängliga när arbetet med rapporten genomfördes, för att ge en nulägesbild av hur Coronapandemin påverkar ungas liv. Det har gjorts genom intervjuer med myndigheter som levererar statistik till webbplatsen ungidag.se

samt med andra organisationer. MUCF har även tagit del av aktuella rapporter och analyser. Intervjuerna har genomförts under perioden oktober 2020 till januari 2021 och informationen speglar den kunskap som fanns vid det tillfället. Information om vilka myndigheter och organisationer som har intervjuats finns i bilaga 2.

Trots att ungas liv påverkats av det senaste årets pandemi finns det ett stort värde i att även se utvecklingen av ungas levnadsvillkor i ett längre perspektiv. Flera av de viktigaste utmaningarna i denna rapport har funnits under lång tid. De unga som redan innan Coronapandemin mötte större utmaningar riskerar nu att drabbas ytterligare.

Rapporten innehåller även en analys av ungas valdeltagande i valet 2018, med syfte att undersöka vilka faktorer som påverkar om unga vuxna röstar eller inte. Där beskrivs övergripande demografiska mönster i valdeltagandet bland unga, så som andelen som röstat på länsnivå och utifrån könsskillnader. Valdeltagandet har även analyserats utifrån olika kommuntyper, samt utifrån om det finns samband mellan andelen unga som röstat och andelen i kommuner som är utrikes födda, har låg ekonomisk standard, eller låg utbildningsnivå. Analysen är genomförd baserat på registerdata från Statistiska Centralbyrån (SCB). Mer information om metod finns i bilaga 1.

Begrepps- och resultatredovisning i rapporten

Resultat från urvalsundersökningar som visar på skillnader inom gruppen unga diskuteras enbart i löptext om skillnaderna är statistiskt säkerställda. För tidsserierna har konfidensintervall beräknats på 95 procent. Principen är att konfidensintervallet för de olika värdena inte får överlappa varandra för att vi ska säga att det finns en säkerställd skillnad. Vårt sätt att pröva den statistiska signifikansen för tidsserierna baserar sig på konfidensintervall för två olika värden var för sig, prövningen är i själva verket strängare än 95-procentsnivån. I figurer och tabeller redovisas både statistiskt säkerställda och ej statistiskt säkerställda skillnader.

Det ungdomspolitiska målet gäller alla unga mellan 13 och 25 år. Eftersom indikatorerna för ungas levnadsvillkor kommer från flera olika myndigheter och undersökningar kan det åldersintervall som presenteras variera. De flesta indikatorer berör unga mellan 16 och 24 år, men det finns även andra åldersintervall. Vilket åldersintervall som avses för respektive indikator redovisas i anslutning till den indikator det gäller. Samtliga indikatorer finns tillgängliga på webbplatsen ungidag.se. Där finns beskrivningar av uppgifternas källa samt information om vilka unga som går att följa.

De indikatorer som används för att följa ungas levnadsvillkor går att bryta ner på olika undergrupper, som till exempel

- tjejer/killar
- inrikes/utrikes födda
- svensk/utländsk bakgrund
- yngre/äldre åldersgrupper
- unga/vuxen jämförelsegrupp
- kommun/län.

Unga är inte en homogen grupp, den innefattar individer som alla kan ha vitt

skilda möjligheter, förutsättningar och utmaningar. Självklart finns det flera andra perspektiv som är relevanta att använda vid analyser av ungas levnadsvillkor, exempelvis socioekonomisk bakgrund eller föräldrars utbildningsnivå. Dessa perspektiv analyseras dock inte i denna rapport. När det har varit möjligt har MUCF inkluderat information om levnadsvillkoren även för unga hbtq-personer. Den kunskap MUCF har om villkoren för dessa unga lyfts kortfattat i relation till det aktuella kapitlet.

LÄSANVISNINGAR

Rapporten är indelad i åtta kapitel och varje kapitel avslutas med en sammanfattning av slutsatserna.

I *kapitel ett* beskriver vi bakgrunden till rapporten och hur den är upplagd, hur olika begrepp definieras samt en kort beskrivning av metoden.

I *kapitel två* beskriver vi ungas utbildning. Här finns exempelvis information om unga med behörighet till gymnasieskola och högskola/universitet, eller unga som saknar gymnasieutbildning. Här finns även information om ungas upplevda trygghet i skolan.

I *kapitel tre* beskriver vi ungas situation på arbetsmarknaden och hur ungas arbetslöshet utvecklas. Vi redovisar även utvecklingen av unga som varken arbetar eller studerar samt ungas boende.

I *kapitel fyra* beskriver vi ungas sociala och ekonomiska utsatthet. Här finns uppgifter om unga som har låg ekonomisk standard, som har försörjningsstöd eller skulder hos Kronofogden. Här finns även uppgifter om i vilken utsträckning unga utsätts för olika sorters brott.

I *kapitel fem* beskriver vi ungas fritid. Här finns uppgifter om i vilken utsträckning unga ägnar sig åt olika typer av aktiviteter på fritiden, så som idrott eller kultur. Här finns även uppgifter om ungas medlemskap i föreningar samt i vilken utsträckning unga upplever olika hinder för att ta del av fritidsaktiviteter.

I *kapitel sex* beskriver vi ungas fysiska och psykiska hälsa. Här ges en bild av i vilken utsträckning unga ägnar sig åt olika typer av beteenden som innebär risker för hälsan. Här beskrivs även hur ungas upplevda psykiska hälsa har förändrats över tid.

I *kapitel sju* beskriver vi ungas inflytande och representation. Här finns information om hur unga väljer att uttrycka sina politiska åsikter, i vilken utsträckning de upplever att de kan och vill påverka lokalt. Här finns även analyser av ungas deltagande i det senaste valet samt hur det skiljer sig mellan olika grupper av unga.

I *det avslutande kapitlet* sammanfattar vi de utmaningar som myndigheten vill lyfta som särskilt viktiga och lämnar bedömningar samt förslag på åtgärder.

Definitioner av de grupper av unga som följs upp i rapporten

Tjej/Kille: När resultatet redovisas uppdelat på kön används begreppen tjejer och killar. Med tjejer och killar avses antingen juridiskt kön, eller det kön som unga själva har identifierat att de har. Båda sätten att identifiera kön förekommer i denna rapport. Det beror på att indikatorerna som används kommer från olika källor, och kan ha sin grund i exempelvis både register- och enkätundersökningar. I statistik som baseras på registerdata avses juridiskt kön. I statistik som baseras på enkätdata avses kön som unga själva har identifierat att de har.

Åldersgrupper: De flesta indikatorer berör unga mellan 16 och 24 år, men åldersintervallen varierar något mellan olika källor. Vilka åldrar som avses anges i relation till respektive indikator. I de fall det är möjligt att göra jämförelser för unga i olika åldersgrupper har sådana jämförelser gjorts. För flera indikatorer kan gruppen unga brytas ner i två åldersgrupper, åldrarna 16–19 år eller 20–24 år. Även möjligheten att jämföra unga med den övriga befolkningen kan skilja sig något mellan olika indikatorer. I de fall sådana möjligheter finns kan jämförelser göras med åldersgrupperna 25–29 år och 30–64 år.

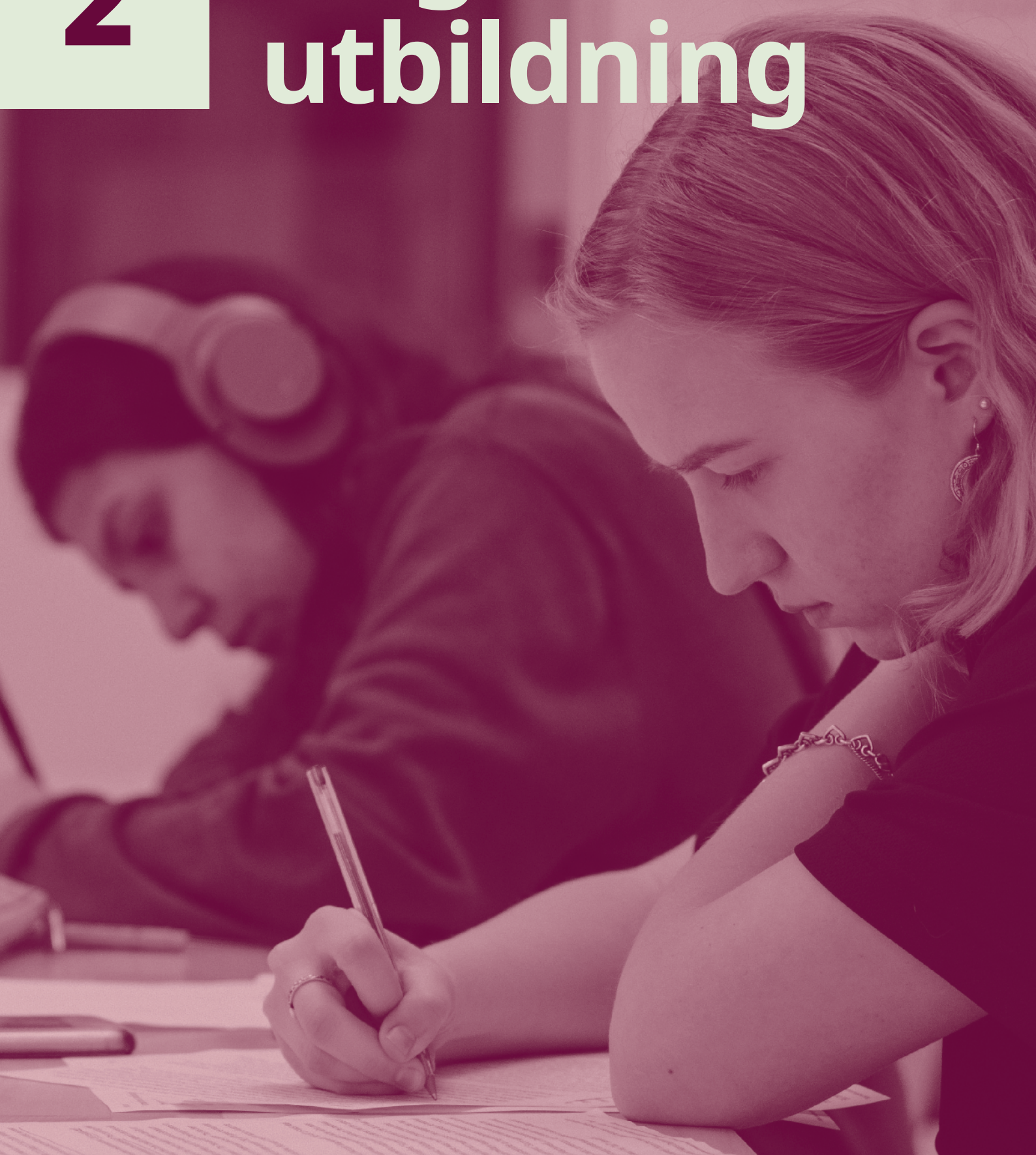
Inrikes född/Utrikes född: Med inrikes födda avses personer födda i Sverige. Utrikes födda är personer födda utomlands.

Utländsk bakgrund/Svensk bakgrund: Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Med svensk bakgrund avses personer födda i Sverige med minst en inrikes född förälder.

Hbtq-person/Hetero-cisperson: Med hbtq-person avses personer som själva inte identifierar sig som heterosexuella cis-personer. Rapporten innehåller information om unga hbtq-personer från flera olika källor. I de fall källan är MUCF:s nationella ungdomsenkät är hbtq-personer definierade som de unga som svarat att de har en annan sexuell läggning än heterosexuell, är osäkra eller inte vill definiera sin sexuella läggning. Ungar som svarat att de har en annan könsidentitet än kille eller tjej alternativt är osäkra på sin könsidentitet benämns också som hbtq-personer, liksom de unga som uppgett att de är transpersoner eller är osäkra på om de är transpersoner. Det är svårt att med säkerhet hävda att de statistiska resultaten från MUCF:s nationella ungdomsenkät är generaliserbara till alla unga hbtq-personer i Sverige. Resultaten ger däremot tydliga indikationer och information om hur unga hbtq-personer själva upplever sina levnadsvillkor.

2

Ungas utbildning

I det här kapitlet beskriver vi utvecklingen för de indikatorer som följer ungas utbildning. Utbildning är en viktig förutsättning för möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden, det gör den även till en grundförutsättning för ungas möjligheter att försörja sig. Valet av utbildning, och i förlängningen valet av yrke, är ett av de stora vägvalen i livet.

MUCF följer ett antal indikatorer som relaterar till ungas utbildning. Bland annat andelen unga som blir behöriga till gymnasieskolan eller till högre studier, samt andelen unga som saknar en gymnasieutbildning. Myndigheten följer även ett antal indikatorer kopplade till ungas upplevelse av trygghet i skolmiljön.

Kapitlet visar i korthet att

- 7 procent av unga i åldern 16–24 år studerade inte och saknade en gymnasieutbildning år 2018. Andelen har bara förändrats marginellt sedan 2008. Andelen som saknar gymnasieutbildning är fortsatt större bland unga utrikes födda.
- 86 procent av de unga som avslutat årskurs 9 uppnår behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram år 2020. Andelen har ökat sedan 2017. Andelen är lägre bland killar än bland tjejer, och betydligt lägre bland unga som är utrikes födda jämfört med inrikes födda unga.
- utmaningen att skapa förutsättningar för att fler unga uppnår behörighet till gymnasieskolan skiljer sig mellan olika kommuner. I de tio kommuner där störst andel unga uppnådde behörighet år 2019 ligger andelen på runt 95 procent. I de tio kommuner där lägst andel elever uppnår behörighet är andelen som är behöriga till gymnasieskolan i flera fall under 70 procent.
- drygt 7 av 10 avgångselever från gymnasieskolan har en grundläggande behörighet till högskola/universitet år 2020. 2 av 10 unga i åldersgruppen 19–24 år studerade vid högskola/universitet hösten 2019. Andelen är fortsatt störst bland inrikes födda tjejer och lägst bland utrikes födda killar.
- de allra flesta unga i årskurs 7 till 9 och på gymnasiet känner sig trygga i skolan. Men mellan 2015 och 2018 har andelen som blivit mobbade fördubblats, från 3 till 6 procent. Under samma tidsperiod har det också uppkommit en skillnad som innebär att unga med utländsk bakgrund i mindre utsträckning känner sig trygga i skolan jämfört med unga med svensk bakgrund.

UNGAS DELTAGANDE I UTBILDNING OCH BEHÖRIGHET TILL SKOLFORMER

Små förändringar av andelen unga som saknar gymnasieutbildning

En godkänd gymnasieutbildning är ofta en förutsättning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Unga som inte avslutat gymnasiet löper till exempel en större risk att hamna i perioder då de varken arbetar eller studerar (SOU 2017:9). De flesta unga i Sverige mellan 16 och 24 år har studerat minst två år på gymnasiet, har en gymnasieexamen eller är i studier. Men år 2018 var det 7 procent av unga i åldern 16–24 år som saknade en gymnasieutbildning och som inte studerade¹. Andelen har endast förändrats marginellt sedan 2008 då den var knappt 8 procent. Andelen unga som saknar gymnasieutbildning i kommunerna varierade under 2018 mellan 2,4 och 16,4 procent.

Under hela perioden har andelen varit större bland killar än bland tjejer och det finns inga tecken på att denna skillnad förändras över tid. Skillnaderna är ännu större mellan unga som är födda i Sverige och unga utrikes födda. I den senare gruppen saknade 11 procent en gymnasieutbildning år 2018, jämfört med 6 procent bland unga inrikes födda. Störst andel finns bland utrikes födda killar, medan andelen är något lägre bland utrikes födda tjejer.

Ökad andel unga är behöriga till gymnasieskolan, men fortsatt stora skillnader mellan olika grupper av unga

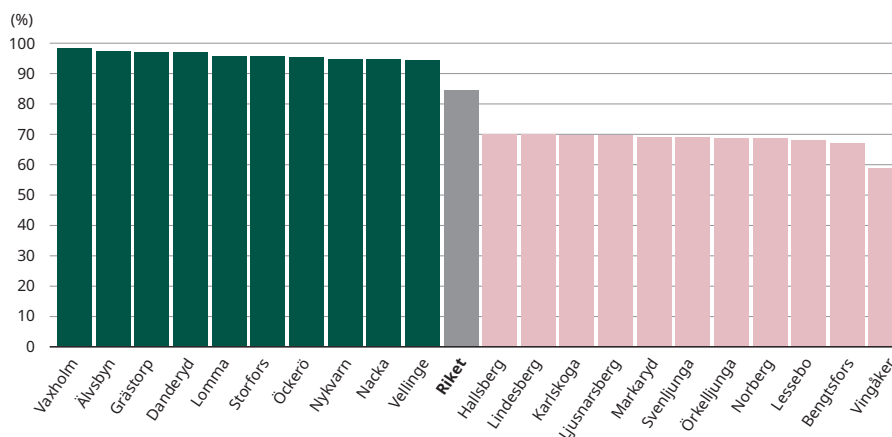
85,6 procent av unga som avslutat grundskolans årskurs 9 hade behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram läsåret 2019/2020². Andelen behöriga minskade mellan 2012 och fram till 2017. Därefter har andelen åter ökat. Ökningen av andelen behöriga har fortsatt trots restriktioner som införts med anledning av Coronapandemin. Men grundskolan har i jämförelse med gymnasieskolan påverkats i lägre utsträckning av de förändrade förutsättningar för undervisningen som pandemin förde med sig under 2020.

Utmaningen att arbeta för att fler unga uppnår behörighet till gymnasieskolan skiljer sig mellan olika kommuner. I de tio kommuner där störst andel unga uppnådde behörighet år 2019 var andelen runt 95 procent. I de tio kommuner där lägst andel elever uppnår behörighet var den i flera kommuner under 70 procent och som lägst 59 procent. Det innebär att tre eller fyra elever av tio inte är behöriga till gymnasieskolan. För 2020 finns det inte tillgängliga uppgifter på andelen behöriga för samtliga kommuner³. Spridningen i andelen behöriga bland de kommuner där det finns tillgängliga uppgifter är dock fortsatt lika stor som under 2019.

¹ Indikatorn redovisar andel unga, 16–24 år, som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning. Gruppen unga som inte uppnått 2-årig gymnasial utbildningsnivå och inte var i studier under höstterminen utgörs endast av dem som har en uppgift om högsta utbildning i Utbildningsregistret. Källa: Utbildningsregistret (UREG) och Registret personer i utbildning (RPU).

² Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram innebär att en har godkända betyg (A-E) i ämnena svenska/svenska som andraspråk, matematik, engelska + 5 övriga ämnen, totalt 8 ämnen. Källa: Skolverkets officiella statistik.

³ Skolverket publicerar sedan 1 september 2020 inte längre statistik på kommunnivå samt huvudmän- och enhetsnivå för de skolformer och verksamheter där det förekommer enskilda huvudmän. Det är en följd av en dom i Kammarrätten (mål 6267-19), som gör gällande att detaljer om bland annat resultatet av friskolornas verksamhet kan anses avse ekonomiska förhållanden och därmed omfattas av sekretess.

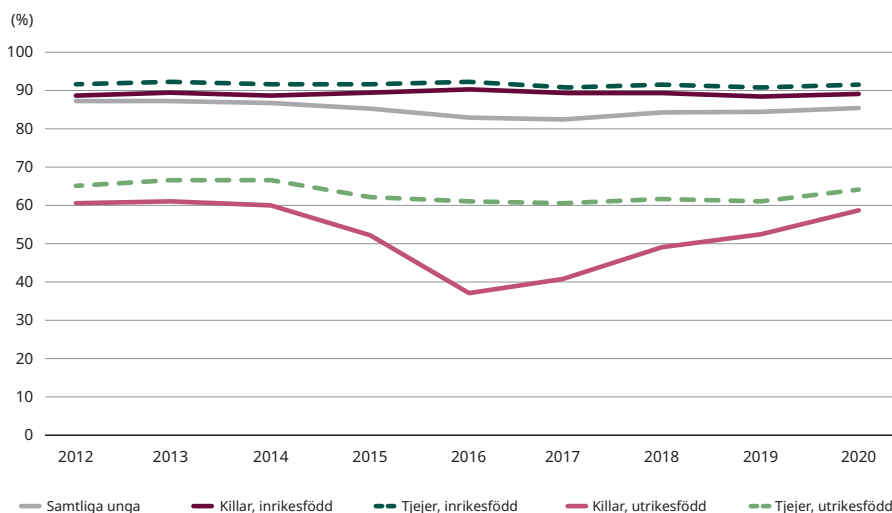

Källa: Skolverkets officiella statistik

FIGUR 2.1 Andel elever som avslutat grundskolans årskurs 9 och som var behöriga till yrkesprogram på gymnasieskolan, kommuner med högst respektive lägst andel, läsåret 2018/19. Procent.

Andelen unga som blir behöriga till gymnasieskolan har ökat både bland killar och tjejer mellan 2019 och 2020. Andelen är sedan länge högre bland tjejer. Skillnaderna mellan könen ökade under åren 2016 och 2017, men har sedan åter minskat. Våren 2020 var andelen killar med behörighet 84,3 procent, jämfört med 87 procent bland tjejer.

Platserna på gymnasieskolans nationella program fördelas mellan de sökande med betygen som grund. Företräde mellan de sökande bestäms efter ett meritvärde, vilket utgörs av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg. Våren 2020 var det genomsnittliga meritvärdet för 16 ämnen 222,9 poäng och för 17 ämnen 231,1 poäng. Det innebär att meritvärdet har ökat för både 16 och 17 ämnen jämfört med det föregående läsåret. Tjejer har i genomsnitt ett högre meritvärde än pojkarna oavsett om meritvärdet baserades på betyg i 16 eller 17 ämnen (Skolverket 2020a).

Källa: Skolverkets officiella statistik

FIGUR 2.2 Andel elever som avslutat grundskolans årskurs 9 som var behöriga till yrkesprogram på gymnasieskolan, efter kön och födelseland, läsåren 2011/12 - 2019/20. Procent.

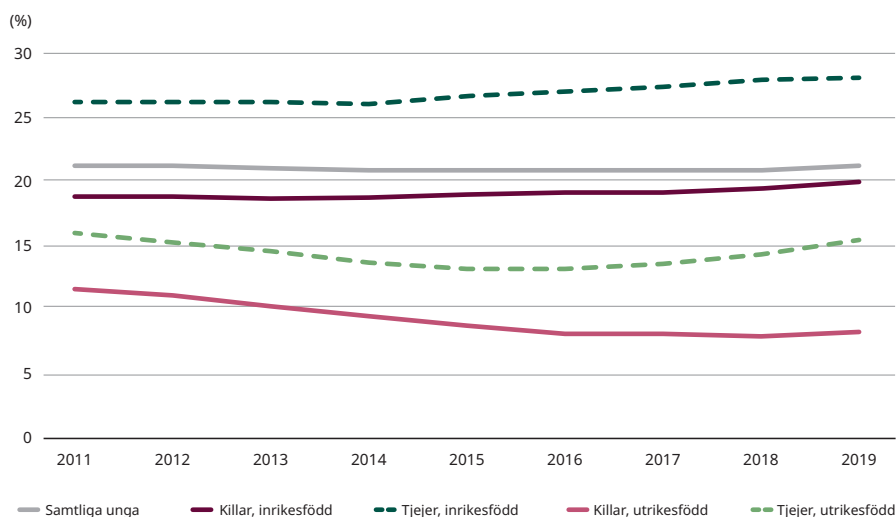
Unga som är födda utrikes har under lång tid haft en lägre andel som blir behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram. År 2020 var andelen 61,2 procent i denna grupp, vilket kan jämföras med 90,1 procent bland inrikes födda unga. Sett över en längre tidsperiod (se figur 2.2) finns inga tydliga tecken på att andelen utrikes födda unga som blir behöriga närmar sig inrikes födda unga.

Utrikes födda unga är inte en homogen grupp. Flera myndigheter pekar på grupper av unga som har svårare att uppnå behörighet till gymnasieskolan. Så som unga som kommit till Sverige och påbörjat sina studier under senare delen av grundskolan, eller unga med föräldrar som har låg utbildningsnivå (Skolverket 2020a). Även unga som bor i socioekonomiskt utsatta områden är en grupp som möter större utmaningar för att uppnå behörighet. Bland utrikes födda är andelen som uppnår behörighet också låg bland de som bor på landsbygden (Delmos 2019). Skolans viktiga uppdrag att vara kompensatorisk är fortfarande väldigt aktuellt, vilket även Skolverket tydligt kommunicerar. Bland annat i förhållande till internationella kunskapsmätningen i grundskolan TIMSS där resultaten för svenska elever är stabila, men där spridningen mellan elevers resultat ökar och elever med mindre resursstarka hem presterar sämre (Skolverket 2020c).

Fortsatt större andel tjejer som studerar vidare vid högskola och universitet

Drygt sju av tio avgångselever från gymnasieskolan har en grundläggande behörighet till högskola/universitet. Förändringar av andelen bland unga som uppnår behörighet sker långsamt, mellan 2014 och fram till 2020 har andelen ökat med några få procent. Andelen har varit större bland tjejer jämfört med killar under lång tid. År 2020 var andelen 81 procent bland tjejer och 66 procent bland killar. Andelen behöriga är också större bland inrikes födda unga jämfört med unga som är utrikes födda, 75 procent jämfört med 64 procent.

Två av tio unga i åldersgruppen 19–24 år studerande vid universitet/högskola hösten 2019, andelen är i stort sett oförändrad sedan hösten 2011. Andelen unga tjejer som studerar är sedan många år högre än bland killar. Andelen som studerar är störst bland inrikes födda tjejer och var 28 procent år 2019. Bland utrikes födda tjejer minskade andelen som studerade vid högskola och universitet fram till 2016, för att sedan åter öka och år 2019 var andelen 16 procent. Lägst andel som studerar vid universitet och högskola finns bland utrikes födda killar, år 2019 var andelen 8 procent. Bland inrikes födda killar var andelen samma år 20 procent.

Källa: Statistiska centralbyrån. Registret över totalbefolkningen och Universitets- och högskoleregistret.

FIGUR 2.3 Andel studerande på svenska universitet och högskolor, 19–24 år, efter kön och födelse land, 2011–2019. Procent.

UNGAS TRYGGHET I SKOLMILJÖN

De flesta unga upplever skolan som trygg, men andelen som upplever sig mobbade ökar

De allra flesta unga som går i årskurs 7–9 eller i gymnasieskolan, åtta av tio, upplever att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist i skolan år 2018. Andelen är stabil över tid. Fyra procent av unga i samma årskurser uppger att de känt sig mobbade av någon lärare minst en gång i månaden år 2018. Även när det gäller detta har andelen varit stabil över tid. Det finns inga skillnader mellan unga utifrån kön, ålder eller svensk/utländsk bakgrund för någon av dessa indikatorer⁴.

Sex procent av unga i årskurs 7–9 eller i gymnasieskolan, uppger att de minst en gång i månaden kände sig mobbade av andra elever år 2018⁵. Jämfört med år 2015 har andelen unga som upplever att de mobbas fördubblats.

De allra flesta unga, 92 procent, uppger att de alltid eller oftast känner sig trygga i skolan år 2018⁶. Andelen som känner sig trygga har minskat långsamt och är nu lägre än 2006 då den var 96 procent. Elever med utländsk bakgrund uppger i något mindre utsträckning än elever med svensk bakgrund att de känner sig trygga i skolan år 2018, andelen är 87 procent jämfört med 94 procent. Den skillnaden har inte funnits tidigare år. Samma år är även andelen som känner sig trygga något lägre bland tjejer i årskurs 7 till 9, jämfört med killar i samma årskurs.

Det är svårt att uttala sig om i vilken utsträckning unga hbtq-personer utsätts för mobbning i skolan. Men det finns indikationer på att andelen som utsätts för mobbning är stor, särskilt bland de som väljer att vara öppna med sin könsidentitet eller sexuella läggning (Forte, 2018). MUCF:s nationella ungdomsenkät visar

⁴ Källa: Skolverkets undersökning Attityder till skolan.

⁵ Mobbning är kränkande behandling eller trakasserier som upprepas vid flera tillfällen. Källa: Skolverkets undersökning Attityder till skolan.

⁶ Källa: Skolverkets undersökning Attityder till skolan.

att andelen unga som 2018 alltid kände sig trygga i skolan är lägre bland unga hbtq-personer än bland andra unga, 56 procent jämfört med 70 procent (MUCF 2019b).

SAMLAD BEDÖMNING AV UTMANINGAR KOPPLADE TILL UNGAS UTBILDNING

Utifrån de indikatorer för ungas utbildning som MUCF följer framstår ett antal utmaningar som särskilt viktiga, för att det ungdomspolitiska målet ska nås. En av dessa är att skillnaderna i skolresultat mellan unga är fortsatt stor. Att unga har möjlighet att utbilda sig är en av de allra viktigaste grundstenarna för deras framtida möjligheter till arbete och försörjning. Det innebär att skolans kompensatoriska uppdrag är en mycket viktig pusselbit i arbetet med att ge alla unga bra förutsättningar för goda levnadsvillkor. Under det senaste året har skolan behövt hantera stora omställningar som en konsekvens av Coronapandemin. De uppföljningar som gjorts har hittills visat att mycket arbete har gjorts för att ungas utbildning ska fungera bra, trots det ändrade läget. Men det finns också signaler om att de unga som redan innan hade utmaningar i sin skolgång har mött störst svårigheter. Det gör arbetet med att ge dessa unga goda förutsättningar att studera än mer viktigt under den kommande tiden. En annan utmaning är signalerna om att den upplevda tryggheten i skolan är på väg att bli sämre.

Skillnaderna i ungas förutsättningar att studera är en fortsatt stor utmaning

Skillnader i ungas förutsättningar att slutföra sin gymnasieutbildning är en av de stora utmaningarna kopplat till ungas levnadsvillkor. En genomförd gymnasieutbildning är en grundförutsättning för möjligheten att hitta ett arbete eller att studera vidare på till exempel universitet eller högskola. 85,6 procent av unga blev behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram 2020. Andelen har ökat, men fortfarande är det 14 procent bland de unga som inte uppnår behörighet. 7 procent av unga i åldern 16–24 år saknade gymnasieutbildning och studerade inte 2018, andelen har förändrats mycket lite över tid.

Alla unga har inte lika stora möjligheter att nå behörighet till gymnasieskolan. Andelen som blir behöriga skiljer sig för unga av olika kön, med olika födelseland och boendekommun. Andelen unga killar som uppnår behörighet är lägre än andelen tjejer. Unga utrikes födda möter fortfarande större utmaningar kopplat till behörigheten till gymnasieskolan och det är oroande att det inte finns tydliga tecken på att skillnaderna mellan olika grupper av unga minskar över tid.

Skillnaderna mellan unga killar och tjejer och unga med olika födelseland är även tydliga bland de unga som blir behöriga till, och läser vidare på universitet och högskolor. Andelen elever som avslutar gymnasiet med grundläggande behörighet till högskolan är lägre 2020 än innan 2014 som var det första året med den nya läroplanen Gy 2011. Bytet innebar att det skedde en förändring av vilka kurser som ger grundläggande behörighet. I samband med denna förändring ökade skillnaderna mellan killars och tjejers behörighet till högskola/universitet. 81 procent av tjejerna är behöriga till högskolan 2020, medan motsvarande andel är 66 procent bland killar.

Andelen som blir behöriga till högskola och universitet är lägre bland utrikes födda unga jämfört med inrikes födda. Precis som att skillnaderna i andelen

behöriga till gymnasieskolan är stabila över tid, är skillnaderna mellan andelen som blir behöriga till högre studier och går vidare till sådana i princip oförändrade.

Coronapandemin har påverkat skolgången negativt för utsatta grupper av unga

Utgångspunkten i grundskolan var under pandemin att utbildningen skulle ske i skolans lokaler, även om det fanns möjlighet att bedriva utbildning på distans. Inom gymnasieskolan bedrevs undervisningen däremot på distans under större delen av vårterminen 2020 och även runt årsskiftet 2020/2021. Grundskolans utmaningar under pandemin har inte resulterat i någon försämring vad gäller elevernas behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram. Istället har betygen utvecklats positivt.

I dagsläget är det fortfarande svårt att dra slutsatser om effekterna på ungas skolgång utifrån skolans förändrade förutsättningar under pandemin⁷. Men de intervjuer som MUCF har gjort med Skolverket, Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten, samt rapporter från dessa myndigheter, ger en kompletterande bild av hur ungas förutsättningar för utbildning har påverkats. Både Skolverket och Skolinspektionen rapporterar att ett urval av huvudmän som myndigheterna har kontaktat uppger att distansundervisningen mot gymnasieelever i huvudsak har fungerat bra. Man har kunnat tillgodose behoven hos elever med behov av särskilt stöd, även om det också förekommit brister och svårigheter.

Flera myndigheter har identifierat särskilda grupper av unga som påverkats negativt av distansundervisningen, och där genomströmningen i skolan kan komma att påverkas. Grupper av unga som bedöms vara särskilt utsatta är nyanlända unga, unga som läser språkintröduktion och unga som studerar SFI. Även unga som studerar på gymnasiesärskolan, unga med funktionsvariationer, som har underliggande sjukdomar, eller som tillhör socioekonomiskt svaga grupper bedöms vara mer utsatta.

Skolinspektionen lyfter att det nu är viktigt att identifiera elever som har hamnat efter i utbildningen, men att det är svårt att följa upp hur kunskapsutvecklingen kring eleverna ser ut när undervisningen sker på distans. Arbetet med att kompensera förlust av undervisning för olika elevgrupper behöver prioriteras. Men det är viktigt att det görs med omsorg om elevernas arbetsbörda. Om prov för att bedöma kunskapsutvecklingen skjuts på framtiden kan det leda till att elever behöver ta igen kursmoment från tidigare parallellt med ordinarie undervisning.

Skolinspektionen lyfter att huvudmännen i de studier som gjorts endast har haft möjlighet att uttala sig om den övergripande funktionaliteten i verksamheten. Undersökningarna tar inte hänsyn till elevernas mående på individnivå. Myndigheten menar därför att det framöver är viktigt att titta närmare på elevernas mående, inte minst då den psykiska hälsan hos eleverna sannolikt påverkas negativt ju längre pandemin fortskrider. I en rapport publicerad av Skolinspektionen i december 2020 kan man bland annat se att rektorerna i flera fall har en mer positiv bild av utbildningssituationen under pandemin än vad eleverna har (Skolinspektionen, 2020b). Specialpedagogiska skolmyndigheten bekräftar den bilden. Det fram-

⁷ I Skolverkets egna analyser finns några faktorer som skulle kunna förklara betygsutvecklingen i grundskolan. Dels har betygen i årskurs 9 ökat flera år i rad och slutbetygen baseras på flera års lärande, dels har det skett en förändring av elevsammansättningen under samma period. I sammanhanget är det också viktigt att komma ihåg att distansundervisningen inte gällde grundskolan.

kommer att den nya situationen med distansundervisning inte bara varit utmanande för skolorna, utan att den också har påverkat eleverna, både sett till deras mående och till deras upplevelse av lärandet. Elever lyfter exempelvis fram minskad motivation för skolarbetet och att de ofta känner sig ensamma i sitt lärande. Generellt upplever eleverna sämre lärarstöd och kommunikation kring undervisningen jämfört med vanlig undervisning i klassrum.

Skolinspektionen lyfter vikten av att identifiera unga som har mått dåligt eller som mår dåligt av pandemins konsekvenser. Det innebär exempelvis att skolorna kommer behöva jobba mycket med elevhälsan (Skolinspektionen 2020). Även Folkhälsomyndigheten pekar på risken för att stängning av skolor får negativa effekter på barn och ungas psykiska och fysiska hälsa. Att fullfölja sin utbildning är viktigt för hälsan och det är viktigt att hitta en balans mellan barns och ungas behov av, och rätt till, utbildning och de smittskyddsåtgärder som vidtas (Folkhälsomyndigheten 2020a).

Skolan är på väg att bli en mindre trygg plats

Trygghet i skolan är en grundförutsättning för att elever ska kunna tillgodogöra sig sin utbildning. Skollagens (2010:800) femte kapitel handlar om trygghet och studiero och bestämmelserna i den innebär bland annat att utbildningen ska utformas så att alla elever har en skolmiljö som är trygg och där de får ro att studera (5 kap. 3 § skollagen).

De allra flesta unga i grundskolans årskurs 7–9 och i gymnasieskolan känner sig trygga i skolan och andelen som uppger att de blivit mobbade är fortsatt låg. Men andelen unga som upplever att de blivit mobbade av andra elever har fördubblats sedan 2015 och var 6 procent år 2018. Andelen unga som känner sig trygga i skolan har minskat långsamt, från att vara 96 procent år 2006 till att vara 92 procent år 2018. År 2018 finns också en ny skillnad mellan unga med svensk och utländsk bakgrund, där unga med utländsk bakgrund i något mindre utsträckning känner sig trygga i skolan. Andelen är också något lägre bland tjejer jämfört med killar i årskurs 7 till 9.

Flera andra aktörer har även tidigare pekat på problem med trygghet och studiero i skolan. Skolverket konstaterar att ökningen av andelen elever som anger att de har blivit mobbade eller utsatta för annan kränkande behandling av andra elever är oroande. Även Folkhälsomyndighetens studie av skolbarns hälsovanor som genomfördes 2017/18 visar att elevers trivsel i skolan har minskat, medan mobbningen och den upplevda skolstressen har ökat (Folkhälsomyndigheten 2019). Därför är det positivt att det under 2020 genomförts en utredning med syfte att ta fram en nationell plan för trygghet och studiero i skolan och att resultaten av den väntas bli klart under 2021. Planen ska lämna förslag som säkerställer ett fungerande regelverk om trygghet och studiero i skolan (Utbildningsdepartementet, U2020/00707/S).

3

Ungas arbete och boende

I det här kapitlet ges en bild av hur möjligheterna för unga att etablera sig på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden ser ut. Båda dessa områden är tätt knutna till det ungdomspolitiska målet. Att ha möjlighet att arbeta och försörja sig, och att ha möjlighet att skaffa ett eget boende, är viktiga förutsättningar för att unga ska kunna skapa självständiga liv och ha goda levnadsvillkor.

Kapitlet visar i korthet att

- andelen inskrivna unga arbetslösa har minskat kontinuerligt under lång tid, men ökar nu åter. År 2020 var 11,4 procent bland unga i åldern 16–24 år inskrivna hos Arbetsförmedlingen som arbetslösa.
- bland utrikes födda unga är arbetslösheten betydligt högre och har varit det under lång tid. År 2020 var andelen inskrivna arbetslösa 24,8 procent bland utrikes födda unga, jämfört med 8,6 procent bland inrikes födda.
- år 2020 gick drygt hälften av unga, 51,4 procent, till arbete eller studier efter att de deltagit i program med aktivitetsstöd. Utrikes födda tjejer är den grupp där lägst andel kommer ut i arbete eller studier efter program med aktivitetsstöd.
- ungas arbetsmarknad har påverkats kraftigt av Coronapandemin. Unga arbetar ofta inom branscher som påverkats av restriktioner och har dessutom ofta tillfälliga anställningar. Situationen är särskilt svår för de unga som redan innan stod längre från arbetsmarknaden, så som unga utan en fullständig gymnasieutbildning eller unga med funktionsnedsättningar.
- år 2018 var det 6,5 procent av unga i åldrarna 16–24 år som varken arbetade eller studerade. Andelen har minskat något sedan 2015. Andelen bland unga utrikes födda har minskat men är fortsatt större jämfört med bland inrikes födda unga. Störst är andelen bland utrikes födda tjejer.
- 4 av 10 unga i åldrarna 20–24 år bor kvar hos sina föräldrar och andelen förändras mycket lite över tid.
- antalet unga i åldern 18–24 år som vräks var 143 år 2019, antalet har åter ökat något efter att ha minskat under många år. Antalet unga som hotas av vräkning har däremot fortsatt att minska.

UNGAS ETABLERING PÅ ARBETSMARKNADEN

Att främja ungas inträde och etablering på arbetsmarknaden är i första hand en fråga om unga människors möjlighet till egen försörjning och ett självständigt liv. Samtidigt är ungas inträde på arbetsmarknaden också en förutsättning för kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden. När unga träder in på arbetsmarknaden gör de det som en viktig resurs för samhället. MUCF följer ett antal indikatorer som rör ungas möjligheter att få ett arbete. Bland annat utvecklingen av unga som är arbetslösa, ungas tider i arbetslöshet och andelen unga som varken arbetar eller studerar.

Arbetslösheten bland unga ökar efter många års minskning

Andelen unga i åldern 16–24 år som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen som öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd var 11,4 procent 2020⁸. Andelen inskrivna arbetslösa har tidigare minskat under lång tid och var 8,4 procent 2019, men ökar nu åter. Den tidigare minskningen har skett oavsett kön, födelseland eller åldersgrupp bland unga. På samma sätt har det senaste årets ökning av arbetslösheten drabbat unga brett.

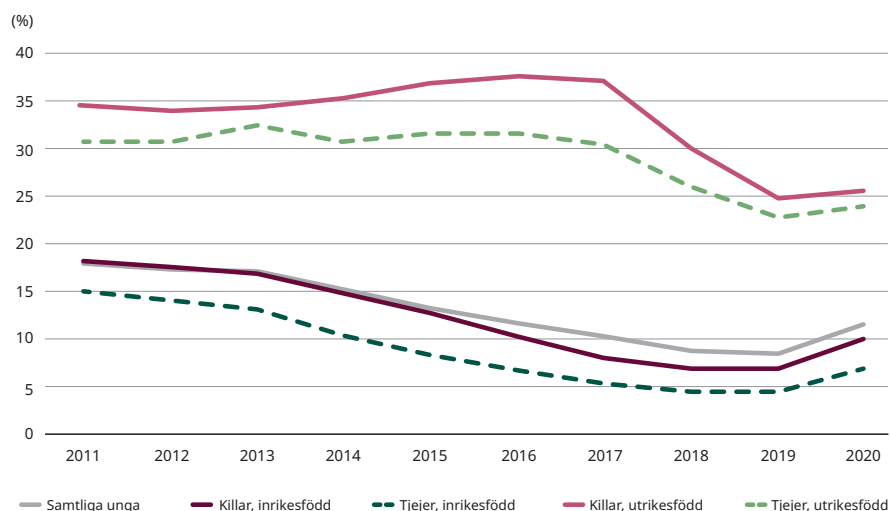
Redan under våren 2020 stod det klart att ungas arbetsmarknad påverkades kraftigt av Coronapandemin, men under hösten var bedömningen att effekterna i ekonomin och på arbetsmarknaden inte skulle bli lika kraftiga. I SCB:s uppföljning av övergångar till arbete eller utbildning efter gymnasieskolan uppgav 70 procent att deras huvudsakliga sysselsättning på något sätt påverkats av Coronapandemin. Av de som hade arbete som huvudsaklig sysselsättning uppgav ungefär en fjärdedel att de hade gått ner, eller skulle gå ner, i arbetstid som en följd av pandemin. Dessutom uppgav nästan hälften av de arbetssökande att de upplevde att det blivit svårare att få ett arbete (SCB 2020a). Effekterna av de restriktioner som införts har framförallt varit tydliga i kontaktnära branscher i den privata tjänstesektorn så som handel, hotell och restaurang, besöksnäring och kultur. Arbetsförmedlingens bedömning var under hösten 2020 att antalet inskrivna arbetslösa skulle öka under inledningen av 2021. Därefter väntas antalet arbetslösa minska i en återhållsam takt, när efterfrågan på arbetskraft successivt växlar upp. Sedan i mars 2020 och fram till hösten 2020 hade arbetslöshetsnivån ökat förhållandevis mest för ungdomar 18–24 år, utrikes födda och personer som saknar gymnasieutbildning (Arbetsförmedlingen 2020b).

Fortsatt svårare för utrikes födda unga att etablera sig på arbetsmarknaden

Trots att arbetslösheten bland unga minskade under många år skiljer sig andelen som är inskrivna som arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd fortfarande för olika grupper av unga. Bland killar har andelen arbetslösa under lång tid varit något högre än bland tjejer och var det även 2020. Den tydligaste skillnaden bland de grupper MUCF följer finns mellan unga som är inrikes eller utrikes födda. År 2020 var en fjärdedel (24,8 procent) av de unga utrikes födda inskrivna som arbetslösa. Det kan jämföras med 8,6 procent bland inrikes födda. Den relativt kraftiga minskningen av andelen arbetslösa bland utrikes födda mellan 2017 och

⁸ Källa: Arbetsförmedlingens registerdatabas. Avser hos Arbetsförmedlingen inskrivna arbetslösa, som andel av den registerbaserade arbetskraften. Med registerbaserad arbetskraft menas antalet förvärvsarbetande i nattbefolkningen (SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik) adderat med antalet öppet arbetslösa på Arbetsförmedlingen samt antalet personer i program med aktivitetsstöd.

2019 har inte minskat gapet. Även om ökningen av inskrivna arbetslösa under 2020 var något kraftigare bland inrikes födda unga, finns det sett över en längre tidsperiod inga tydliga tecken på att skillnaderna mellan dessa grupper minskar.

Källa: Arbetsförmedlingens registerdatabas

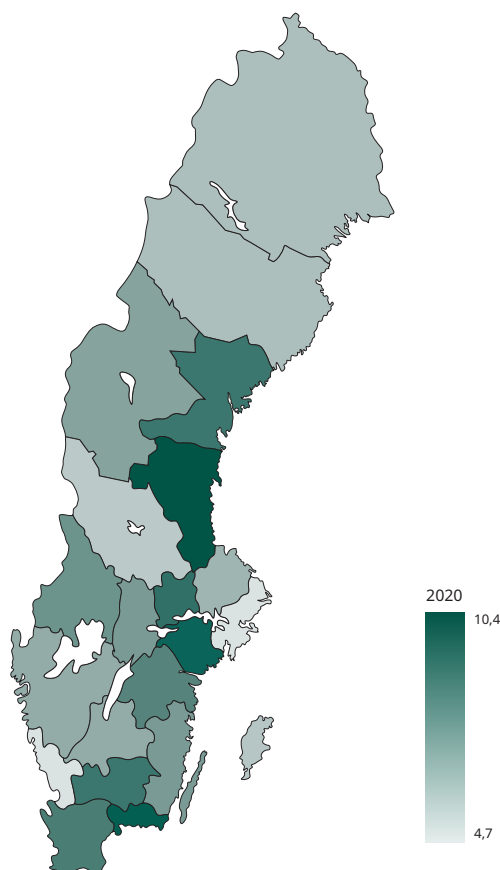
FIGUR 3.1 Unga som är öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd, 16–24 år, efter kön och födelseort, 2011–2020. Procent.

Unga utrikes födda är arbetslösa längre perioder

Även andelen unga i åldern 16–24 år som är arbetslösa i mer än tre månader har minskat under många år. År 2019 var andelen 5,1 procent⁹. År 2020 har andelen åter ökat till 6,3 procent. Till skillnad från den breda ökningen av unga som är inskrivna som arbetslösa det senaste året, har ökningen år 2020 bara skett för unga inrikes födda, från 3,1 procent år 2019 till 4,4 procent 2020. Bland utrikes födda unga ligger andelen kvar på samma nivå som 2019. Andelen bland utrikes födda unga är dock betydligt högre sedan många år och var 15,8 procent år 2020. Skillnaderna mellan unga i olika ålder eller med olika kön är däremot små.

Andelen unga som är arbetslösa i mer än tre månader varierar mellan olika län. Lägst är andelen i Stockholms län med 4,7 procent och i Hallands län där andelen var 4,8 procent under 2020. De län som har högst andel unga som varit arbetslösa i mer än tre månader är Gävleborgs län och Blekinge län där andelen var 10,4 respektive 9,9 procent under 2020.

⁹ Källa: Arbetsförmedlingens registerdatabas. Andel av registerbaserad arbetskraft. Med registerbaserad arbetskraft menas antalet förvärvsarbetande i nattbefolkningen (SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik) adderat med antalet öppet arbetslösa på Arbetsförmedlingen samt antalet personer i program med aktivitetsstöd

Källa: Arbetsförmedlingens registerdatabas

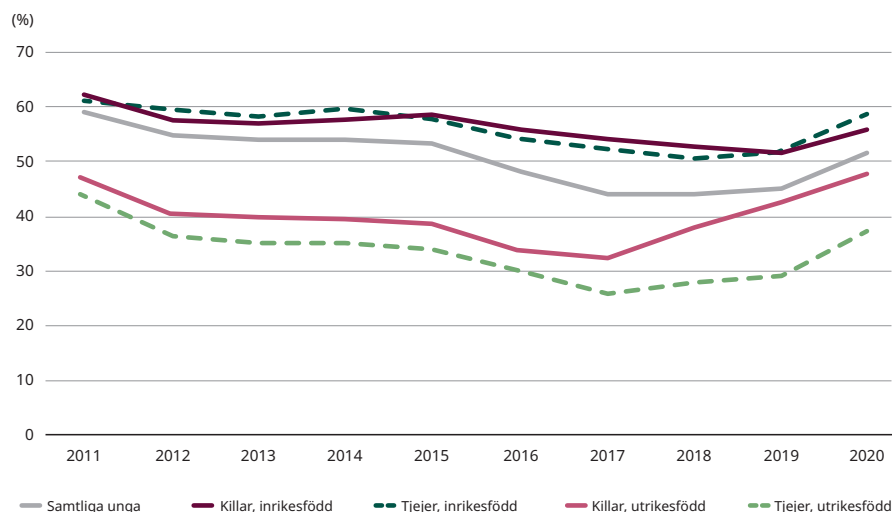
FIGUR 3.2 Andelen inskrivna arbetslösa som varit utan arbete i mer än 90 dagar, per län, 16–24 år, 2020. Procent.

Lägre andel utrikesfödda tjejer går till arbete eller studier efter program med aktivitetsstöd

Andelen unga som går till arbete eller studier efter att de har deltagit i program med aktivitetsstöd hos Arbetsförmedlingen har minskat under fler år, men ökar åter det senaste året. År 2020 gick ungefär hälften av unga (51 procent) till arbete eller studier efter att ha deltagit i ett program.

Bland inrikes födda unga lämnar 57 procent till arbete eller studier, jämfört med 44 procent bland unga utrikes födda. För utrikes födda killar har andelen ökat relativt kraftigt sedan 2017, från 32 till 48 procent år 2020. Andelen bland utrikes födda tjejer har också ökat under de senaste åren, och sedan 2019 har ökningen varit kraftigare än tidigare. Trots det är andelen fortsatt lägre än för andra grupper av unga, under 2020 var den 37 procent.

Unga i yngre åldersgrupper går i något större utsträckning vidare till arbete eller studier efter program med aktivitetsstöd. Bland unga i den yngre åldersgruppen 16–19 år var andelen 59 procent år 2020, jämfört med 51 procent i åldersgruppen 20–24 år och 41 procent i åldersgruppen 25–29 år. Andelen har ökat i samtliga åldersgrupper mellan 2019 och 2020.

Källa: Arbetsförmedlingens registerdatabas

FIGUR 3.3 Unga som går till arbete eller studier efter program med aktivitetsstöd, 16–24 år, efter kön och födelseland, 2011–2020. Procent.

Unga utrikes födda är fortsatt överrepresenterade bland unga som varken arbetar eller studerar

Unga som varken arbetar eller studerar, även kallad Uvas-gruppen, är ett mått som fångar upp unga som står utanför både arbete och studier¹⁰. År 2018 var 68 095 unga i åldern 16–24 år utan arbete eller studier, en andel motsvarande 6,5 procent¹¹. Andelen har minskat sedan 2016 då den var 7,6 procent¹². Det är ännu inte möjligt att genom statistiken följa hur andelen unga som vare sig arbetar eller studerar har påverkats av det senaste årets pandemi.

Det är mer än dubbelt så vanligt att ingå i Uvas-gruppen bland unga utrikes födda än bland unga inrikes födda, 12 procent jämfört med 5,1 procent. Störst är andelen bland utrikes födda tjejer, där 12,8 procent ingår i Uvas-gruppen, vilket kan jämföras med 11,4 procent bland utrikes födda killar eller 4,6 procent bland inrikes födda tjejer år 2018. Bland utrikes födda unga ökade andelen unga som varken arbetar eller studerar tydligt mellan 2015 och 2016, särskilt stor var ökningen bland killar. Men sedan dess och fram till 2018 har andelen åter minskat för både utrikes födda killar och tjejer. Skillnaden mellan unga som är födda i Sverige och unga utrikes födda är dock fortfarande stor.

¹⁰ MUCF:s definition av uvas är: Unga mellan 16–24 år som är folkbokförda i Sverige och som under ett helt kalenderår inte haft inkomster över ett basbelopp (47 300 kr 2020), inte haft studiemedel, inte varit utbildningsregistrerad eller studerat vid SFI mer än 60 timmar.

¹¹ För 2018 är det totala antalet i Uvas-gruppen 151 306 individer. Utöver unga i åldern 16–24 år räknas då även unga i åldrarna 25–29 år, vilka var 83 211 personer.

¹² Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Olika register som sammanställs av Statistiska Centralbyrån. Mellan 2014 och 2015 har det skett ett tidsseriebrott. Från år 2015 ingår unga som bor i Sverige men som arbetar eller studerar i Norge eller Danmark, så kallade gränspendlare, i statistiken. Det är en grupp som tidigare räknades bort och därför har möjligheten till jämförelse över tid försvårats. Tidigare år har cirka 10 000–12 000 personer som enligt svenska register ingår i uvas-gruppen räknats bort vilket inte längre är möjligt. Mer information om hur statistiken påverkas av denna förändring finns i rapporten Förändringar av uvas-siffror från och med år 2015.

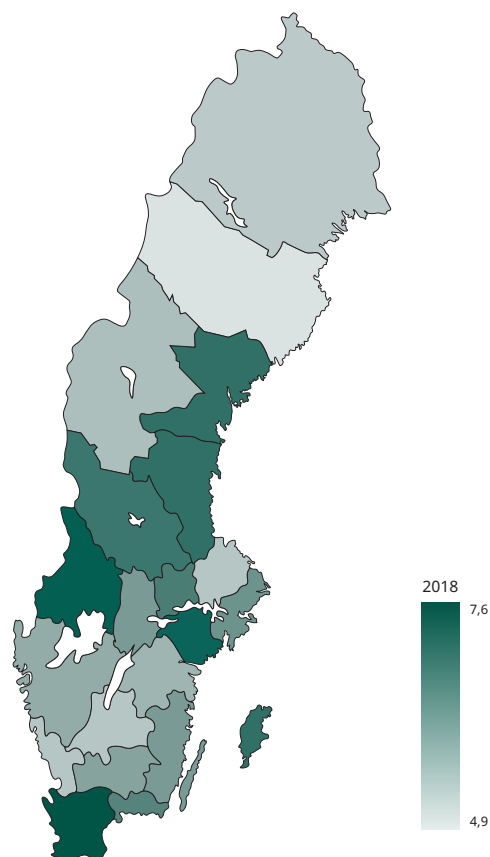

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Kommentar: Mellan 2014 och 2015 har det skett ett tidsseriebrott som innebär att gränspendlare till Norge och Danmark inte längre räknas bort ur uvas-gruppen.

FIGUR 3.4 Andelen unga i åldern 16-24 år som varken arbetar eller studerar, efter kön och födelse land. 2007-2018. Procent.

Andelen unga som varken arbetar eller studerar varierar mellan olika län. Lägst är andelen i Västerbottens län där den var 4,9 procent år 2018. Det län som har högst andel i Uvas-gruppen samma år är Skåne län där andelen var 7,6 procent. Andelen har minskat i samtliga län jämfört med år 2015.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

FIGUR 3.5 Andelen unga i åldern 16-24 år som varken arbetar eller studerar, efter län, 2018. Procent.

Unga hbtq-personer begränsas vid sin etablering på arbetsmarknaden

Tidigare studier från MUCF har visat att unga hbtq-personer kan hindras eller begränsas i sitt val av yrke och när de etablerar sig i arbetslivet. Upplevelser av diskriminering eller negativt bemötande gör att övergången till arbetslivet kan upplevas som stressande. Unga hbtq-personer undviker yrken där de tror att deras sexuella läggning och/eller könsidentitet inte ”passar in”, eller för att de upplever yrkesområden som homofobiska eller transfobiska. Det begränsar deras yrkesval och potential som arbetstagare. Många unga hbtq-personer har upplevt diskriminering i arbetslivet. Det kan handla både om trakasserier och om att direkt missgynnas, till exempel att inte bli erbjuden fortsatt anställning eller att få ett orättvist utlåtande över utfört arbete (MUCF 2018b).

UNGAS BOENDE

För unga är steget då de lämnar föräldrahemmet för ett eget boende ett av de viktiga stegen mot ett självständigt liv. Möjligheten att kunna hitta en egen bostad är också en viktig förutsättning för att kunna studera eller att kunna ta ett arbete på annan ort. MUCF följer bland annat andelen unga som bor hemma hos sina föräldrar, boendeformer för unga som har flyttat hemifrån samt utvecklingen av unga som blivit vräkta från sitt boende eller som hotas av vräkning.

Fyra av tio unga bor kvar hos sina föräldrar

Fyra av tio unga i åldern 20–24 år bodde kvar hos sina föräldrar år 2018/2019¹³. Andelen har varit stabil under de senaste tio åren. Tidigare år har andelen varit större bland killar, men den skillnaden finns inte längre kvar. Det finns inte någon statistiskt säkerställd skillnad mellan unga med svensk eller utländsk bakgrund.

Resultaten av MUCF:S nationella ungdomsenkät visar att år 2018 var 66 procent bland unga mycket eller ganska nöjda med sin boendesituation, medan 18 procent var mycket eller ganska missnöjda. Andelen som var missnöjda var större bland killar jämfört med tjejer, 20 procent jämfört med 16 procent.

Bland de unga som var missnöjda med sin boendesituation uppgav var tredje ung att det berodde på att de vill flytta hemifrån men inte har råd. Det var också vanligt att unga uppgav att de vill flytta hemifrån men inte hittar något ledigt boende, var fjärde ung som var missnöjd uppgav det. Det finns inga skillnader i andelen killar och tjejer som upplever dessa två hinder. Däremot var det vanligare att tjejer som är missnöjda uppgav att det beror på att de vill bo i ett annat område eller ha ett större boende, jämfört med killar.

Unga har fortsatt svårt att konkurrera om bostäder

Bland de unga som har flyttat hemifrån år 2018/2019 bor åtta av tio unga i åldern 20–24 år i hyresrätt, det är den vanligaste boendeformen. Det är mindre vanligt att unga bor i en bostadsrätt, vilket 13 procent gör. Att bo i äganderätt är den boendeform som är minst vanlig, endast 6 procent bland unga gör det.

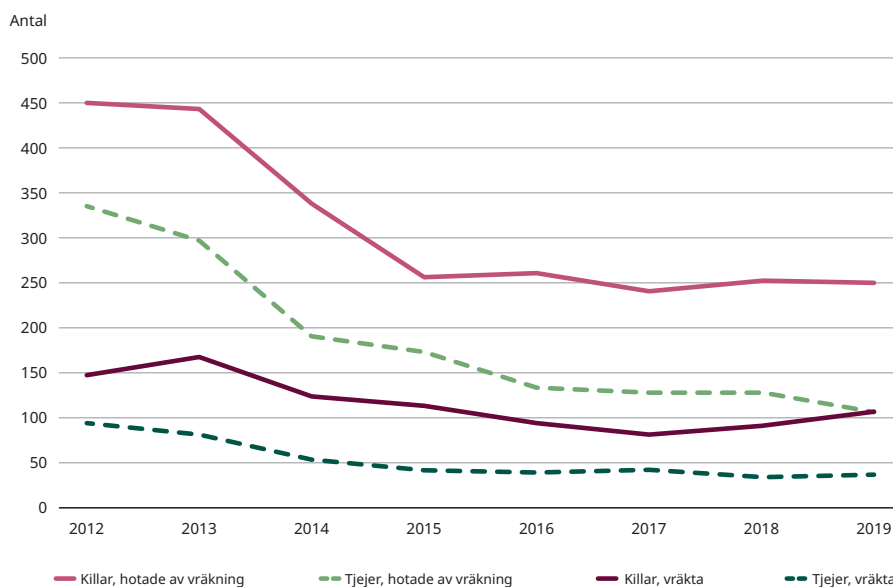
Boverket lyfter i sin sammanställning av Bostadsmarknadsenkäten 2020 att unga är en av de grupper i samhället som har svårt att tillgodose sitt bostadsbehov, trots en kraftig ökning av antalet nybyggda bostäder på senare år. Antalet kommuner som bedömer underskott på bostäder har minskat för tredje året i rad, men är fortfarande stort (Boverket, 2020).

¹³ Källa: Statistiska centralbyrån, Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC).

Boverket lyfter även i den lägesrapport till ungdomspolitiken som gjordes under 2019 att ungdomars inkomster ofta inte räcker till en egen lägenhet. I synnerhet inte i storstadsregionerna eller i andra större städer. De flesta ungdomar i Sverige bor bra, men det finns brister och undantag. Framförallt bland ungdomar i socioekonomiskt svaga bostadsområden och bland ungdomar med utländsk bakgrund, där trångboddhet är vanligare. I vissa bostadsområden i storstädernas utkanter är det många ungdomar som bor i trångbodda familjer. En hel del ungdomar som flyttat hemifrån har en osäker bostadssituation, som andrahands- eller inneboende, i ett tidsbegränsat hyresförhållande eller utan skrivet kontrakt (Boverket, 2019).

Färre unga hotas av vräkning, men antalet unga som vräks ökar

Antalet unga i åldrarna 18–24 år som hotas av vräkning¹⁴ har minskat över tid. År 2012 lämnades 780 ansökningar (hot) om vräkning av unga in till Kronofogden, år 2019 har antalet minskat till 355. Även antalet unga som blir vräkta¹⁵ har under många år minskat, från att 243 unga blev vräkta från sin bostad år 2012, till att 123 unga blev vräkta år 2018. Men under 2019 har antalet unga som vräkts åter ökat något till 143 personer.

Källa: Kronofogdemyndigheten, Uppföljningsverktyget WinIT.

FIGUR 3.6 Antal inlämnade ansökningar om vräkning bland unga (hotade av vräkning) samt antal genomförda vräkningar bland unga i åldern 18–24 år, efter kön. 2012–2019. Antal.

Bland unga i åldern 18–24 år är det vanligare att killar både hotas av vräkning och blir vräkta, jämfört med tjejer. År 2019 var antalet som hotades av vräkning mer än dubbelt så stort bland killar, 248 killar jämfört med 107 tjejer. Från år 2015 och framåt har antalet hot om vräkning fortsatt minskat bland tjejer, medan det

¹⁴ Källa: Kronofogdemyndigheten, uppföljningsverktyget WinIT. Antal unga som haft inkommen ansökan om avhysning hos Kronofogdemyndigheten. Detta innebär att de blivit hotade av vräkning.

¹⁵ Källa: Kronofogdemyndigheten, uppföljningsverktyget WinIT. Antal unga, 18–24 år, som varit föremål för verkställd vräkning.

däremot inte har förändrats bland killar (se figur 3.6). Det har gjort att skillnaderna mellan könen ökat. Det är på samma sätt betydligt vanligare att killar vräks än att tjejer gör det. Under 2019 vräcktes 106 killar och 37 tjejer. Sedan 2017 har antalet killar som vräks ökat något, medan antalet varit i princip oförändrat bland tjejer.

MUCF:s senaste studie av ungas attityder och värderingar visade att var fjärde ung är orolig för att bli bostadslös. En orsak till oro är ungas ställning på arbetsmarknaden. Andelen som oroar sig för bostadslöshet är störst bland unga med behovsansättning och unga arbetslösa, i dessa grupper är det ungefär 45 procent som är oroliga. Bland unga med andra tillfälliga anställningar är det 31 procent och bland unga med fast anställning 17 procent (MUCF 2019d).

SAMLAD BEDÖMNING AV UTMANINGAR KOPPLADE TILL UNGAS ARBETSMARKNAD

Utifrån de indikatorer för ungas etablering på arbetsmarknaden som MUCF följer finns det ett par utmaningar som framstår som särskilt viktiga att arbeta med för att det ungdomspolitiska målet ska nås. En av dem är de svårigheter för unga att etablera sig på arbetsmarknaden som följer av det senaste årets pandemi, vilken fört med sig en ökad arbetslöshet. De grupper av unga som redan tidigare stod längre ifrån arbete möter nu en svår situation, bland dem unga som varken arbetar eller studerar. En annan utmaning är de långvariga skillnader i möjligheterna att etablera sig som finns mellan inrikes och utrikes födda unga, där utrikes födda tjejer är en särskilt utsatt grupp.

Ungas inträde på arbetsmarknaden riskerar att försenas och försvåras

Unga tillhörde de som först blev arbetslösa när efterfrågan på arbetskraft minskade under våren 2020. De arbetar ofta inom branscher som påverkades tidigt av de restriktioner som infördes. Dessutom har de nyligen gjort sitt inträde på arbetsmarknaden och har ofta tillfälliga anställningar. En tredjedel av de som har tillfälliga anställningar i Sverige är mellan 15 och 24 år (Arbetsförmedlingen, 2020a). Under hösten 2020 stabiliserades arbetslösheten för ungdomar och minskade åter under augusti, september och oktober när drygt 10 000 arbetslösa ungdomar påbörjade reguljära studier, vilket nästan är en dubblering jämfört med samma period förra året. Antalet inskrivna arbetslösa ungdomar 18–24 år väntas öka igen fram till sommaren 2021 och den genomsnittliga arbetslöshetsnivån under 2020 och 2021 bedöms av Arbetsförmedlingen vara 11,7 respektive 13,2 procent (Arbetsförmedlingen 2020b).

Arbetsförmedlingen bedömer att det finns en risk att ungas inträde på arbetsmarknaden både försenas och försvåras, eftersom efterfrågan på arbetskraft dämpats inom många branscher där ingångsjobb är vanliga. Samtidigt medför den pågående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden att vissa jobb, exempelvis inom handeln, inte förväntas komma tillbaka i samma utsträckning efter krisen. Situationen är särskilt svår för de unga som redan innan pandemin stod längre från arbetsmarknaden, så som unga utan en fullständig gymnasieutbildning eller unga med funktionsnedsättningar. De får nu ännu svårare att konkurrera om de lediga jobb som finns och det finns en risk att de påverkas under lång tid. Arbetslösa med kort utbildning har i mycket liten omfattning gynnats av den stora efterfrågan på

arbetskraft som funnits de senaste åren och under de kommande åren väntas antalet arbetslösa som saknar gymnasieutbildning öka till den högsta nivån någonsin (Arbetsförmedlingen 2020b). Unga som har möjligheter att studera riskerar i lägre utsträckning långtidsarbetslöshet. Därför bedöms studiemotiverande insatser och vägledning som viktiga.

SCB bedömer också att möjligheten för unga att få jobb har försämrats sedan pandemins början i Sverige i mars 2020. Enligt myndigheten hade ungefär 70 procent av de elever som examinerades från yrkesförberedande program för tre år sedan ett jobb våren 2020, vilket är 10 procentenheter färre jämfört med samma undersökning 2017. Samtidigt hade endast en tredjedel av de elever som examinerades från högskoleförberedande program ett arbete som huvudsaklig sysselsättning under våren 2020. Också det är en nedgång med ungefär 10 procentenheter jämfört med 2017. Undersökningen visar även att en fjärdedel av de som hade examinerats från gymnasiet och hade ett arbete uppgav att de hade eller skulle gå ner i arbetstid som en följd av pandemin. SCB lyfter också att andelen som varit arbetslösa var något större bland examinerade med utländsk bakgrund jämfört med examinerade med svensk bakgrund (knappt hälften jämfört med 4 av 10). Därutöver var andelen som någon gång studerat för att undvika arbetslöshet dubbelt så hög bland examinerade med utländsk bakgrund (4 av 10) jämfört med examinerade med svensk bakgrund (2 av 10) (SCB 2021).

Risk för långvarigt utanförskap bland unga som varken arbetar eller studerar

MUCF har under 2020 gjort flera analyser som både visar att unga som varken arbetar eller studerar är en heterogen grupp och på risken att de drabbas särskilt hårt av Coronapandemins effekter. Under hösten 2020 gjordes en analys som visar hur Uvas-gruppen innefattar individer med skilda förutsättningar och med olika stor risk för långvarigt utanförskap (MUCF 2020c). Unga med psykisk ohälsa eller sjukdomar och funktionsnedsättningar som innebär hinder för arbete har särskilt stor risk att stanna i Uvas-gruppen under lång tid.

Det finns en risk att unga som varken arbetar eller studerar hamnar i långa perioder utanför arbete och studier som en konsekvens av Coronapandemin. Under lågkonjunkturen 2008–2010 påverkades etableringsprocessen tydligt för unga som varken arbetade eller studerade i åldrarna 16–19 år. Många unga hamnade i ett långvarigt utanförskap, eftersom de efter konjunkturnedgången inte lyckades ta sig in på arbetsmarknaden eller börja studera igen. Drygt hälften av alla som tillhörde Uvas-gruppen när de var 16–19 år under 2004, gjorde fortfarande det när de var 29 år. Trots att många av dem varit i någon sysselsättning under åren 2005–2007, innan lågkonjunkturen (MUCF 2020a; MUCF 2020c). MUCF:s analyser visar att det är viktigt att fortsätta prioritera arbetet med unga som varken arbetar eller studerar för att förhindra ett mycket långvarigt utanförskap och att insatserna måste anpassas efter hur de individuella utmaningarna ser ut.

Fortsatt svårare för unga utrikes födda tjejer att etablera sig på arbetsmarknaden

En god konjunktur har fört med sig att arbetslösheten bland unga har minskat under många år. Både inrikes och utrikes födda unga har tagit del av den förbättrade arbetsmarknaden. Men skillnaderna i förutsättningar för dessa två grupper att etablera sig

på arbetsmarknaden har trots det inte minskat. Andelen utrikes födda unga som är arbetslösa är fortfarande högre jämfört med inrikes födda unga. Utrikes födda unga är dessutom arbetslösa under längre perioder. Andelen som går vidare till arbete eller studier efter program med aktivitetsstöd är också fortsatt lägre. Men skillnaderna har minskat de senaste åren, då både andelen utrikesfödda killar och tjejer som går vidare till arbete eller studier har ökat.

Utrikes födda tjejer går dock fortfarande i lägre utsträckning till arbete eller studier efter program med aktivitetsstöd. De är också fortsatt överrepresenterade bland unga som varken arbetar eller studerar. Detta trots att de i jämförelse med utrikes födda killar i större utsträckning går igenom skolan med godkända studieresultat och har behörighet till vidare utbildning. MUCF har utrett hinder och möjligheter som unga utrikes födda tjejer möter när de ska etablera sig i arbetslivet. Rapporten publiceras i mars 2021. Den visar bland annat att gruppen unga utrikes födda tjejer är heterogen och belyser arbetsmarknadssituationen för olika delgrupper utifrån födelseregion, utbildningsnivå, ålder vid invandring och hur länge de varit i Sverige. Den belyser även hinder och möjligheter för etablering utifrån utrikes födda tjejers eget perspektiv (MUCF 2021).

4

Ungas sociala och ekonomiska utsatthet

I det här kapitlet beskriver vi ungas utsatthet utifrån ett ekonomiskt och ett socialt perspektiv. Båda är områden som handlar om trygghet och handlingsutrymme för unga. Trygghet i att ha en god ekonomi som täcker de basala behoven, men också trygghet i att inte bli utsatt för brott eller kränkningar. Detta är viktiga områden för att unga ska ha goda levnadsvillkor och makt att forma sina egna liv, eftersom brist på social trygghet eller ekonomiska resurser begränsar ungas möjligheter.

Kapitlet visar i korthet att

- andelen unga 20–24 år med låg ekonomisk standard har minskat något över tid, men den utvecklingen vände år 2019 och andelen var då 26,3 procent. Andelen är dubbelt så stor bland unga födda utrikes än bland unga födda inrikes.
- efter en tids minskning har andelen unga 18–24 år som fått ekonomiskt bistånd åter ökat. År 2019 var andelen 7 procent. Andelen är fortsatt betydligt större bland utrikes födda än bland inrikes födda unga.
- antalet unga i åldern 18–24 år som var svaranden i en eller flera ansökningar om betalningsföreläggande minskade under perioden 2012 till 2016, därefter har antalet ökat igen. År 2018 berördes drygt 50 000 unga.
- antalet unga i åldern 18–24 år som har skulder för indrivning har minskat sedan 2013, år 2019 berördes drygt 19 000 unga.
- var tredje ung i åldern 16–24 år känner sig otrygg i sitt bostadsområde år 2020. Andelen är dubbelt så stor bland tjejer jämfört med killar.
- det är vanligt bland unga att uppge att de har utsatts för något brott. Stöld, lindrigt våld, sexualbrott och hot är vanliga brott som unga uppger att de utsatts för.
- tjejer och killar uppger att de utsätts för olika sorters brott. Det är en betydligt större andel tjejer som utsätts för sexualbrott jämfört med killar. Killar utsätts däremot i högre utsträckning än tjejer för personrån, stöld och misshandel. Utrikes födda tjejer utsätts för grövre våld i lika hög utsträckning som killar.
- det är mycket ovanligt att unga avlider till följd av dödligt våld, men antalet killar som har gjort det har ökat. Det är betydligt vanligare att killar utsätts för dödligt våld jämfört med tjejer.

UNGA OCH EKONOMISK UTSATTHET

En god ekonomi är en förutsättning för att ha goda levnadsvillkor på flera olika sätt. Det handlar både om att kunna täcka de basala behoven och att känna trygghet, men också om möjligheter att kunna delta i sociala sammanhang eller ta del av fritidsaktiviteter.

MUCF följer ett antal indikatorer som relaterar till ekonomisk utsatthet bland unga. Bland annat andelen unga som har en låg ekonomisk standard eller som får ekonomiskt bistånd. Myndigheten följer även unga som har betalningsförelägganden eller skulder för indrivning.

Ökande andel unga som är ekonomiskt utsatta och stora skillnader mellan inrikes och utrikes födda

År 2019 hade 26,3 procent av unga i åldern 20–24 år låg ekonomisk standard¹⁶. Andelen har minskat sedan 2011, då den var 30 procent. Det är mer än dubbelt så stor andel bland unga som har låg ekonomisk standard jämfört med personer i åldrarna 30–64 år.

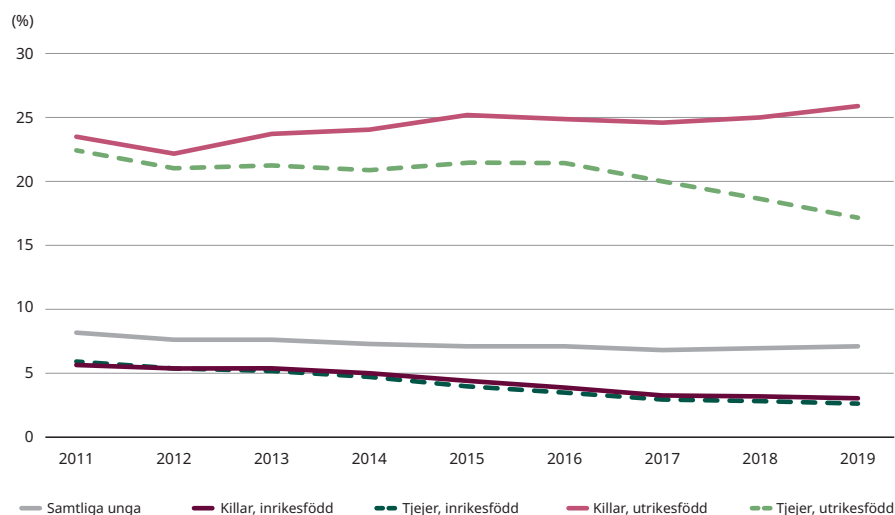
Andelen med låg ekonomisk standard är nästan dubbelt så stor bland unga som är utrikes födda jämfört med inrikes födda, år 2019 var den 39,5 respektive 22 procent. Mellan år 2019 och 2020 har andelen med låg ekonomisk standard ökat svagt bland inrikes födda unga efter att tidigare ha minskat sedan 2013. Bland utrikes födda unga har andelen med låg ekonomisk standard fortsatt att minska. Skillnaderna mellan könen är små i ungdomsgruppen totalt. Bland utrikes födda unga var andelen med låg ekonomisk standard större bland tjejer än bland killar, 43 respektive 37 procent år 2019. Bland inrikes födda unga är andelen marginellt större bland killar än bland tjejer, 23 respektive 21 procent.

Andelen unga i åldern 18–24 år som fått ekonomiskt bistånd¹⁷ minskade mellan 2011 och 2017, men efter det har andelen åter ökat svagt. År 2019 fick 7 procent bland unga ekonomiskt bistånd. Det är vanligare att få ekonomiskt bistånd bland unga jämfört med befolkningen i åldrarna 30–64 år där andelen var 3 procent år 2019.

Under hela perioden från 2011 till 2019 har andelen som får ekonomiskt bistånd varit betydligt större bland utrikes födda unga än bland inrikes födda. Under 2019 var andelen 22 respektive 3 procent. Arbetslöshet är den enskilt vanligaste orsaken till att personer uppstår ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen 2020b). De långvariga skillnader mellan utrikes och inrikes födda unga som är arbetslösa eller tillhör Uvas-gruppen syns här. Det finns inga tecken på att denna skillnad är på väg att minska.

¹⁶ Källa: SCB, Registret över inkomster och skatter. Med låg ekonomisk standard avses en person som bor i ett hushåll som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga.

¹⁷ Källa: Socialstyrelsen, registret över ekonomiskt bistånd. Statistiken omfattar ekonomiskt bistånd i form av försörjningsstöd och bistånd för livsföringen i övrigt enligt 4 kap. 1 § samt i förekommande fall 4 kap. 2 § i socialtjänstlagen (2001:453). Från och med 2012 ingår inte utbetalningar enligt den tidigare lagen (1992:1068) om introduktionsersättning till flyktingar och vissa andra utlänningar. Den etableringsersättning som kommit istället ingår inte heller i statistiken.

Källa: Socialstyrelsen, registret över ekonomiskt bistånd.

FIGUR 4.1 Andel unga som fått ekonomiskt bistånd, 18–24 år, efter kön och födelseland, 2011–2019. Procent.

Andelen som får ekonomiskt bistånd är något större bland killar än bland tjejer. Från 2013 och framåt har skillnaderna mellan könen gradvis ökat, vilket beror på en ökning bland utrikes födda killar samtidigt som andelen bland utrikes födda tjejer minskat (se figur 4.1 ovan). År 2019 var andelen som fick ekonomiskt bistånd bland utrikes födda killar 26 procent, bland utrikes födda tjejer var andelen 17 procent.

Större andel killar med betalningsförelägganden eller skulder för indrivning jämfört med tjejer

Antalet unga i åldern 18–24 år som var svaranden i en eller flera ansökningar om betalningsföreläggande¹⁸ minskade under perioden 2012 till 2016. Därefter har antalet ökat igen. År 2018 var antalet bland unga 50 116 svaranden.

Det är ett betydligt större antal bland unga i åldersgruppen 20–24 år än i åldrarna 18–19 år som är svarande i ansökningar som betalningsförelägganden. Under hela perioden var antalet även större bland killar än bland tjejer och den ökning som skett efter 2016 har varit större bland killar. År 2018 var antalet 28 411 killar och 21 705 tjejer. Myndigheten har inte möjlighet att följa hur utvecklingen har sett ut för unga med olika födelseland.

Antalet unga i åldern 18–24 år som har skulder för indrivning¹⁹ har minskat mellan år 2012 och 2019. År 2019 hade 19 094 unga skulder i Kronofogdemyndighetens indrivningsregister. Antalet unga med skulder för indrivning är större bland unga i åldersgruppen 20–24 år än i åldersgruppen 18–19 år.

Minskningen har skett bland båda könen, men antalet har under hela perioden varit betydligt större bland killar. År 2019 var antalet killar 12 857 och antalet tjejer 6 237. Myndigheten har inte möjlighet att följa utvecklingen för unga med olika födelseland.

¹⁸ Källa: Kronofogdemyndigheten, Statistikrapporteringsystem, QlikSupro. Ursprungskälla verksamhetssystemet SUPRO. Antal fysiska personer, mellan 18–29 år, som var svarande i en eller flera under året inkomna ansökningar om betalningsföreläggande (ej handräckning eller betalningsfastställelse i pant).

¹⁹ Källa: Kronofogdemyndigheten, uppföljningssystemet WinIT. Antal personer som har skuld för indrivning i Kronofogdemyndighetens indrivningsregister.

Unga hbtq-personer är ekonomiskt utsatta i större utsträckning än andra unga

MUCF:s nationella ungdomsenkät visar att unga hbtq-personer är ekonomiskt utsatta i större utsträckning än andra unga. Det är betydligt vanligare bland unga hbtq-personer att ha haft svårigheter med löpande utgifter såsom mat och hyra en eller flera gånger under det senaste halvåret, än bland andra unga. Bland unga hbtq-personer har 38 procent upplevt detta, medan motsvarande andel bland andra unga är 25 procent. Det är också en mindre andel unga hbtq-personer som upplever att de har möjlighet att få ekonomisk hjälp av närstående (MUCF 2019b).

UNGAS UPPLEVDA TRYGGHET OCH UTSATTHET FÖR BROTT

MUCF följer ett antal indikatorer som relaterar till unga som är socialt utsatta. Bland annat utvecklingen av unga som utsätts för olika sorters brott. Men även ungas upplevelse av trygghet i sitt bostadsområde och utvecklingen av unga som själva blir lagförda för brott.

Ungas utsatthet för brott kommer från två olika undersökningar som båda genomförs av Brottsförebyggande rådet. Utsatthet för brotten bedrägeri, personrån, misshandel och sexualbrott följs för unga i åldern 16–24 år genom den nationella trygghetsundersökningen. Utsatthet för brotten grövre och lindrigare våld, hot och stöld följs för unga i årskurs 9 genom skolundersökningen om brott. Skolundersökningen undersöker även på vilka platser niondeklassare utsätts för brott.

Var tredje ung känner sig otrygg i sitt bostadsområde

33 procent av unga i åldern 16–24 år känner sig otrygga när de går ut ensamma på kvällen i sitt bostadsområde²⁰ år 2020. Det är en högre andel än i befolkningen i åldrarna 30–64 år. Andelen är oförändrad över tid och det har inte skett några förändringar för unga som grupp, men bland unga killar har andelen som upplever att de är otrygga ökat marginellt jämfört med 2017. Andelen killar som upplever otrygghet i sitt bostadsområde på kvällen är trots det betydligt mindre än bland tjejer. År 2020 uppgav 44 procent bland tjejer att de kände sig otrygga jämfört med 20 procent bland killar.

Enligt MUCF:s nationella ungdomsenkät finns det även skillnader mellan unga hbtq-personer och andra unga. Unga hbtq-personer känner sig mindre trygga i bostadsområdet både dagtid och kvällstid jämfört med heterosexuella cis-personer. MUCF:s nationella ungdomsenkät visar att år 2018 uppgav 7 procent bland unga hbtq-personer att de inte känner sig trygga i sitt bostadsområde på både dagtid och kvällstid. Det innebär att det är vanligare i denna grupp jämfört med andra unga där andelen var 3 procent.

Andelen unga som blir kränkta på grund av diskriminering ökar

14 procent av unga i åldern 16–25 år upplevde 2018 att de på grund av diskriminering har blivit orättvist behandlade så att de känt sig kränkta under det senaste

²⁰ Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Andelen unga i åldern 16–24 år som uppger att de känner sig mycket eller ganska otrygga när de går ut ensamma sent på kvällen i det egna bostadsområdet samt de som avstår från att gå ut på grund av otrygghet.

halvåret²¹. Andelen har ökat sedan 2012 då den var 8 procent. Andelen har under hela tidsperioden varit större bland tjejer än bland killar och skillnaden mellan könen har ökat. År 2018 var andelen 19 respektive 10 procent.

Tidigare har andelen som upplevt att de blivit kränkta på grund av diskriminering varit högre bland utrikes födda unga jämfört med inrikes födda. Men år 2018 finns ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan dessa grupper av unga.

Andelen unga hbtq-personer som uppger att de har blivit kränkta utifrån någon av diskrimineringsgrunderna är mer än dubbelt så stor som andelen bland andra unga, enligt MUCF:s nationella ungdomsenkät från 2018. Det är också drygt tre gånger så vanligt bland unga hbtq-personer som bland andra unga att ha blivit kränkt utifrån diskrimineringsgrunderna kön, sexuell läggning och könsidentitet eller könsuttryck (MUCF, 2019b).

Vanligt att unga utsätts för brott

Skolundersökningen om brott visar att det är vanligt att niondeklassare utsätts för brott. Nästan hälften av unga som deltog i undersökningen 2019 uppgav att de hade utsatts för någon typ av brott de senaste 12 månaderna. Undersökningen visar att det finns skillnader mellan olika gruppers utsatthet för brott. Den största skillnaden finner vi mellan unga med svaga ekonomiska resurser och unga som inte har det. Unga med svaga ekonomiska resurser utsätts i högre utsträckning för brott jämfört med andra unga. Undersökningen visar också att det finns tydliga skillnader mellan vilka brott killar respektive tjejer utsätts för. Denna skillnad finns också bland unga i åldersgruppen 16–24 år (Brå 2020c).

Killar och tjejer utsätts för olika sorters brott

Utsattheten för brott ser olika ut för killar och tjejer. Nationella trygghetsundersökningen visar att det är betydligt vanligare att tjejer i åldern 16–24 år utsätts för sexualbrott²² jämfört med killar. Andelen som utsattes för sexualbrott ökade bland tjejer mellan 2016 och 2017, men har sedan åter minskat fram till 2019²³. Då var andelen utsatta 29 procent bland tjejer jämfört med 3 procent bland killar.

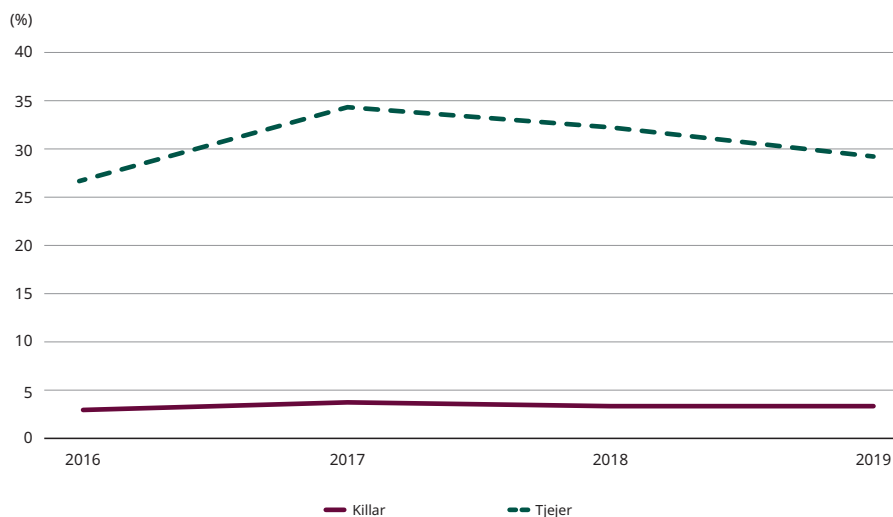
MUCF:s nationella ungdomsenkät visar på samma skillnader i utsatthet. Det är vanligare bland tjejer än bland killar att bli utsatta en eller flera gånger för olika former av sexuella trakasserier eller sexualbrott²⁴. Enkäten visar också att drygt 60 procent av unga tjejer och 18 procent av unga killar har blivit utsatta för ovälkomna sexuella handlingar det senaste halvåret (MUCF 2020b).

²¹ Källa: MUCF:S nationella ungdomsenkät. Utifrån diskrimineringsgrunderna utländsk bakgrund/hudfärg, kön, sexuell läggning, könsidentitet/könsuttryck, ålder, utseende, funktionsnedsättning eller religion. Ålder som diskrimineringsgrund infördes i 2012 års undersökning.

²² Sexualbrott avser exempelvis sexuella trakasserier, sexuellt ofredande, sexuellt tvång eller våldtäkt.

²³ Under 2017 genomfördes ett omfattande metodbyte av Nationella trygghetsundersökningen. Detta medför att resultaten innan metodbytet inte är jämförbara med resultaten efter metodbytet.

²⁴ Unga som svarat ”Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande under de senaste sex månaderna” eller svarat ja på att något av följande har hänt en: ”Jag har gjort något sexuellt som jag egentligen inte ville”, ”Någon annan har gjort något sexuellt med mig som jag egentligen inte ville”, ”Fått sexuella eller avklädda bilder/filmklipp på dig själv spridda på internet mot din vilja, så vitt du vet”, ”Varit med om att en person på internet försökt få dig prata om sex eller skicka bilder/göra något framför webbkamera, när du inte velat”.

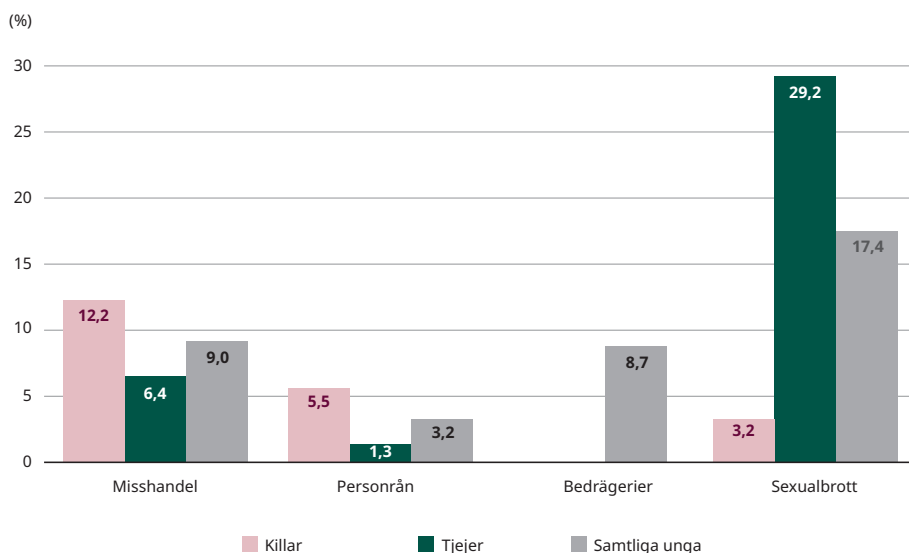

Källa: Brottsförebyggande rådet, Nationella trygghetsundersökningen.

FIGUR 4.2 Andel unga som uppger att de utsatts för sexualbrott för sexualbrott, 16–24 år, efter kön, 2016 - 2019. Procent.

Bland killar är andelen som utsatts för misshandel dubbelt så hög som bland tjejer, 2019 var andelen 12 procent jämfört med 6 procent. Även personrån är något killar utsatts för i högre utsträckning, år 2019 var andelen 6 procent jämfört med 1 procent bland tjejer. Bland killar har det också skett en ökning av andelen som uppger att de utsatts för personrån de senaste åren.

Det finns däremot ingen skillnad mellan killars och tjejers utsatthet för bedrägerier. År 2019 hade 9 procent av unga i åldern 16–24 år utsatts. Andelen tjejer som utsätts för bedrägerier har ökat svagt sett över en längre tid, 2019 är andelen något högre än 2016.

Källa: Brottsförebyggande rådet, Nationella trygghetsundersökningen.

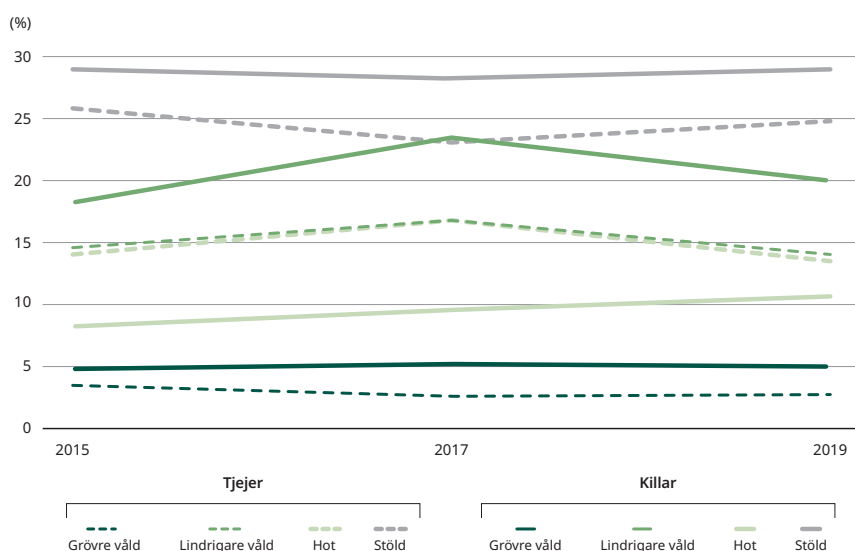
Kommentar: I de svarsalternativ där det inte finns en statistiskt signifikant skillnad mellan könen visas endast hela gruppen unga.

FIGUR 4.3 Andel unga som uppger att de utsatts för brott, 16–24 år, efter kön, 2019. Procent.

I MUCF:s nationella ungdomsenkät 2018 framkommer det att det även finns skillnader mellan unga hbtq-personer och unga hetero-cis-personer i utsatthet för brott de senaste sex månaderna. I enkäten uppgav 18 procent bland unga hbtq-personer att de blivit utsatta för sexuellt våld eller utnyttjande, jämfört med andra unga där andelen var 5 procent. I enkäten uppgav också 19 procent bland unga hbtq personer att de blivit bestulna. Det innebär att det är vanligare i denna grupp jämfört med andra unga där andelen var 13 procent. 14 procent bland unga hbtq personer uppger att de blivit utsatta för misshandel. Det innebär att det är betydligt vanligare i denna grupp jämfört med andra unga där andelen var 5 procent. MUCF:s nationella ungdomsenkät visar att år 2018 uppgav 24 procent bland unga hbtq personer att de blivit hotade. Det innebär att det är vanligare i denna grupp jämfört med andra unga där andelen var 14 procent.

Knappt tre av tio elever i årskurs 9 uppgav att de utsattes för stöld år 2019 enligt Skolundersökningen om brott. Bland killar var andelen något högre än bland tjejer. I undersökningen har Brottsförebyggande rådet även frågat om utsattheten för hot. Bland samtliga unga i årskurs 9 uppgav 12 procent att de utsatts för hot. Det är vanligare att tjejer utsätts för hot vid samtliga år i undersökningen. Tjejer utsatthet för hot har dock minskat något sedan 2017. Den vanligaste brottsplatsen är internet/sociala medier, men bland killar är också skolan en vanlig brottsplats.

Knappt två av tio unga i årskurs 9 har utsatts för lindrigare våld²⁵. Det är fler killar än tjejer som uppger att de utsatts för lindrigare våld. 4 procent av niondeklassare uppger att de har utsatts för grövre våld²⁶. Även här är det vanligare att killar utsätts jämfört med tjejer. Bland utrikes födda tjejer är andelen som utsatts för grövre våld större än bland inrikes födda tjejer, 6 procent jämfört med 2 procent. Det innebär att utrikes födda tjejer utsatts i lika stor utsträckning som killar för grövre våld.

Källa: Brottsförebyggande rådet, Skolundersökningen om brott.

FIGUR 4.4 Andel unga som uppger att de utsatts för brott, åk 9, efter kön, 2015–2019. Procent.

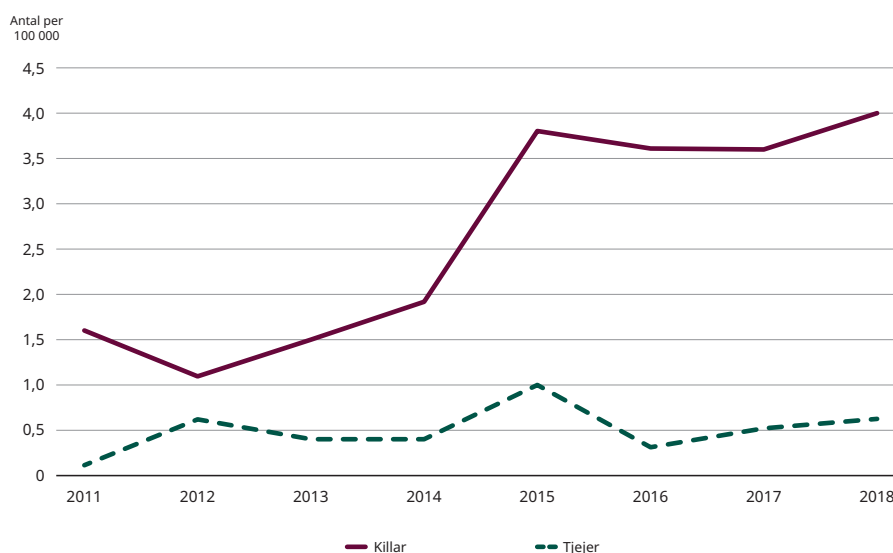
²⁵ Källa: Skolundersökningen om brott. Frågan är ställd på följande sätt. ”Under de senaste 12 månaderna, har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld så att du fick ont, men inte behövde söka sjukvård?”

²⁶ Källa: Skolundersökningen om brott. Frågan är ställd på följande sätt. ”Under de senaste 12 månaderna, har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld så att du skadades så mycket att du blev tvungen att besöka sjuksköterska/ sjuksyster, läkare eller tandläkare?”

I undersökningen om niondeklassares utsatthet för brott visar det sig att många svarar att de utsatts för brottet i skolan eller på skolgården, framförallt när det gäller våld. Bland killar förekommer också fysiska sexuella kränkningar oftast i skolmiljö. Fysiska sexuella kränkningar mot tjejer sker däremot oftare på andra platser där många människor samlas såsom fester eller festivaler. Det är också vanligare att tjejer uppger det egna hemmet som brottsplats (Brå 2020b).

Ovanligt att unga utsätts för dödligt våld, men antalet ökar bland killar

Sedan 1990-talet har dödligt våld minskat i Sverige (Brå, 2020a). Men sedan 2011 har antalet unga i åldern 13–24 år som avlider till följd av dödligt våld ökat, och andelen är högre än i befolkningen i åldrarna 30–64 år. År 2018 avled 2,4 unga per 100 000 individer²⁷. Det är betydligt vanligare att killar utsätts för dödligt våld jämfört med tjejer, 2018 avled 4 per 100 000 individer bland killar och 0,6 bland tjejer. De senaste årens ökning har främst skett bland killar i åldern 20–24 år, i denna grupp utsattes 8,2 per 100 000 individer 2018. Under samma period har antalet brottsoffer för dödligt våld vid konflikter i den kriminella miljön ökat bland unga över 18 år (Brå, 2020a).

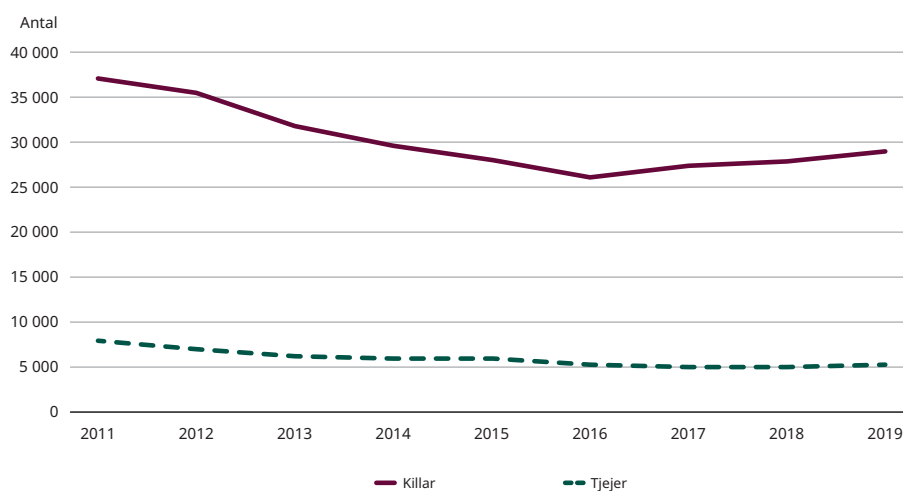
Källa: Socialstyrelsens dödsorsaksstatistik

FIGUR 4.5 Unga som avlidit till följd av dödligt våld, 13-24 år, efter kön, 2011-2018. Antal per 100 000 individer.

²⁷ Källa: Socialstyrelsens dödsorsaksstatistik. Med dödligt våld avses här död till följd av ”övergrepp av annan person” ICD10-kod: X85-Y09.

Antalet unga killar som lagförs för brott ökar

Under 2019 lagfördes 34 211 unga i åldern 15–24 år för brott²⁸. Antalet som lagfördes minskade mellan 2011 och 2016. Därefter har antalet unga som lagförs för brott åter ökat. Det är betydligt fler killar än tjejer som lagförs för brott. Den skillnaden har varit tydlig under hela perioden 2011–2019. Från år 2016 har skillnaden dessutom ökat, eftersom antalet unga som lagförs framförallt har ökat bland killar. År 2019 lagfördes 28 866 killar jämfört med 5 345 tjejer för brott.

Källa: Brottsförebyggande rådet. Officiella kriminalstatistiken, personer lagförda för brott

FIGUR 4.6 Unga lagförda för brott, 15–24 år, efter kön, 2011–2019. Antal.

Antalet lagförda för brott ger en tydlig indikation att killar utför fler brott än tjejer. När unga själva får uppge om de har begått ett brott blir bilden något mer komplex. Bland niondeklassare uppger ungefär hälften att de har begått något brott under det senaste året. Bland killarna är andelen 54 procent, och bland tjejerna 49 procent, skillnaderna är alltså mycket små. Den vanligaste brottstypen bland både killar och tjejer är stöld, följt av våld. Ser vi till ungas egen bild av sin brottslighet är det alltså något vanligare att killar begår brott, men det är nästan lika många tjejer som gör det. Undersökningen visar också att unga som begår brott oftare blir utsatta för brott (Brå, 2020b).

²⁸ Källa: Officiella kriminalstatistiken - personer lagförda för brott.

SAMLAD BEDÖMNING AV UTMANINGAR KOPPLADE TILL EKONOMISK ELLER SOCIAL UTSATTHET BLAND UNGA

Utifrån de indikatorer för unga som är ekonomiskt eller socialt utsatta som MUCF följer finns det ett par utmaningar som framstår som särskilt viktiga att arbeta med för att det ungdomspolitiska målet ska nås. En av dem är att arbeta för att förbättra situationen för de unga som lever i ekonomisk utsatthet, under de senaste åren visar flera av indikatorerna att andelen unga som är ekonomiskt utsatta ökar. En annan utmaning är att minska ungas utsatthet för brott och öka tryggheten.

Ökande andel unga som har låg ekonomisk standard eller får ekonomiskt bistånd

De flesta av de indikatorer för ungas ekonomi som MUCF följer har tidigare utvecklats positivt, men för flera av dem har den utvecklingen vänt de senaste åren. Andelen unga som får ekonomiskt bistånd minskade under flera år. Men sedan 2017 har andelen unga som får ekonomiskt bistånd ökat. Andelen unga som har låg ekonomisk standard minskade fram till 2018, men år 2019 hade andelen åter ökat. Både Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR) säger att det i dagsläget är svårt att uttala sig om hur Coronapandemin påverkar situationen för unga som är ekonomiskt utsatta. Båda följer utvecklingen av ekonomiskt bistånd i befolkningen, men den ökning som har skett började redan innan våren 2020. Fram tills hösten 2020 sågs ingen ökning med en tydlig koppling till Coronapandemin i andelen eller antalet unga vuxna som behöver ekonomiskt bistånd för att klara sin försörjning (Socialstyrelsen, 2020b).

Men mot bakgrund av att många unga har drabbats av arbetslöshet, som är den vanligaste orsaken till att en person uppbär ekonomiskt bistånd, är det troligt att en större andel kommer att vara i behov av ekonomiskt stöd. Unga har oftare ett sämre skydd från trygghetssystemen så som arbetslöshetsersättning eftersom de inte har, eller bara delvis har, etablerat sig på arbetsmarknaden. Det finns en trolig fördröjning från att en person blir arbetslös till att hen eventuellt har behov av ekonomiskt bistånd.

Regeringen har också vidtagit åtgärder för att motverka effekterna från covid-19, som förändringar i villkoren för a-kassan, fler platser vid universitet och högskolor samt fler arbetsmarknadspolitiska insatser (Regeringskansliet 2020). SKR uttrycker dock en oro för att de som står längst ifrån arbetsmarknaden inte får det stöd de behöver, då fysiska möten och samverkan har försvårats (SKR 2020). Det är viktigt att arbetslösa som är i behov av ekonomiskt bistånd får tillgång till stöd och insatser, eftersom de annars riskerar att fastna i ett långvarigt biståndsmottagande (Socialstyrelsen 2020b).

Unga som är födda utrikes är redan idag ekonomiskt utsatta i betydligt större utsträckning än inrikes födda unga. Andelen med låg ekonomisk standard är dubbelt så stor bland unga födda utrikes än bland unga födda inrikes. Andelen som får ekonomiskt bistånd är också betydligt högre. År 2019 var den 22 procent bland utrikes födda unga, jämfört med 3 procent bland inrikes födda. Det finns inga tecken på att denna skillnad är på väg att minska. Utrikesfödda unga möter också större utmaningar både inom utbildningssystemet och när de ska etablera sig på arbetsmarknaden. Mot bakgrund av deras redan utsatta situation och pandemins stora konsekvenser på ungas arbetsmarknad finns det en tydlig risk att de kommer drabbas särskilt hårt ekonomisk under den kommande tiden.

Många unga utsätts för brott, men svårt att uttala sig om pandemins konsekvenser

Det är vanligt att unga utsätts för brott, vilket är allvarligt eftersom det skapar otrygghet. En sådan otrygghet begränsar unga, till exempel genom att de avstår från sociala sammanhang eller aktiviteter (Brå 2020b). Vanligast är att unga blir utsatta för stöld, sexualbrott, hot eller lindrig misshandel. Unga med svag ekonomi har oftare utsatts för brott. Det finns även flera tydliga skillnader mellan killars och tjejers utsatthet för brott. Killar blir oftare utsatta för våldsbrott, medan tjejer oftare utsätts för sexualbrott. Skolan är en vanlig plats att bli utsatt för brott, särskilt bland killar. Tjejer utsätts oftare på andra platser, såsom på internet eller på fester. Tjejer utsätts också oftare för brott i sitt hem.

Brottförebyggande rådet (Brå) bedömer att vissa brottstyper inom kategorierna brott mot person och stöldbrott fram till oktober 2020 utvecklades på ett sätt som kan hänga samman med pandemin. Antalet anmälda brott mot person minskade under de tre första pandemimånaderna (mars–maj), men ökade i juni–oktober 2020, jämfört med motsvarande månader 2019. I den kategorin ingår misshandel, som också minskade under de tre första pandemimånaderna för att sedan öka i juni, juli och augusti 2020. Minskningarna under de tre första pandemimånaderna rörde främst misshandelsbrott som begåtts av en okänd gärningsperson mot pojkar och män. Utvecklingen kan enligt Brå bero på ett minskat offentligt socialt liv, inklusive nöjesliv, under den perioden som en följd av myndigheternas rekommendationer om social distansering.

Även misshandelsbrott mot flickor och kvinnor låg på lägre nivåer i mars–maj 2020, men minskningarna var svagare än för pojkar och män. För misshandel av bekant gärningsperson, som är den dominerande typen vid anmälda misshandelsbrott mot kvinnor, ses en annan utveckling. Nivån var oförändrad i mars och har sedan ökat i varierad styrka. Brå konstaterar att det ligger nära till hands att tolka ökningen av de anmälda misshandelsbrotten i parrelationer under mars och april 2020 som ett utslag av pandemin och en ökad utsatthet för våld i hemmet. Men myndigheten har påbörjat granskningar av grunddata till anmälningarna, och de visar att ökningen i början av året till stor del kan kopplas till ett förändrat sätt att registrera misshandelsbrott hos polisen.

Även rån mot privatperson har minskat under Coronapandemin. Det är viktigt att påpeka att uppgifterna om anmälda brott kan ge indikationer om utvecklingen av brottsnivåerna, men att de inte ger en fullständig bild av hur nivåerna på olika brott ser ut i samhället (Brå 2020c).

5

Ungas fritid

I det här kapitlet ges en bild av ungas fritid. Fritiden spelar en stor roll för ungas personliga och sociala utveckling. Den kan stärka ungas självkänsla och ge betydelsefulla relationer till vuxna utanför familjen. Fritiden kan också vara en viktig arena för unga att känna inflytande över sitt eget liv, den kan skapa en vilja att delta i det demokratiska samhället och bidra till en god folkhälsa.

I regeringens ungdomspolitiska proposition *Med fokus på unga* (2013/14:191) betonar regeringen att deltagande i olika fritidsaktiviteter, kulturella och sociala aktiviteter samt ideell verksamhet och lönearbete ger unga möjligheter att lära sig nya saker och lära känna nya människor, vilket i sin tur kan öka deras tillgång till olika resurser.

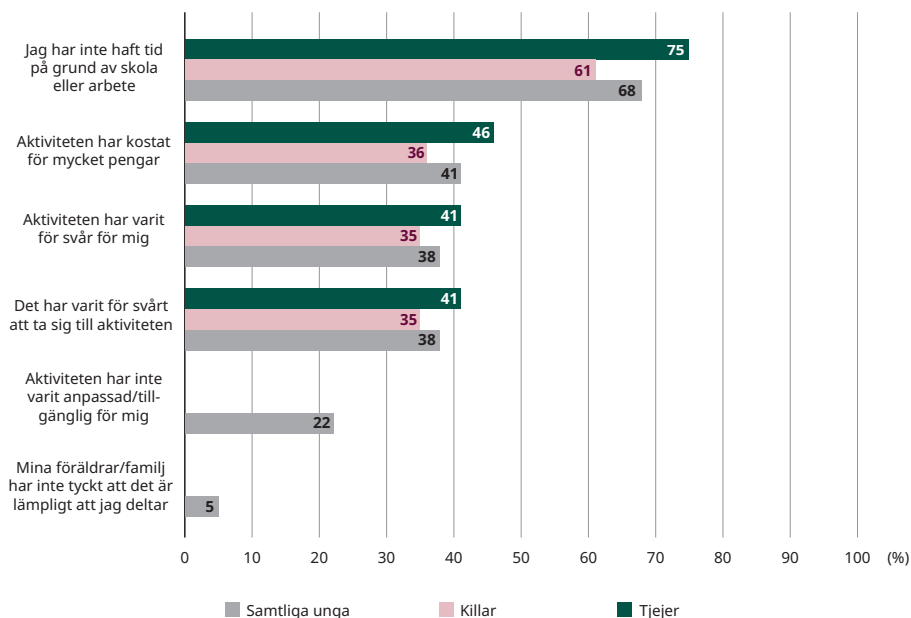
Kapitlet visar i korthet att

- de vanligaste hindren för unga att ta del av fritidsaktiviteter är att de inte har tid på grund av skola eller arbete, att aktiviteten är för dyr, att aktiviteten upplevs vara för svår eller att det är svårt att ta sig till aktiviteten.
- 7 av 10 unga idrottar på fritiden varje vecka. Det är dubbelt så vanligt att unga idrottar utanför en förening än att de idrottar inom en förening. Andelen inrikes födda tjejer som idrottar varje vecka har minskat. Unga tjejer med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning på fritiden jämfört med andra unga.
- en större andel unga utrikes födda än inrikes födda ägnar sig åt olika former av kultur på fritiden, medan killar i mindre utsträckning ägnar sin fritid åt att utöva kulturella aktiviteter, jämfört med tjejer.
- var tredje ung i åldern 16–25 år läser böcker på fritiden varje vecka. Läsandet av böcker är den indikator för ungas fritid som minskar kraftigast. Mellan åren 2007 och 2018 har andelen unga som läser böcker halverats.
- 6 av 10 unga är medlemmar i en förening, andelen minskar något över tid.
- det senaste årets pandemin har påverkat många ungas möjligheter att ta del av aktiviteter på fritiden, både inom idrott, kultur och andra former av mötesplatser. När verksamheter har ställt om till digitala lösningar har det inneburit att exempelvis unga i som lever i socioekonomiskt utsatta områden och unga som har funktionsnedsättningar har haft svårare att delta.

UNGAS DELTAGANDE I FRITIDSAKTIVITETER OCH UPPLEVDA HINDER

De flesta unga som svarat på MUCF:s nationella ungdomsenkät uppger att de har ganska eller mycket stora möjligheter att delta i olika typer av fritidsverksamheter om de skulle vilja. Men det finns grupper av unga som i större utsträckning än andra upplever hinder för sin fritid. Brist på tid är det vanligaste hindret. Nästan sju av tio unga har avstått från en fritidsaktivitet under det senaste året eftersom skola eller arbete har gjort att de inte har haft tid. Det är vanligare att tjejer och unga utrikes födda uppger brist på tid som ett hinder för fritid, i dessa två grupper uppger tre av fyra unga detta.

Andra vanliga hinder för fritid är att aktiviteten kostar för mycket pengar, att det är svårt att ta sig till aktiviteten eller att aktiviteten upplevs som för svår. Samtliga av dessa tre hinder är vanligare bland unga utrikes födda och unga hbtq-personer, där nästan hälften av de unga upplevt dessa hinder det senaste året.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Nationella ungdomsenkäten.

Kommentar: I de svarsalternativ där det inte finns en statistiskt signifikant skillnad mellan könen visas endast hela gruppen unga.

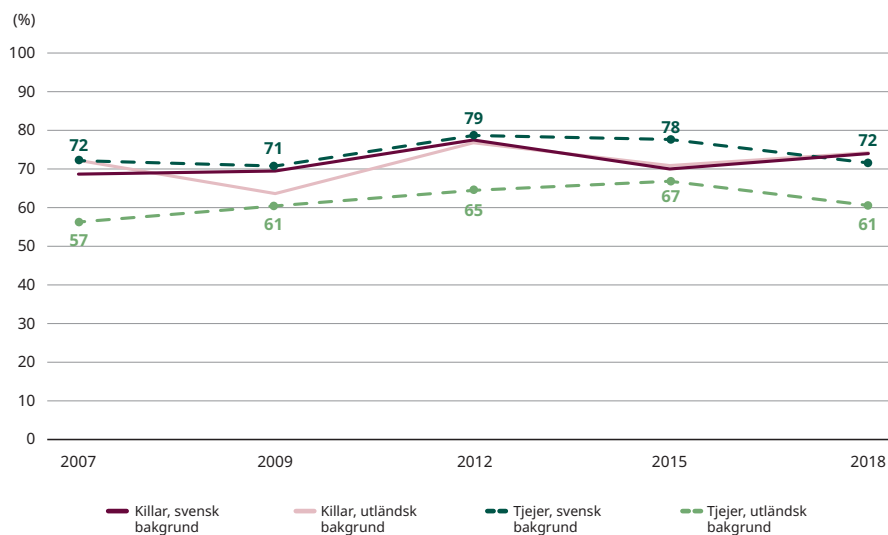
FIGUR 5.1 Andel som uppger olika hinder för att delta i fritidsaktiviteter, efter kön, 16–25 år, 2018. Procent.

Att vara trygg på sin fritid är viktigt, och de allra flesta unga uppger att de känner sig trygga på de fritidsaktiviteter som de deltar i. Men det finns också unga som svarar att de avstått från att delta i fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt bemötta, 14 procent av de unga uppger att de gjort det under 2018. Andelen är särskilt stor bland unga med funktionsnedsättning där tre av tio unga har avstått från fritidsaktiviteter på grund av detta. Bland unga hbtq-personer har var fjärde person avstått av samma skäl.

Många unga idrottar på fritiden, men andelen är lägre bland tjejer med utländsk bakgrund

Möjligheten till fysisk aktivitet och motion är en viktig del av ungas levnadsvillkor eftersom den är en förutsättning för ungas goda hälsa, både fysiskt och psykiskt. De flesta unga i Sverige idag idrottar i någon form på fritiden. Sju av tio unga anger att de idrottar varje vecka år 2018. Andelen har inte förändrats sedan 2007, men 2012 var andelen något större än 2018. Andelen inrikes födda tjejer som idrottar varje vecka har minskat till det senaste mättillfället. År 2015 var andelen 78 procent, men 2018 har den minskat till 70 procent. Utvecklingen har däremot varit oförändrad för inrikes födda killar samt för tjejer och killar som är utrikes födda.

Unga tjejer med utländsk bakgrund är en grupp som idrottar i lägre utsträckning på sin fritid än andra grupper. En mindre andel unga tjejer med utländsk bakgrund idrottar varje vecka jämfört med tjejer med svensk bakgrund, och killar oavsett bakgrund, under hela perioden 2007–2018²⁹. Unga tjejer med utländsk bakgrund idrottar även utanför en förening i lägre utsträckning än tjejer och killar med svensk bakgrund.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Nationella ungdomsenkäten

FIGUR 5.2 Andel unga som uppger att de idrottar varje vecka, efter kön samt svensk eller utländsk bakgrund, 16-25 år, 2007-2018. Procent.

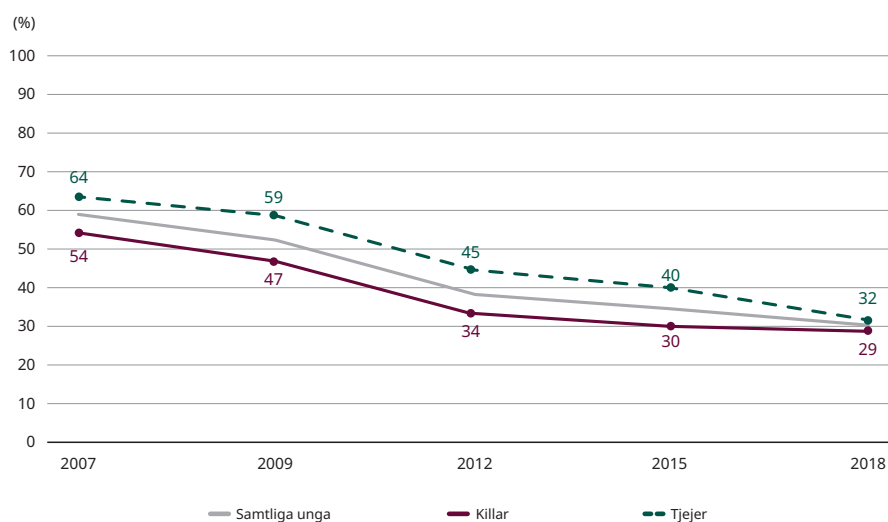
I en intervju lyfter Riksidrottsförbundet att Coronapandemin har påverkat idrottsorganisationernas möjligheter att genomföra sin verksamhet, men att olika idrotter påverkats i olika utsträckning. Sporter som utövas inne i idrottshallar och sporter som innebär nära fysiska kontakter har påverkats i högre utsträckning. Under sommaren ökade åter aktiviteten eftersom verksamhet kunde bedrivas utomhus, för att sedan återigen bromsa in. Det är dock svårt att uttala sig om hur ungas fysiska aktivitet har påverkats, eftersom den även kan ske utanför föreningarnas organiserade verksamhet. Riksidrottsförbundet bedömer att det finns en risk att idrottsföreningar

²⁹ Under perioden 2007–2015 var andelen utrikes födda tjejer som idrottade varje vecka lägre än andelen inrikes födda tjejer, men 2018 var denna skillnad inte statistiskt säkerställd. Skillnaden mellan grupperna har minskat eftersom andelen inrikes födda tjejer som idrottar varje vecka har minskat mellan 2015 och 2018.

tappar unga. Vissa typer av verksamheter kommer klara sig bra och har ett stadigt inflöde av barn och unga, till exempel fotbollen. Men det finns en risk att unga väljer att sluta med andra former av idrott.

Andelen unga som läser böcker minskar

Var tredje ung i åldern 16–25 år läser böcker på fritiden varje vecka³⁰. Andelen unga som ägnar sig åt flera andra fritidsaktiviteter kopplat till kultur ökar över tid. Men andelen unga som läser på fritiden minskar. Mellan åren 2007 och 2018 har andelen unga som läser böcker halverats från 60 till 30 procent. Fram till 2015 fanns det en tydlig skillnad mellan könen, där en större andel tjejer läst varje vecka. Men 2018 finns ingen sådan skillnad kvar, eftersom andelen tjejer som läser minskat snabbare än andelen killar. Även bland unga utrikes födda minskade andelen som läser böcker mellan åren 2007 och 2015. År 2018 läste nästan varannan ung utrikes född varje vecka, vilket kan jämföras med knappt var tredje inrikes född.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Nationella ungdomsenkäten.

FIGUR 5.3 Andel unga som uppger att de läser böcker varje vecka, efter kön, 16–25 år, 2007–2018. Procent.

Många bibliotek har haft öppet under större delen av året, men stängdes innan årsskiftet. En del bibliotek har satsat på mer ungdomsinriktade insatser med digitala skrivarkurser, läsklubbar, författarbesök med mera. Men unga har även påverkats av att biblioteken inte har kunnat fylla funktionen som en social mötesplats eller en plats att studera på.

Skillnader mellan olika grupper av ungas deltagande i kulturaktiviteter

Att unga ägnar sig åt olika former av kulturella aktiviteter på fritiden är alltså relativt vanligt och andelen unga som gör det har ökat under de senaste åren. Samtidigt kan man konstatera att det är bland kulturaktiviteter som de största skillnaderna mellan olika grupper av unga finns. Främst mellan unga tjejer och killar och mellan unga som är födda i Sverige eller i ett annat land.

Killar tar del av kulturaktiviteter på fritiden i mindre utsträckning än tjejer.

³⁰ Svartalernativet för frågan om att läsa böcker är formulerad på följande sätt: Andelen som "läser böcker (även läsplatta)" på sin fritid.

Bland killar finns exempelvis en större andel som uppger att de aldrig tar del av sådana aktiviteter. Under 2018 var det till exempel sju av tio killar som uppger att de aldrig skriver, fem av tio som aldrig besöker bibliotek eller utövar kultur och tre av tio som aldrig läser böcker eller konsumerar kultur.

Bland unga utrikes födda är det däremot en större andel som ägnar sig åt olika former av kultur på fritiden. Andelen är högre både när det gäller eget utövande av kultur och konsumtion av kultur jämfört med unga födda i Sverige under 2018. Det är också en större andel utrikes födda som besöker bibliotek, läser böcker och skriver på fritiden.

Ungas möjlighet att ta del av och utöva kultur har påverkats av pandemin. Under våren 2020 gick många kulturskolor över till distansundervisning i stor utsträckning. Flera kulturskolor har gjort som idrottsrörelsen och har haft distansundervisning för unga födda innan 2005, eller gjort uppdelning av grundskolebarn i lokaler och gymnasieelever på distans. Undervisning som sker i grupp och drop in-verksamhet har varit svårare att överföra till digital form. På samma sätt som det finns en oro att unga inte kommer att återkomma till idrottande efter pandemin, finns en oro att unga inte heller kommer fortsätta med kulturaktiviteter på fritiden, samt att färre unga ska påbörja aktiviteter. Det finns exempelvis en oro att ungas motivation ska minska när möjligheterna att dela sin aktivitet med andra i form av konserter, utställningar eller annat inte finns. Ungas möjlighet av att komma i kontakt med kultur har minskat, till exempel har inte utomstående kulturaktörer kunnat komma i kontakt med unga i skolan.

Unga som är medlemmar i en förening minskar något

År 2018 uppger sex av tio unga mellan 16–25 år att de var medlemmar i minst en förening³¹. Andelen har minskat något över tid. År 2009 var andelen som högst, då nästan sju av tio unga var föreningsmedlemmar. Unga i de yngre åldrarna 16–19 år är i större utsträckning medlemmar jämfört med unga i åldrarna 20–25 år, 66 respektive 59 procent. Jämfört med år 2009 har andelen minskat bland båda åldersgrupperna. Det finns idag ingen skillnad i medlemskap mellan tjejer och killar eller beroende på födelseland.

Öppen fritidsverksamhet viktig för unga som i mindre utsträckning deltar i föreningslivet

Under 2018 besökte 7 procent bland unga i åldersgruppen 16–25 år en fritidsgård varje månad. Andelen blir dock inte helt rättvisande eftersom många verksamheter främst riktar sig till unga i yngre åldrar. Unga som går på högstadiet besöker den öppna fritidsverksamheten i större utsträckning (MUCF 2016). Att besöka den öppna fritidsverksamheten är vanligare inom vissa grupper av unga. Det är framför allt unga utrikes födda, unga i åldersgruppen 16–19 år och killar som besöker fritidsgårdar eller ungdomens hus regelbundet. Skillnaderna i vilka grupper av unga som besöker verksamheterna har varit stabila över tid.

Under hösten 2020 beskriver flera aktörer som bedriver mötesplatser för unga hbtq-personer att de har fått pausa verksamhet. En del verksamhet har istället

³¹Frågan i ungdomsenkäten är formulerad: "Är du medlem i någon/några av följande sorters föreningar?" Svarsalternativen är idrottsförening/klubb, elev-/studentförening, friluftsförening, religiös förening/församling, kulturförening (till exempel musik, dans, teater), hobbyförening (till exempel motor, slöjd, häst), förening för miljö/djurrätt, politiskt parti/ungdomsförbund, förening/organisation för övriga samhällsfrågor, datorförening/spelförening eller annan förening.

bedrivits online, men flytten har varit svår för en del och de trycker på vikten av trygga, fysiska möten för målgruppen. Många mötesplatser har det nu tuffare än någonsin ekonomiskt och ser behov av stöd, nätverk och personalresurser.

SAMLAD BEDÖMNING AV UTMANINGAR KOPPLADE TILL UNGAS FRITID

Utifrån de indikatorer för ungas fritid som MUCF följer finns det ett par utmaningar som framstår som särskilt viktiga att arbeta med för att det ungdomspolitiska målet ska nås. En av dem är att en relativt stor andel unga uppger att kostnader för fritidsaktiviteter hindrar dem, en situation som det senaste årets pandemi riskerar att förvärra. En annan utmaning är att grupper av unga bedöms ha sämre möjligheter att ta del av fritidsaktiviteter så som unga hbtq-personer och unga med funktionsnedsättningar.

Alla unga har inte lika stor tillgång till fritidsaktiviteter

Det vanligaste hindret för unga att ta del av aktiviteter på fritiden är att de inte har tid på grund av skola eller arbete. Tjejer och unga utrikes födda uppger i större utsträckning än andra unga att de inte deltagit i fritidsaktiviteter eftersom skola och arbete gör att de inte har tid. Tre av fyra unga upplever detta som ett hinder för sin fritid. Andra hinder som också är vanliga är att aktiviteten kostar för mycket pengar, att det är svårt att ta sig till aktiviteten eller att aktiviteten upplevs som för svår. Samtliga av dessa tre hinder är vanligare bland unga utrikes födda och unga hbtq-personer, där nästan hälften av de unga upplevt dessa hinder det senaste året.

De allra flesta unga känner sig trygga på sina fritidsaktiviteter, men det finns också unga som svarar att de avstått från att delta i fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt bemötta. 14 procent av de unga uppger att de inte deltagit i fritidsaktiviteter av den anledningen under 2018. Andelen är särskilt stor bland unga med funktionsnedsättning där tre av tio unga har avstått, och bland unga hbtq-personer där var fjärde person avstått av rädsla att bli dåligt bemötta.

Resurssvaga unga drabbas hårdast när Coronapandemin påverkar möjligheten till fritidsaktiviteter

Riksidrottsförbundet bedömer att det finns en risk att idrottsverksamhet riktad mot barn och unga påverkas när idrottsföreningarna inte kan arrangera intäktsbringande evenemang som bland annat används för att subventionera barn- och ungdomsidrott. Det innebär en risk att avgifterna för verksamheterna höjs, något som i sin tur riskerar att stänga ute unga från resurssvaga grupper, eller exempelvis unga med funktionsnedsättningar vars idrottande kan vara mer resurskrävande.

Kulturrådet pekar på att distansundervisningen under 2020 förstärkt ojämlikheten bland unga vad gäller tillgång till verksamheten. Det har varit svårt för unga i socioekonomiskt utsatta områden och i vissa glesbygdsområden där det varit svårare med tillgång till digital teknik att delta i undervisningen. Det har också varit svårare för vissa unga med funktionsnedsättning att delta via distans, medan distansundervisningen har fungerat bättre för andra. Positiva erfarenheter av distansundervisningen är bland annat mindre stress för unga som inte har behövt ta sig fysiskt till sin aktivitet efter skolan.

6

Ungas hälsa

I det här kapitlet ges en samlad bild av de indikatorer som rör ungas hälsa. En god och jämlik hälsa, både fysiskt och psykiskt, är en grundförutsättning för att uppnå det ungdomspolitiska målet. Hälsa är en viktig del av målet att alla unga ska ha goda levnadsvillkor. Hälsan både påverkar och påverkas av många delar av ungas liv. En god hälsa är exempelvis viktig för möjligheterna att bedriva studier eller arbeta och för möjligheten att ta aktiv del i samhället. Därför är den också en förutsättning för ungas makt att forma sina egna liv.

Kapitlet visar i korthet att

- de flesta unga i åldern 16–24 år bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra, andelen har ökat jämfört med år 2018. Andelen som bedömer sin hälsa som bra har under lång tid varit lägre bland tjejer än bland killar.
- 3 av 10 unga i åldern 16–24 år är stillasittande mer än 10 timmar per dygn. Andelen har inte förändrats över tid. Högst är andelen bland utrikes födda tjejer.
- 2 av 10 unga i åldern 16–24 år har en riskkonsumtion av alkohol. En liten andel unga i samma ålder, 4 procent, röker dagligen. Både andelen unga som har en riskkonsumtion av alkohol och andelen unga som röker minskar.
- 10 procent bland unga i åldern 16–24 år snusar dagligen. 5 procent bland unga har riskabla spelvanor. Både andelen unga som snusar och andelen unga som har riskabla spelvanor har ökat.
- andelen unga i årskurs 2 på gymnasiet som använt narkotika det senaste året var 12 procent och har inte förändrats över tid.
- både andelen unga i åldern 16–24 år som upplever besvär av ängslan, oro eller ångest och andelen unga som upplever psykosomatiska symptom har ökat under flera år, men denna ökning har avstannat. Andelen unga som upplever psykiska eller psykosomatiska symptom är dock hög, och är fortsatt högre bland tjejer än bland killar.
- andelen unga i åldern 16–25 år som har blivit orättvist behandlade på grund av diskriminering har ökat och var 14 procent år 2018. Andelen är större bland tjejer än bland killar och skillnaden mellan könen har ökat senaste åren.
- år 2019 avled 10,1 per 100 000 unga i åldern 13–24 år till följd av självmord. Andelen har varit oförändrad över tid och är större bland killar än bland tjejer. Bland tjejer i åldersgruppen 15–29 år har antalet unga som avlider till följd av självmord ökat. Andelen unga som vårdats ineliggande på sjukhus till följd av självmordsförsök eller annan avsiktligt självdestruktiv handling var 150 per 100 000 individer samma år. Andelen är större bland tjejer än bland killar och har sedan 2018 ökat något igen, efter att tidigare ha minskat under många år.

UNGAS UPPLEVDA FYSISKA HÄLSA

MUCF följer ett antal olika indikatorer som relaterar till ungas fysiska hälsa. Bland annat följer myndigheten andelen unga som röker, snusar, har en skadlig alkoholkonsumtion eller använt narkotika. Men myndigheten följer även ungas egen bedömning av sitt allmänna hälsotillstånd.

De flesta unga bedömer sin hälsa som god, men andelen är lägre bland tjejer

82 procent av unga i åldern 16–24 år bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra år 2020³². Andelen har ökat något jämfört med 2018. Sedan många år är andelen tjejer som uppger att de mår bra mindre än andelen killar. År 2020 var andelen 78 procent bland tjejer och 86 procent bland killar. Skillnaderna mellan könen syns genomgående, oavsett födelseland eller åldersgrupp. På samma sätt visade MUCF:s senaste Attityd- och värderingsstudie att det är något vanligare att killar är nöjda med sin fysiska och psykiska hälsa, jämfört med tjejer (MUCF, 2019c).

I MUCF:s nationella ungdomsenkät rapporterar unga hbtq-personer sämre allmän hälsa än heterosexuella och cis-personer. Bland unga hbtq-personer uppger 60 procent att deras hälsa är god medan 75 procent av övriga unga uppger det. Framför allt är det unga hbtq-tjejer som skiljer sig från övriga i undersökningen. Endast 55 procent av unga hbtq-tjejer upplever sin hälsa som god, jämfört med 71 procent bland andra tjejer³³. Samma undersökning visar att det även är vanligare att unga hbtq-personer upplever symptom på psykisk ohälsa jämfört med andra unga (MUCF, 2019b).

Andelen unga som har en riskkonsumtion av alkohol eller som röker minskar

Två av tio unga har en riskkonsumtion av alkohol³⁴. Andelen har minskat under många år, från att ha varit omkring 30 procent år 2010–2013. Minskningen över tid syns bland samtliga grupper av unga, oavsett kön, födelseland eller åldersgrupp. Det finns inte någon skillnad i andelen som har en riskkonsumtion utifrån kön, men andelen är betydligt högre bland inrikes födda unga jämfört med utrikes födda, 23 jämfört med 4 procent år 2020. Andelen är också större i åldersgruppen 20–24 år jämfört med 16–19 år.

En mindre andel unga röker dagligen, knappt 4 procent. Det har under många år skett en minskning av andelen unga som röker. Tidigare var andelen som röker större bland tjejer, men i takt med att andelen har minskat har den skillnaden försvunnit. Det är dock fortsatt vanligare i den äldre åldersgruppen 20–24 år jämfört med unga i åldern 16–19 år.

Tidigare minskade andelen unga som snusar dagligen, men sedan 2016 har andelen åter ökat. År 2020 snusade en av tio unga varje dag. Ökningen de senaste åren

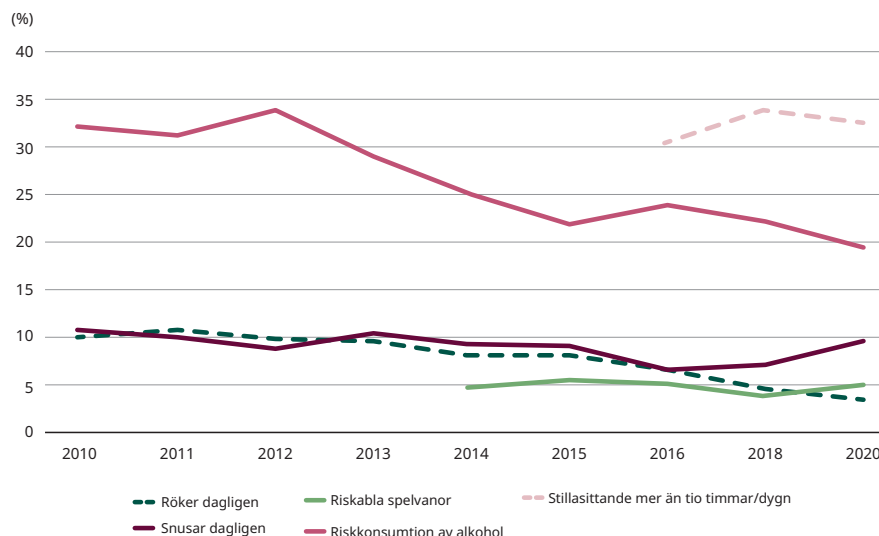
³² Indikatorn redovisas på ungidag.se som - Andelen unga 16–24 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra eller mycket bra. Källa: Nationella folkhälsoenkäten 'Hälsa på lika villkor' - Nationella urvalet + Landstingens tilläggsurval

³³ Unga hbtq-killar är en mindre grupp i undersökningen. Skillnader mellan deras och andra killars hälsa kan därför inte säkerställas statistiskt. Källa: Nationella folkhälsoenkäten 'Hälsa på lika villkor' - Nationella urvalet + Landstingens tilläggsurval

³⁴ Andel unga med riskbruk av alkohol enligt AUDIT-C; en kortversion av AUDIT-10 och innehåller tre frågor: (1) hur ofta man dricker, (2) hur många glas en typisk dryckesdag och (3) hur ofta minst 6 glas.

Varje fråga ger mellan 0 till 4 poäng och gränsen för riskabla alkoholvanor ska för indikatorn sättas till 5 poäng för kvinnor och 6 poäng för män.

har skett bland inrikes födda. Det är betydligt vanligare att killar snusar jämfört med tjejer. Framförallt är det inrikes födda killar som snusar, bland utrikes födda är andelen betydligt lägre. Det är också vanligare att snusa i åldersgruppen 20–24 år jämfört med unga i åldern 16–19 år.

Källa: Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten 'Hälsa på lika villkor' - Nationella urvalet + Landstingens tilläggsurval

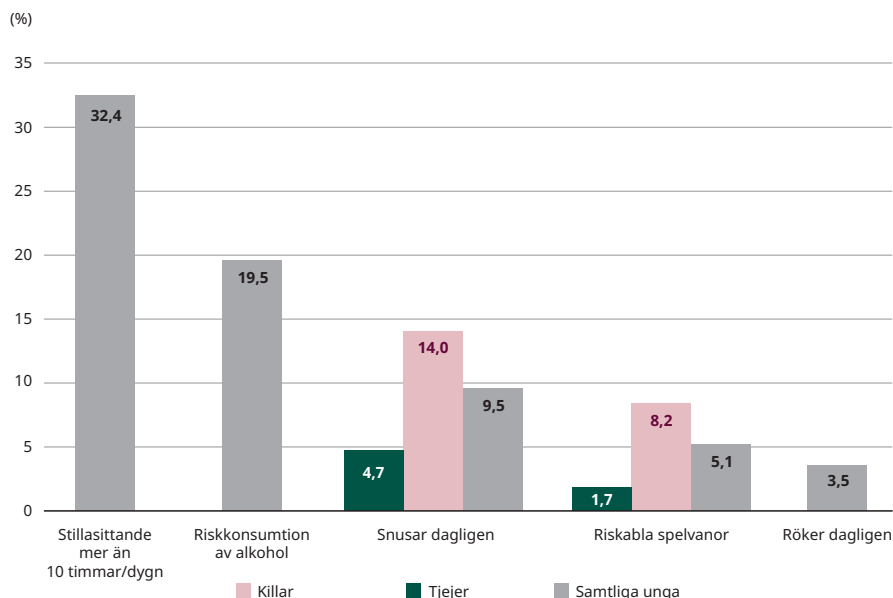
FIGUR 6.1 Andel unga som uppgett att de röker eller snusar dagligen, har riskabla spelvanor, en riskkonsumtion av alkohol eller är stillasittande under dagarna, 16–24 år, 2010 - 2020. Procent.

Fem procent bland unga har riskabla spelvanor, det vill säga att spelandet medfört en eller flera negativa konsekvenser³⁵. Andelen har ökat något jämfört med 2018 då den var lägre, men har däremot inte förändrats jämfört med tidigare år. Riskabla spelvanor har under hela perioden sedan 2014 varit vanligare bland killar, år 2020 var andelen 8 procent jämfört med 2 procent bland tjejer. År 2020 är andelen även större i åldrarna 20–24 år jämfört med 16–19 år, och även något större bland utrikes födda jämfört med inrikes födda, knappt 10 procent jämfört med 4 procent.

Tre av tio unga i åldern 16–24 år är stillasittande i mer än tio timmar per dygn år 2020³⁶. Andelen har inte förändrats sedan 2016. Det finns inga skillnader mellan unga med olika kön eller födelseland. Men bland utrikes födda unga är andelen högre bland tjejer, 40 procent år 2020, vilket är högre än bland utrikes födda killar där andelen är 25 procent.

³⁵ Definition perioden år 2014–2020: Riskabla spelvanor beräknas genom ett summaindex utifrån fyra delfrågor. Har du under de senaste 12 månaderna spelat för mer än du verkligen haft råd att förlora, behövt spela med större summor för att få samma känsla av spänning, återvänt en annan dag för att försöka vinna tillbaka pengarna du förlorat, lånat pengar eller sålt något för att ha pengar att spela för? Det första svarsalternativet 'Aldrig' ger värdet 0, det andra 'Ibland' ger värdet 1, det tredje 'Ofta' ger värdet 2 och det fjärde alternativet 'Nästan alltid' ger värdet 3. Maximal poäng på summan de fyra frågorna blir därmed 12 poäng. Om summan överstiger 0 anses personen ha riskabla spelvanor.

³⁶ Källa: Folkhälsomyndigheten. Nationella folkhälsoenkäten 'Hälsa på lika villkor' - Nationella urvalet + Landstingens tilläggsurval.

Källa: Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten 'Hälsa på lika villkor' - Nationella urvalet + Landstingens tilläggsurval
 Kommentar: I de svarsalternativ där det inte finns en statistisk signifikant skillnad mellan könen visas endast hela gruppen unga.

FIGUR 6.2 Andel unga som uppgett att de röker eller snusar dagligen, har riskabla spelvanor, en riskkonsumtion av alkohol eller är stillasittande mer än 10 timmar per dygn, efter kön, 16–24 år, 2020. Procent.

Andelen unga i årskurs 2 på gymnasiet som uppger att de använt narkotika under den senaste 12-månadersperioden har inte förändrats över tid³⁷. År 2018 var andelen 12 procent, och den har varit stabil sedan 2010. Andelen var 14 procent bland killar och 10 procent bland tjejer år 2018³⁸.

Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät visar att bland unga i åldern 16–24 år rapporterar homosexuella män och bisexuella kvinnor mer ofta daglig tobaksrökning och homo-/bisexuella män och bisexuella kvinnor rapporterar mer ofta användning av cannabis. Det finns inget övertygande stöd för att homo- och bisexuella skulle vara mindre fysiskt aktiva än heterosexuella och cis-personer. Det finns dock vissa indikationer på att transpersoner i Sverige är mer stillasittande och mindre fysiskt aktiva än befolkningen i övrigt (Folkhälsomyndigheten, 2015).

UNGAS UPPLEVDA PSYKISKA OHÄLSA

MUCF följer ett antal indikatorer som relaterar till ungas psykiska hälsa³⁹. Bland annat andelen unga som har besvär av oro, ångest eller ängslan och unga som har psykosomatiska besvär. Myndigheten följer även utvecklingen av antalet unga som vårdas efter självmordsförsök eller annan självdestruktiv handling och antalet unga som begår självmord.

³⁷ Källa: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), rikstäckande årlig enkätundersökning ”Skolelevers drogvanor”. Undersökningen har inte genomförts för elever i gymnasieskolan under 2020 på grund av distansundervisning under datainsamlingsperioden.

³⁸ Skillnaden mellan könen har inte signifikantstestats eftersom datan saknar konfidensintervaller, men under perioden var andelen killar som använt narkotika de senaste 12 månaderna i genomsnitt cirka 4 procentenheter högre än andelen tjejer.

³⁹ WHO definierar psykisk hälsa som ett tillstånd av psykiskt välbefinnande där varje individ kan förverkliga sina egna möjligheter, klara av vanliga påfrestningar, arbeta produktivt och bidra till det samhälle som hen lever i. Psykisk hälsa är alltså inte detsamma som frånvaron av psykisk sjukdom.

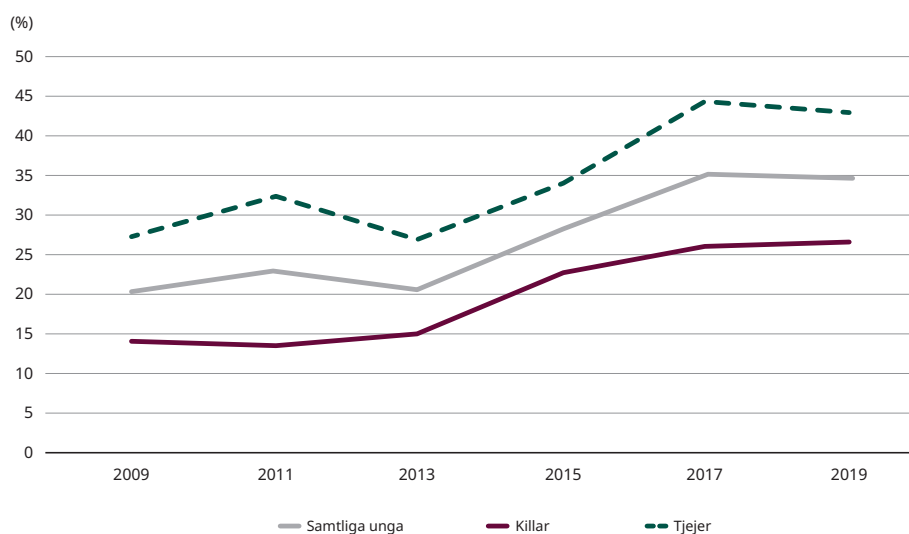
Hälften av unga är nöjda med sin psykiska hälsa, andelen är lägre bland tjejer

Myndighetens senaste Attityd- och värderingsstudie som genomfördes 2018 visade att drygt hälften (56 procent) av unga var nöjda med sin psykiska hälsa. Det är en betydligt lägre andel jämfört med befolkningen i en äldre jämförelsegrupp (30–74 år) där åtta av tio personer (78 procent) var nöjda med sin psykiska hälsa. Bland unga är det vanligare att killar är nöjda med sin psykiska hälsa än att tjejer är det. Andelen unga som upplever symptom på psykisk ohälsa har ökat över tid fram till senaste undersökningen 2018. Ökningen har skett för båda könen men är mindre bland killar, vilket för med sig att skillnaderna mellan könen vad gäller symptom på psykisk ohälsa blivit allt större över tid inom gruppen unga (MUCF 2019c).

Många unga upplever psykiska eller psykosomatiska symptom, men ökningen har avstannat

MUCF följer utvecklingen av andelen unga som besväras av oro, ångest eller ängslan i SCB:s undersökning av levnadsförhållanden. Undersökningen visar att andelen unga 16–24 år med psykiska symptom i form av ängslan, oro eller ångest ökade från 21 procent åren 2008/2009 till 35 procent åren 2016/2017⁴⁰. Fram till 2018/2019 har ökningen avstannat och andelen legat kvar på samma nivå.

Ökningen över tid har skett bland både unga i olika åldersgrupper, och för killar och tjejer. Men andelen som upplever psykiska symptom är högre bland tjejer än bland killar, 43 respektive 27 procent åren 2018/2019.

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC).

FIGUR 6.3 Andel unga som uppger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest, efter kön, 16–24 år, 2009–2019. Procent.

Myndigheten följer även andelen unga mellan 13–18 år med psykosomatiska symptom i form av huvudvärk, magont och/eller svårt att somna minst en gång i veckan genom SCB:s undersökningar om barns levnadsförhållanden.

⁴⁰ Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). Varje redovisat år består av sammanslagning av data från två år.

Åren 2018/2019 upplevde 55 procent av unga sådana symptom⁴¹. Mellan åren 2008/2009 och 2016/2017 ökade andelen från 50 procent till 58 procent. Men vid senaste mätningen 2018/2019 var andelen med psykosomatiska symptom åter något lägre. Det gör att det för den senaste mätningen inte finns statistiskt säkerställda skillnader mot tidigare år. Det finns däremot en fortsatt tydlig skillnad mellan könen, åren 2018/2019 var andelen unga med psykosomatiska symptom större bland tjejer än bland killar, 63 respektive 48 procent.

Unga hbtq-personer har en ökad risk för psykisk ohälsa jämfört med unga heterosexuella och cis-personer. Jämfört med heterosexuella unga har unga hbtq-personer ungefär dubbelt så stor risk för depression, ångestproblematik och missbruksproblematik. Folkhälsomyndighetens kartläggning av den nationella folkhälsan visar att alla hbtq-grupper har en kraftigt ökad risk att rapportera erfarenheter av självmordstankar och självmordsförsök under de senaste 12 månaderna. De senaste årens forskning visar att orsakerna till detta delvis ligger i att hbtq-personer är mer utsatta för exempelvis diskriminering, våld, stress kring att inte kunna vara öppna med sin sexuella identitet eller könsidentitet och förväntningar av att bli avvisad på grund av denna (Forte, 2018).

Oförändrat antal unga som begår självmord

Andelen unga i åldern 13–24 år som vårdats inläggande på sjukhus till följd av självmordsförsök eller annan avsiktligt självdestruktiv handling var 150 per 100 000 individer år 2019⁴². Andelen har sjunkit stadigt sedan 2011 då den var 179 per 100 000 individer, men sedan 2018 har det åter skett en svag ökning. Det är betydligt vanligare att unga tjejer vårdas efter självmordsförsök eller annan självdestruktiv handling⁴³ jämfört med killar och skillnaden mellan könen har inte förändrats över tid. År 2019 var andelen bland tjejer 226 per 100 000 individer, vilket kan jämföras med 81 bland killar. Bland tjejer är andelen störst i den yngre åldersgruppen 13–19 år, år 2019 var andelen 241 per 100 000 individer. Bland killar är förhållandet det omvända, andelen är störst i åldersgruppen 20–24 år.

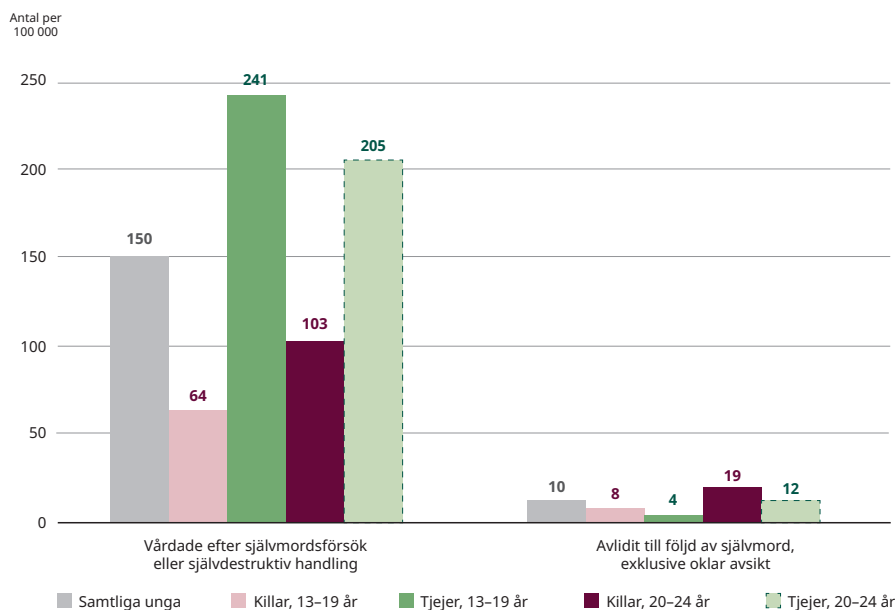
År 2019 var andelen unga som avled till följd av självmord⁴⁴ 10 per 100 000 individer. Andelen avlidna har sedan 2011 varierat mellan 8 och 10 per 100 000 individer bland unga i åldern 13–24 år. Under hela perioden har andelen varit större bland killar än bland tjejer, år 2019 var den 13 bland killar och 7 bland tjejer. Allra störst är andelen avlidna bland killar i åldrarna 20–24 år, år 2019 avled 19 per 100 000 individer till följd av självmord i denna grupp.

⁴¹ Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). Varje redovisat år består av sammanslagning av data från två år.

⁴² Källa: Socialstyrelsen, patientregistret

⁴³ Källa: Socialstyrelsen, patientregistret. Andel unga som vårdats inläggande på sjukhus till följd av avsiktligt självdestruktiv handling. Yttre orsak enligt ICD10-kod: X60-X84. Här innefattas såväl självmordsförsök som andra självskadebeteenden som lett till inläggning på sjukhus.

⁴⁴ Källa: Socialstyrelsen, patientregistret. Det finns en diskussion om hur man redovisar statistik om självmord på rätt sätt. Här redovisas statistiken för suicid exklusive dödsfall med oklar avsikt. På ungidag.se finns även uppgifter på suicid inklusive dödsfall med oklar avsikt. För ungdomsgruppen totalt fanns det 2019 en skillnad på knappt två individer per 100 000 mellan dessa båda sätt att mäta. Den som vill ha mer information om sätt att mäta antalet självmord kan hitta det hos Nationellt centrum för Suicidforskning och prevention.

Källa: Socialstyrelsen, patientregistret samt dödsorsaksstatistik.

*Kommentar: Uppgiften på antal unga som begått självmord avser endast suicid med fastställd avsikt

FIGUR 6.4 Antal unga per 100 000 invånare i åldersgruppen som vårdats inlaggande på sjukhus till följd av avsiktligt självdestruktiv handling, samt antal unga per 100 000 individer i åldersgruppen som avlidit till följd av självmord, efter kön och ålder, 13-24 år, 2019.

SAMLAD BEDÖMNING AV UTMANINGAR KOPPLADE TILL UNGAS FYSISKA OCH PSYKISKA HÄLSA

Utifrån de indikatorer för ungas hälsa som MUCF följer finns det ett par utmaningar som framstår som särskilt viktiga för att det ungdomspolitiska målet ska nås. En av dem är att en hög andel unga fortsatt upplever symptom på psykisk ohälsa, särskilt bland unga tjejer. Det är också mycket allvarligt att andelen unga som avlider till följd av självmord inte minskar över tid, samt att andelen unga som vårdats för självmordsförsök åter ökat svagt efter många års minskning.

Ungas psykiska hälsa är en fortsatt stor utmaning

De indikatorer som MUCF följer visar att andelen unga som upplever psykiska och psykosomatiska symptom ökat under flera år. Men andelen unga som upplever besvär av oro, ångslan eller ångest eller har psykosomatiska symptom har vid senaste mätningen avstannat. Även om utvecklingen varit stabil det senaste året går det inte att bortse från att en tredjedel av unga i åldern 16-24 år upplever psykiska symptom och drygt hälften av unga i åldern 13-18 år upplever psykosomatiska symptom. Andelen unga som upplever besvär är hög, särskilt bland unga tjejer.

Socialstyrelsen konstaterar i en nyligen publicerad rapport att även flera andra indikatorer pekar på både en ökning av barn och unga som upplever besvär och på skillnader mellan tjejer och killar. Exempelvis har antalet barn och unga som behandlats för depression och ångest inom den öppna specialiserade vården ökat mellan 2013 och 2017. Ökningen har varit kraftigare i den yngre åldersgruppen och antalet tjejer som vårdats är större än antalet killar. Depression och ångest syndrom tillhör några av de vanligaste psykiatriska diagnoserna bland barn och

ungdomar. Även antalet barn och unga som har hämtat ut antidepressiva läkemedel har ökat mellan 2012 och 2017 (Socialstyrelsen 2020c).

Den senaste undersökningen av Skolbarns hälsovanor, som genomfördes 2017/2018, visade att skillnader i hälsa mellan kvinnor och män i Sverige uppstår redan i 13 till 15 års ålder. Flickor uppger betydligt oftare att de har psykiska och somatiska besvär, medan pojkar oftare uppger god självskattad hälsa och hög livstillfredsställelse. Vid 11 års ålder ses däremot inga, eller små, skillnader i hälsa mellan flickor och pojkar (Folkhälsomyndigheten 2019). Det visar hur viktigt det är att komma tillrätta med den ohälsa som unga upplever tidigt.

Flera myndigheter bedömer att psykisk hälsa är ett område där utvecklingen går i fel riktning och att utvecklingen bör tas på allvar. Därför är det positivt att flera myndigheter, inklusive MUCF, under de kommande åren kommer att delta i Socialstyrelsens och Folkhälsomyndighetens uppdrag att ta fram ett underlag för en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention.

Oförändrat antal unga som avlider till följd av självmord

Antalet unga i åldern 13–24 år som avlider till följd av självmord har inte minskat över tid, utan har under många år varierat konstant mellan 8 och 10 individer per 100 000. Antalet är fortsatt större bland killar än bland tjejer. Folkhälsomyndigheten följer utvecklingen för den något äldre åldersgruppen 15–29 år. De konstaterar att det är mindre vanligt att unga avlider till följd av självmord än att äldre individer gör det, men av samtliga dödsfall var 31 procent orsakade av självmord, vilket är en högre andel jämfört med andra åldersgrupper. Arbetet för att motverka självmord bland unga är därför mycket viktigt. Bland tjejer i åldersgruppen 15–29 år har antalet unga som avlider till följd av självmord ökat (Folkhälsomyndigheten 2020b). Det har under lång tid skett en minskning av antalet unga i åldern 13–24 år som vårdas för självmordsförsök, men sedan 2018 har antalet åter ökat svagt, främst bland unga tjejer.

Svårt att bedöma Coronapandemins effekter på ungas psykiska hälsa

Socialstyrelsen bedömer att det fortfarande är för tidigt att uttala sig om gruppen unga med psykisk ohälsa kommer att öka med anledning av Coronapandemin. Psykiatrin har på många håll varit tillgänglig som vanligt, även om det skett en förskjutning mot digitala kontakter och telefonkontakter och en minskning av fysiska kontakter. Socialstyrelsen har följt upp antalet nya fall av depressioner och ångestsyndrom bland unga i åldern 18–24 år. Den nedåtgående trend av nya fall som kunnat ses de senaste åren verkar under pandemin ha minskat ytterligare och i en snabbare takt än tidigare. Socialstyrelsen bedömer att minskningen kan bero på att personer i mindre utsträckning har sökt vård under pandemin. Det kan också bero på att hälso- och sjukvården kan ha ställt färre diagnoser på grund av att möjligheterna till en helhetsbedömning av en ny patient begränsas i de fall kontakten enbart sker digitalt eller via telefon. Om detta kan komma att innebära ett uppdämt vårdbehov på sikt är oklart i nuläget (Socialstyrelsen 2020a).

Det har funnits farhågor att pandemin kan ha påverkat självmord eller självmordsförsök, men fram till juni 2020 kunde Socialstyrelsen inte se någon förändring av självmordsförsök i befolkningen jämfört med tidigare. När det gäller antalet som avlider till följd av självmord finns data för analys av förändringar inte tillgängliga ännu (Socialstyrelsen 2020a).

7

Ungas inflytande och representation

I det här kapitlet beskriver vi ungas inflytande och representation. Ungas möjligheter till inflytande i samhället hänger tydligt samman med samtliga delar av det ungdomspolitiska målet. Tydligast är kopplingen till målet att unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen.

Ett sådant inflytande bygger bland annat på möjligheten för unga att göra sin röst hörd genom att delta i olika politiska handlingar och i demokratiska processer. Men det är också viktigt att unga inte bara ges möjlighet att göra sina röster hörda och uttrycka sin åsikt, utan att de även har reella möjligheter att påverka och ta del i politiska beslutsprocesser. Ungas möjligheter att göra detta påverkar i sin tur deras levnadsvillkor och i förlängningen ungas makt att forma sina liv.

Kapitlet visar i korthet att

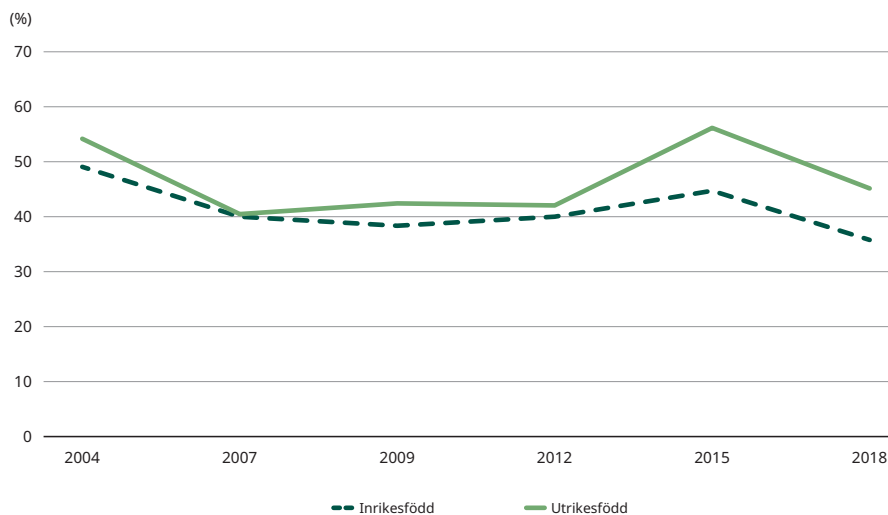
- knappt 4 av 10 unga vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun, medan knappt 2 av 10 unga upplever att de har möjlighet att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen. Det är en större andel utrikes födda unga som vill påverka lokalt jämfört med inrikes födda, men det finns ingen skillnad mellan andelen i dessa grupper som upplever att de kan påverka. En högre andel unga i den yngre åldersgruppen 16–19 år känner att de kan påverka, jämfört med unga i åldern 20–25 år.
- ungefär 6 av 10 unga uppger att det är intresserade av omvärlden och samhället. Andelen som är intresserade av politik är lägre, 4 av 10 är det, men har ökat över tid. Andelen som är intresserade av omvärlden är större bland utrikes födda unga jämfört med inrikes födda. Det är en större andel tjejer än killar som uppger att de är intresserade av samhällsfrågor.
- ungas deltagande i politiska aktiviteter har förändrats över tid. Bland annat har delaktigheten på nätet och genom medveten konsumtion ökat. Att stödja åsikter på nätet är den vanligaste formen för politisk handling bland unga. Samtidigt har deltagande i demonstrationer, att bära symboler och skriva på namninsamlingar minskat bland unga. Det är betydligt större andel tjejer än killar som har stöttat en åsikt på nätet och som har haft en medveten konsumtion.
- unga är medlemmar i politiska partier i samma utsträckning som vuxna, 5 procent är medlemmar i ett politiskt parti. Unga är däremot underrepresenterade i nomineringar och val till förtroendeuppdrag på alla politiska nivåer. En något högre andel killar nomineras och väljs jämfört med tjejer.
- under mandatperioden 2014–2018 avgick ungefär fyra av tio unga ledamöter på kommunalnivå och fem av tio på landstingsnivå. Andelen som avgått bland unga är högre än i den övriga befolkningen. På både landstings- och kommunnivå är det en högre andel tjejer än killar som avgått.
- över tid har ungas valdeltagande ökat i samtliga val. Unga i åldern 18–24 år röstar i högst utsträckning i riksdagsvalet, där 86 procent röstade 2018.

UNGAS VILJA OCH INTRESSE ATT UTÖVA INFLYTANDE

MUCF följer ungas lokala inflytande och intresse för politik och samhällsfrågor genom den nationella ungdomsenkäten, som myndigheten genomför bland unga i åldern 16–25 år vart tredje år. Undersökningen följer dels ungas vilja att påverka i kommunen, dels deras upplevda möjligheter att föra fram åsikter till kommunens beslutsfattare. Undersökningen frågar även om ungas intresse för samhällsfrågor och politik. Enkäten mäter även i vilken utsträckning unga deltar i olika politiska handlingar, så som att skriva på namninsamlingar, delta i demonstrationer eller att konsumera medvetet.

Många unga tror inte att de kan påverka lokalt

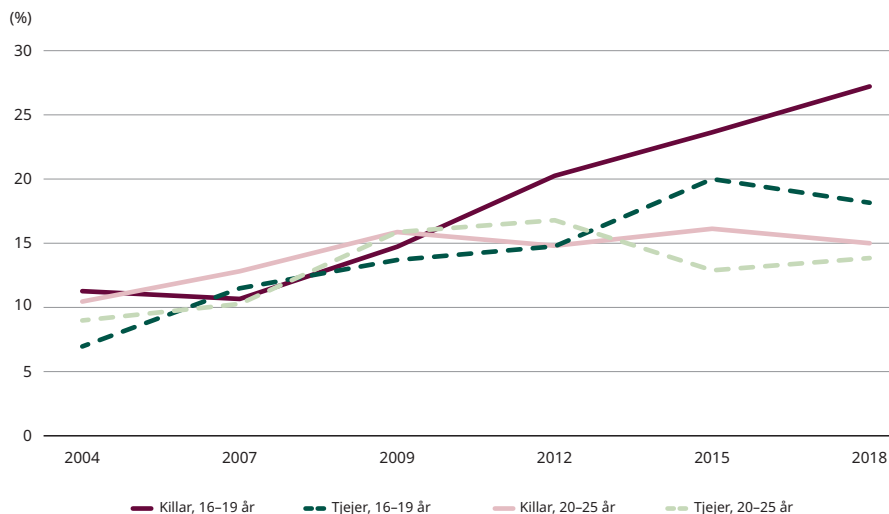
Knappt fyra av tio unga vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun, vilket är en minskning från 2015. Det finns ingen skillnad i viljan att påverka mellan tjejer och killar. Däremot är andelen som vill påverka lokalt större bland utrikes födda unga år 2018. Då var andelen 45 procent bland utrikes födda, jämfört med 36 procent bland inrikes födda unga. Denna skillnad har funnits sedan 2015.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor Nationella ungdomsenkäten.

FIGUR 7.1 Andel unga i ålders 16–25 år som vill påverka lokalt, efter födelseland, 2004–2018.

Den vanligaste anledningen till att unga inte vill påverka lokalt är att de inte upplever ett tillräckligt stort intresse. Sammantaget är det ungefär tre av tio som uppger ointresse som främsta anledning. De näst vanligaste anledningarna är att de saknar kunskap om hur de ska göra eller har för lite tid. Det är också ganska vanligt att uppge att de inte tror det spelar någon roll. Tjejer anger i större utsträckning okunskap som den främsta anledningen att inte vilja påverka. För många unga är viljan att påverka alltså nära kopplat till deras upplevda förutsättningar (MUCF, 2019a).

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. Nationella ungdomsenkäten.

FIGUR 7.2 Andelen unga i åldern 16–25 år som upplever att de kan påverka lokalt, uppdelat på ålder och kön. 2004–2018. Procent.

Knappt två av tio unga upplever att de har möjlighet att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen. Andelen som upplever att de kan påverka är alltså betydligt lägre än andelen unga som vill påverka. Sedan 2009 har det inte skett några större förändringar av andelen unga som upplever att de kan påverka. Det finns ingen skillnad mellan inrikes och utrikes födda unga. Däremot är det en högre andel unga i den yngre åldersgruppen 16–19 år som känner att de kan påverka, jämfört med unga i åldern 20–25 år. I den yngre åldersgruppen är det en högre andel killar än tjejer som upplever att de kan påverka.

Ungas intresse för politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder

65 procent av unga uppger att de är intresserade av omvärlden. Andelen har varierat sedan 2007. År 2018 var andelen större bland utrikes födda unga jämfört med inrikes födda. Det fanns däremot ingen skillnad mellan killar och tjejer.

60 procent av unga uppger att de är intresserade av samhällsfrågor, andelen har varit stabil över tid. År 2018 svarade en större andel tjejer än killar att de är intresserade av samhällsfrågor. Under 2012–2015 fanns det däremot inte någon skillnad i killars och tjejer intresse för samhällsfrågor.

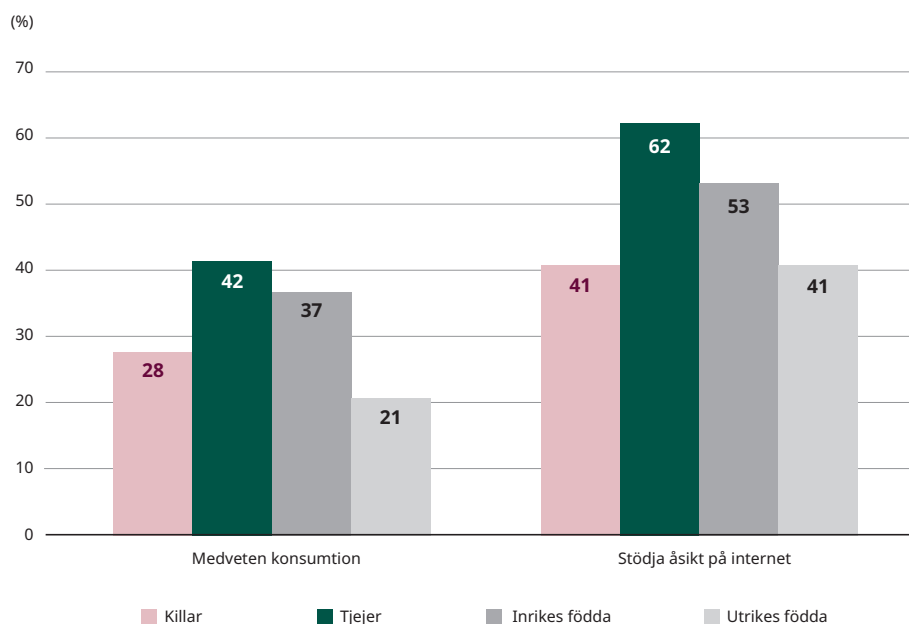
Andelen unga som uppger att de är intresserade av politik är mindre än andelen som är intresserade av omvärlden eller samhällsfrågor. Men andelen som är intresserade av politik har ökat över tid. År 2018 uppgav 44 procent att de är intresserade av politik. Det fanns inte några skillnader i andelen som är intresserad av politik mellan killar och tjejer, eller mellan unga med olika födelseland år 2018.

UNGAS UTÖVANDE AV OLIKA FORMER AV POLITISKT ENGAGEMANG

Ungas utövande av olika sorters politiska handlingar

Ungas deltagande i politiska handlingar har delvis förändrats över tid. Flera av de politiska handlingar som har följts under en längre tid har minskat. Exempelvis har andelen unga som skrivit på en namninsamling halverats sedan år 2004, då detta var den klart vanligaste formen för politisk handling bland unga. Andelen unga som bär symboler, har skrivit en insändare eller deltagit i demonstrationer har också minskat sedan 2004.

Parallellt har det skett en fördubbling av andelen unga som debatterat på internet, vilket gått från 9 till 21 procent sedan 2004. Sedan 2012 mäts också hur många unga som har stöttat en åsikt på nätet, vilket 51 procent av unga gjort år 2018. Att stödja åsikter på nätet har därmed ersatt namninsamlingar som den vanligaste formen för politisk handling bland unga. Den näst vanligaste handlingen är medveten konsumtion⁴⁵, vilket 35 procent av unga har utövat år 2018. Medveten konsumtion har ökat något sedan den började mätas 2009. Även att ge pengar till en organisation har ökat och är den tredje vanligaste politiska handlingen bland unga, 27 procent av unga gjorde detta 2018.

Källa: Myndigheten för ungdoms och civillsamhällesfrågor. Nationella ungdomsenkäten.

FIGUR 7.3 Andelen unga i åldern 16–25 år som deltagit i politisk aktivitet, uppdelat på kön och födelse land. År 2018. Procent.

Det är betydligt fler tjejer än killar som stödjer en åsikt på nätet (62 respektive 41 procent) och som har en medveten konsumtion (42 respektive 28 procent) år 2018. Det är också vanligare att inrikes födda ägnar sig åt medveten konsumtion jämfört med utrikes födda (37 jämfört med 21 procent) och som stödjer en åsikt på nätet (53 respektive 41 procent).

⁴⁵ Frågan i den nationella ungdomsenkäten är formulerad som andelen unga som svarar att de under de senaste 12 månaderna har köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl.

Unga som är medlemmar i politiska partier

5 procent av unga är medlemmar i ett politiskt parti. Unga är medlemmar i politiska partier i samma utsträckning som vuxna över 30 år. Andelen unga är lika stor år 2018 som vid mätpunkten 2008/09, även om andelen gått både upp och ner mellan mätningarna under 2010-talet. Det finns inte heller någon skillnad mellan andelen killar och andelen tjejer som är medlemmar, eller mellan unga som är inrikes eller utrikes födda.

UNGA SOM RÖSTAT I ALLMÄNNA VAL

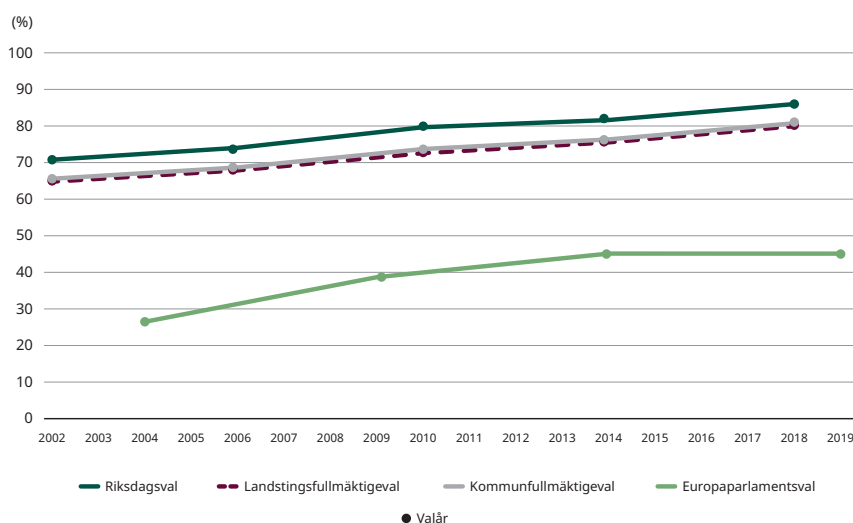
Nivån på valdeltagandet i befolkningen betraktas ofta som en indikator på demokratis tillstånd. Om valdeltagandet är generellt lågt, eller om det är lågt i grupper av befolkningen, kan val förlora i legitimitet. Det gör att det är viktigt att studera valdeltagandet. Speciellt viktigt är det att studera skillnader i valdeltagandet mellan olika grupper i befolkningen och hur dessa skillnader förändrats över tid.

Alla svenska medborgare som är 18 år på valdagen får rösta i alla aktuella val där de är folkbokförda. Svenska medborgare som bor utomlands får rösta i riksdagsvalet. Det finns även möjlighet för utländska medborgare som bor i Sverige att rösta i den kommun och region (tidigare landsting) där de är folkbokförda, om de är medborgare i ett EU-land, Norge eller Island. Medborgare i annat land och statslösa får rösta i kommun- och regionval om de har varit folkbokförda i Sverige i minst tre år i följd.

Ungas valdeltagande har ökat över tid

Ungas valdeltagande har ökat i samtliga val över tid. Unga i åldern 18–24 år röstar i högst utsträckning i riksdagsvalet, där 86 procent av röstberättigade röstade år 2018. En något mindre andel unga röstar i val till kommun- och landstingsfullmäktige, 81 procent respektive 80 procent.

Valdeltagandet till Europaparlamentsvalet är betydligt lägre än övriga val bland unga. Enbart 44 procent av unga röstade i det senaste Europaparlamentsvalet, vilket är en ungefär lika stor andel som i det närmast föregående valet 2014. Det är samtidigt en kraftig ökning sedan 2004, då endast 26 procent röstade. Även unga i åldrarna 25–29 år och personer i åldrarna 30–64 år röstar i betydligt lägre utsträckning i Europaparlamentsvalet. Valdeltagandet i dessa åldersgrupper har, liksom bland unga mellan 18–24 år, ökat över tid.

Källa: Statistiska centralbyrån, Valstatistik

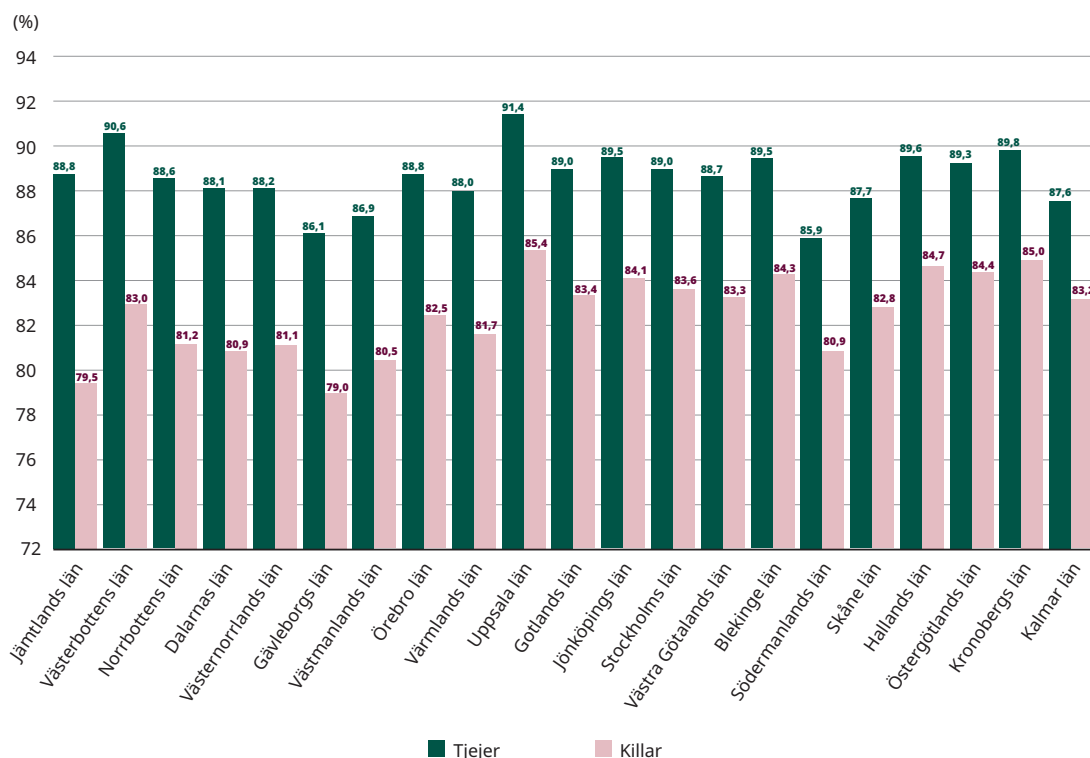
FIGUR 7.4 Valdeltagande i val till riksdag, landstingsfullmäktige, kommunfullmäktige och europaparlamentet, 18–24 år, 2002–2018 samt 2004–2019. Procent.

Under perioden 2002–2018 har vuxna i åldern 30–64 år haft en liten ökning i valdeltagandet till kommun-, landstingsfullmäktige och riksdagsval. Även om det fortfarande är en högre andel i denna äldre åldersgrupp som röstar, har skillnaden mellan dem och unga minskat. I valen till Europaparlamentet har det däremot, precis som bland unga, skett en ökning också i åldrarna 30–64 år, vilket innebär att skillnaderna mellan unga och vuxnas valdeltagande inte har minskat över tid.

Tjejer röstar i högre utsträckning än killar

Tjejer röstade i större utsträckning än killar i samtliga val 2018. Skillnaden mellan könen var minst i riksdagsvalet och störst i Europaparlamentsvalet. Skillnaderna har varit stabila över tid för samtliga av de nationella valen sedan 2002. För valet till Europaparlamentet var andelen större bland killar valet 2004, men har sedan 2014 varit större bland tjejer.

Valdeltagandet bland unga skiljer sig relativt lite mellan olika län. Valdeltagandet i riksdagsvalet 2018 var störst i Uppsala län där 88,4 procent av röstberättigade röstade och lägst i Gävleborgs län där 82,4 procent röstade. Unga tjejer röstar i högre utsträckning än killar oavsett län. I figur 7.5 har valdeltagandet för killar och tjejer delats upp och länen ordnats efter storleken på skillnaden mellan könen. Skillnaderna mellan tjejer och killars valdeltagande är större i län som ligger längre norrut. Störst skillnad mellan könen i valdeltagandet är det i Jämtlands län och lägst är skillnaderna i Kalmar och Kronobergs län. Den lägre andelen killar som röstar i norrlandslänen för med sig att valdeltagandet bland unga generellt är något lägre jämfört med valdeltagandet bland unga i södra Sverige.

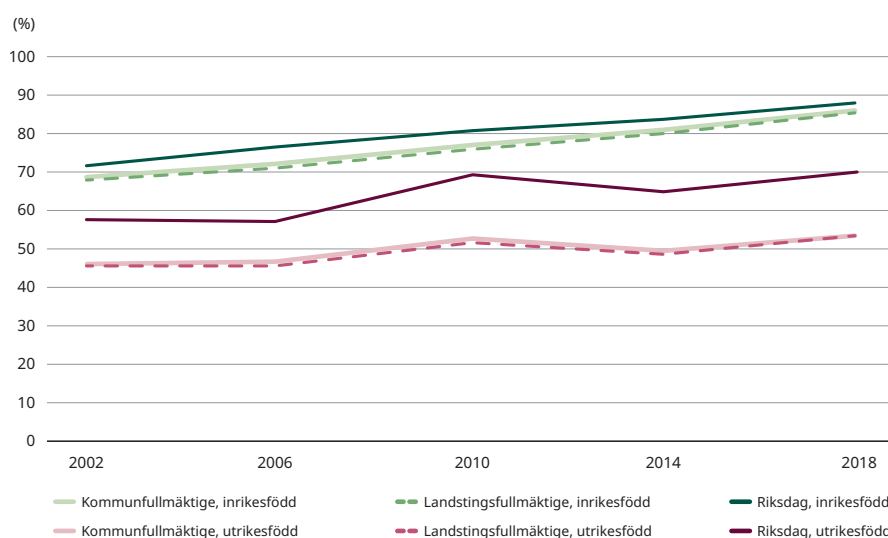
Källa: Statistiska centralbyrån, Valstatistik

Figur 7.5 Valdeltagande i riksdagsvalet 2018, efter kön och län, 18–24 år. Procent.

Inrikes födda röstar oftare än utrikes födda

Valdeltagandet bland unga har ökat både bland inrikes och utrikes födda unga sedan 2002. Men under hela tidsperioden finns det stora skillnader i andelen inrikes och utrikes födda unga som röstar i val på alla nivåer.

Unga födda i Sverige röstar bara i något högre utsträckning i riksdagsvalet jämfört med val på andra nivåer. Bland utrikes födda unga är skillnaden i valdeltagandet mellan riksdagsvalet och val till kommun- och landstingsfullmäktige betydligt större. Det skulle kunna bero på att gruppen röstberättigade utrikes födda skiljer sig mellan riksdagsvalet och de andra två valen. Utrikes födda som inte är svenska medborgare kan ha rätt att rösta i val till kommun- och landstingsfullmäktige, men inte rätt att rösta i riksdagsval.

Källa: Statistiska centralbyrån, Valstatistik

FIGUR 7.6 Andel som röstat i allmänna val, efter födelseland, 2002–2018. Procent.

Små skillnader i andelen unga som röstar mellan olika kommuntyper

MUCF har jämfört valdeltagandet i tre olika kommuntyper⁴⁶ enligt huvudgrupperna i SKR:s kommungruppsindelning 2017 (SKR, 2019). Kommunerna delas in i grupperna

- storstäder och storstadnära kommuner
- större städer och kommuner nära större stad
- mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Valdeltagandet bland unga i åldern 18–24 år är mycket likt mellan de olika kommuntyperna för val på samtliga nivåer år 2018. Valdeltagandet är marginellt lägre i kommuner som ingår i gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner jämfört med i de andra två kommuntyperna.

Socioekonomi sammankopplat med ungas valdeltagande

Tidigare avsnitt har beskrivit hur unga röstar utifrån var de bor, deras kön och bakgrund. Detta avsnitt syftar till att beskriva om skillnader i kommunernas

⁴⁶ I syfte att bättre representera valdeltagandet i de olika kommunerna har en viktning av det genomsnittliga valdeltagandet gjorts baserat på befolkningmängden i kommunen (se bilaga 1).

befolkningssammansättning samvarierar med ungas valdeltagande i kommunerna. De faktorer MUCF har valt att titta på är

- andelen i kommunens befolkning med gymnasie- och högskoleutbildning
- andelen i kommunens befolkning med låg ekonomisk standard
- andelen i kommunens befolkning som är utrikes födda

Genom en statistisk analys visar det sig att det framförallt är två faktorer som samvarierar med ungas valdeltagande. Den faktor som i störst utsträckning är kopplad till ett högre valdeltagande bland unga är andelen invånare i kommunen med gymnasie- eller högskoleutbildning. Det innebär att ju högre utbildningsnivå en kommun har, desto högre är valdeltagandet bland unga. Den faktor som främst är kopplad till ett lågt valdeltagande bland unga är en hög andel av befolkningen i kommunen med låg ekonomisk standard. Ju högre andel av befolkningen i kommunen som har låg ekonomisk standard, desto färre unga röstar. Det tycks även vara så att större kommuner har ett högre valdeltagande bland unga.

Det finns skillnader i vilken utsträckning inrikes födda och utrikes födda unga röstar. Men, det finns ingen samvariation mellan andelen utrikes födda i en kommun och valdeltagande bland unga. En högre andel utrikes födda bor i områden med låg ekonomisk standard och lägre utbildning. Det är därför troligtvis inte enbart födelseland, utan även socioekonomisk bakgrund, som förklarar skillnaderna i valdeltagande mellan unga inrikes födda och unga utrikes födda.

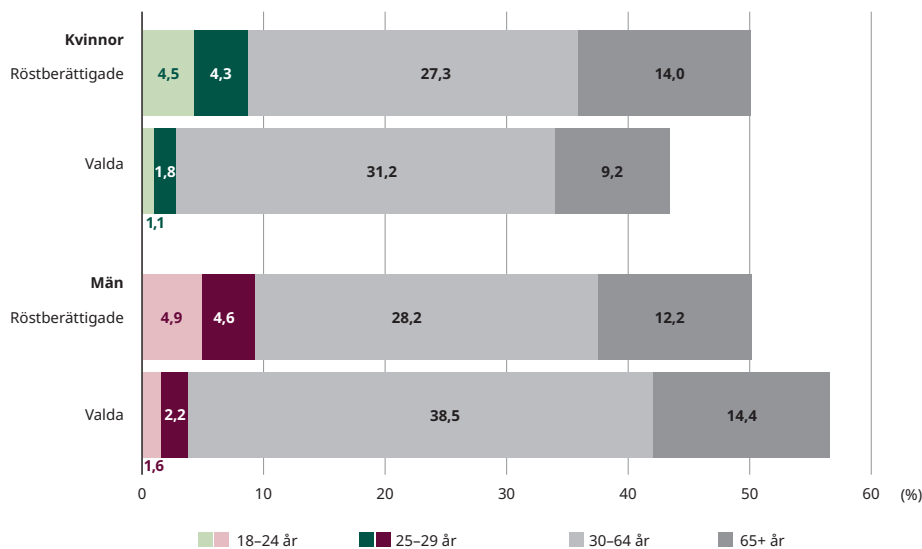
Unga är underrepresenterade i valda församlingar

Andelen unga som nominerats till allmänna val var 5 procent i riksdagsvalet 2018. I val till landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige var andelen 4 procent. Detta är en lägre andel i jämförelse med andelen 18–24-åringar i befolkningen. Andelen unga som nominerats har minskat något jämfört med riksdagsvalen 2010 och 2014. Det är en något högre andel killar än tjejer som nomineras på samtliga nivåer. Så har det sett ut under hela perioden 2002 till 2018.

Det har skett en ökning av andelen unga valda på samtliga nivåer under 2000-talet. År 2018 vände denna trend och andelen unga som blev valda minskade på samtliga nivåer⁴⁷. För den något äldre åldersgruppen 25–29-åringar avstannade en liknande positiv utveckling under föregående år på kommunal- och landstingsnivå och på riksnivå skedde en minskning även bland 25–29-åringar.

Jämfört med andelen röstberättigade i åldersgruppen 18–24 år finns en underrepresentation av valda unga på samtliga nivåer 2018. Knappt 3 procent av de valda ledamöterna i kommunfullmäktige var 18–24 år samtidigt som över 9 procent av de röstberättigade var 18–24 år. Vuxna i åldern 30–64 år var däremot överrepresenterade i förhållande till andelen röstberättigade i samma åldersgrupp.

⁴⁷ Andelen unga som valts är fortfarande högre än det var under valen 2002 och 2006, men lägre än 2014.

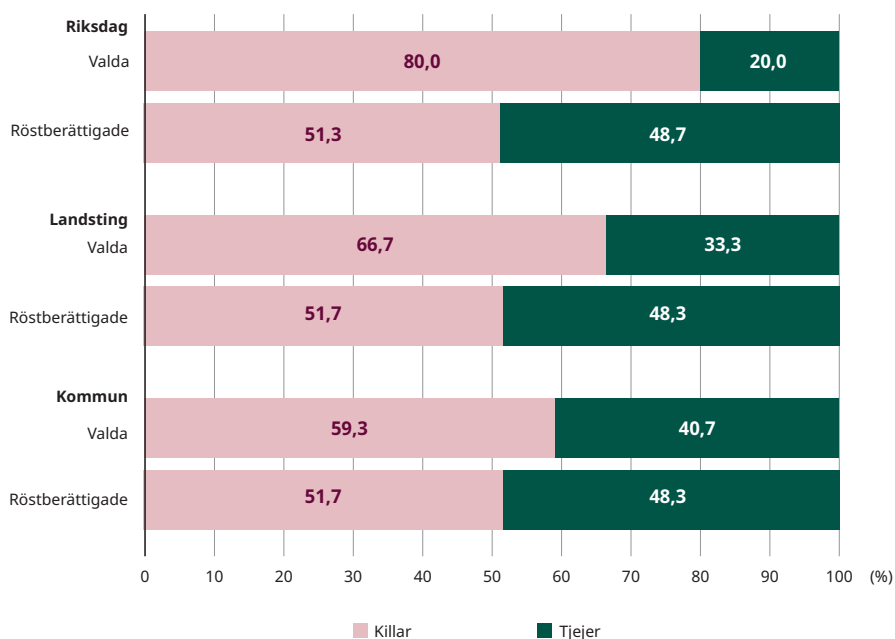

Källa: Statistiska centralbyrån, bearbetad av Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor.

FIGUR 7.7 Andelen röstberättigade och valda till kommunfullmäktige, efter ålder och kön. 2018. Procent.

2018 var andelen utrikes födda i åldersgruppen 18-24 år bland de röstberättigade 16 procent. Bland de som blev valda till kommunfullmäktige var andelen utrikes födda 11 procent i samma åldersgrupp. Det finns alltså en underrepresentation av utrikes födda bland unga i kommunfullmäktige.

Andelen unga i åldrarna 18-24 år som blev valda till riksdagen var 1,4 procent. Unga utgjorde 2,4 procent av de valda i landstingsval och 2,7 procent i kommunval. Andelen killar som valdes var högre än andelen tjejer som valdes på alla nivåer jämfört med könsfördelningen inom åldersgruppen (SCBb-g)

Källa: Statistiska centralbyrån, bearbetad av Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor.

FIGUR 7.8 Könsfördelning mellan röstberättigade och valda i åldersgruppen 18-24 år, 2018. Procent.

SCB har under flera mandatperioder undersökt förtroendevaldas syn på sitt uppdrag och deras upplevda delaktighet på alla nivåer. Bland annat analyseras skillnader beroende på kön, ålder och inrikes jämfört med utrikes födda. Studien visar bland annat på att ju tyngre ett uppdrag är, desto färre valda är unga, kvinnor och utrikes födda. Unga är alltså i högre utsträckning ersättare och i lägre utsträckning ordförande. I rapporten framkommer att det finns stora likheter mellan varför både unga och vuxna över 30 år valt att engagera sig politiskt, men det finns några skillnader. Bland annat har unga i högre utsträckning själva tagit initiativ att gå med i partiet och initiativ att kandidera till uppdraget. Vuxna över 30 år har oftare blivit tillfrågade om att både gå med i partiet och att kandidera till ett förtroendeuppdrag (SCB 2016; SCB 2013).

Unga lämnar sina uppdrag i högre utsträckning

Under mandatperioden 2014–2018 avgick ungefär fyra av tio unga ledamöter på kommunal- och på landstingsnivå. Ingen avgick på riksnivå. Andelen som avgått på kommunal- och landstingsnivå är högre bland unga än i den övriga befolkningen i åldern 30–64 år, där ungefär två av tio avgått. På kommunnivå har andelen unga som avgått minskat något sedan förra mandatperioden, medan andelen har ökat på landstingsnivå. På både landstings- och kommunnivå är det en högre andel tjejer än killar som avgått under mandatperioden.

SCB har under tidigare mandatperioder undersökt anledningen till att förtroendevalda på kommunnivå lämnar sina uppdrag. I undersökningen uppger unga förtroendevalda oftare personliga skäl till att de lämnar sina uppdrag jämfört med äldre. En delförklaring är att unga flyttar från kommunen i högre utsträckning. Det förklarar dock bara en del av skillnaden mellan unga och äldre. Exempelvis anger unga också i högre utsträckning att en förändrad situation på arbetsmarknaden påverkat deras beslut att lämna sitt uppdrag. I studien visar det sig också att det är färre unga som har ett nytt politiskt uppdrag nästa mandatperiod än vad äldre har (SCB, 2016; SCB, 2013).

SAMLAD BEDÖMNING AV UTMANINGAR KOPPLADE TILL UNGAS INFLYTANDE

Utifrån de indikatorer för ungas inflytande och representation som MUCF följer finns det ett par utmaningar som framstår som särskilt viktiga att arbeta med för att det ungdomspolitiska målet ska nås. En av dessa är att unga är underrepresenterade bland förtroendevalda, trots att ungas intresse för politik ökat och andelen som är medlemmar i politiska partier är stabil. En annan är att en mycket liten andel unga upplever att de kan påverka lokalt.

Bristande möjligheter för unga att utöva inflytande

Ungas inflytande över samhällsutvecklingen är en del av det ungdomspolitiska målet. Detta kapitel visar att det fortsatt finns brister i ungas möjlighet till inflytande och delaktighet i demokratin.

En viktig förutsättning för att unga ska vara delaktiga i samhällsutvecklingen är huruvida det finns ett intresse för samhällsfrågor och politik. MUCF:s uppföljning av ungas intresse för politik och samhällsfrågor visar på att det har legat stabilt eller ökat något över tid. En majoritet av unga är intresserade av samhällsfrågor, medan knappt hälften säger sig vara intresserade av politik. Ungefär fyra av tio unga säger

sig vilja påverka i frågor som rör deras kommun, vilket är en minskning från 2015. Bland de som inte vill påverka är det dock en minoritet som anger bristande intresse som främsta anledning. Snarare är det olika hinder, såsom bristande kunskap, tid och tilltro till möjligheter att påverka som anges som anledningar att inte vilja påverka. Knappt två av tio unga upplever att de kan påverka lokala beslut. Det är fler killar och unga mellan 16–19 år som upplever att de kan påverka, jämfört med tjejer och unga mellan 20–25 år. Valdeltagandet bland unga har ökat under flera val i rad. Även om ungas valdeltagande fortfarande är lägre än äldre vuxnas, har ökningen lett till att skillnaden mellan olika åldersgrupper har minskat över tid.

Men trots att unga är intresserade och i högre utsträckning röstar kan vi konstatera att unga fortfarande är underrepresenterade bland förtroendevalda på samtliga politiska nivåer. Unga lämnar också politiska uppdrag i högre utsträckning än äldre. Senaste valet skedde en minskning av unga som valdes, trots att andelen unga som är intresserade av politik har ökat och andelen som är medlemmar i politiska partier varit oförändrad. Killar nomineras och väljs i något högre utsträckning än tjejer på alla politiska nivåer. Eftersom unga och tjejer är medlemmar i politiska partier i samma utsträckning som äldre och killar kan detta inte förklara skillnaden. Många av de indikatorer som MUCF följer visar dessutom att tjejer i större utsträckning än killar deltar i flera olika politiska aktiviteter och röstar.

För att öka ungas inflytande över samhällsutvecklingen behövs en positiv utveckling på flera områden. MUCF:s rapport Fokus 19, om ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå, visar att många kommuner bedriver ett bra arbete för att skapa delaktighet och inflytande för unga, men att det finns stora skillnader mellan kommuner vad gäller omfattningen och ambitionsnivån i det arbetet (MUCF 2019a). Det är viktigt att unga är intresserade av samhällsfrågor och vill påverka de beslut som fattas lokalt och nationellt. Unga behöver också vara proportionerligt representerade bland förtroendevalda.

Coronapandemin förändrar förutsättningarna för delaktighet och påverkan

Coronapandemin har avsevärt begränsat möjligheterna för människor att träffas, vilket på avgörande sätt förändrar förutsättningarna att bedriva påverkansarbete och demokratiska processer generellt. Ungas delaktighet och möjlighet till inflytande har påverkats både negativt och positivt av pandemin. Enligt LSU (Sveriges ungdomsorganisationer) har möjligheten till organisering på vissa sätt försvagats. Samtidigt uppger LSU att pandemin även inneburit att det i vissa fall har varit lättare att möta makthavare inom olika forum. Detta på grund av att personer i beslutande positioner har blivit mer tillgängliga under pandemin, det handlar både om statsråd och tjänstepersoner inom Regeringskansliet.

Under pandemin har antalet arrangemang minskat, vilket försvårat samordningen mellan olika ungdomsorganisationer och påverkat möjligheterna till dialog och samtal mellan unga. LSU ser en långsiktig risk att organisationerna kommer att tappa många ungas engagemang och möjlighet till inflytande som ett resultat av pandemin. Inte minst då rekryteringen av unga till organisationerna har försvårats avsevärt. Rekryteringen har dessutom blivit mer likartad i den meningen att organisationerna får svårare att nå nya grupper av unga.

LSU menar även att finansieringsmodellen för ungdomsorganisationerna gör verksamheterna sårbara för den här snabba förändringen i förutsättningar eftersom

medelstilledningen grundas på resultat från tidigare år, men det har varit positivt att organisationerna kunnat välja vilket år som ska vara bidragsgrundande. Även om det på nationell nivå har funnits en lyhördhet gentemot ungdomsorganisationernas förändrade verklighet kvarstår enligt LSU utmaningar vad gäller finansiering på lokal och regional nivå.

Under hösten 2020 genomförde MUCF även en enkät som riktade sig brett till civilsamhällets aktörer⁴⁸. Av de 317 organisationer som besvarade enkäten var 20 av dessa barn- och ungdomsorganisationer som arbetar med politik och opinionsbildning. Deras beskrivningar av hur deras demokratiska arbete påverkats av pandemin stämmer väl överens med LSU:s beskrivning. I vissa delar beskriver organisationerna att deras arbete påverkats i begränsad omfattning. Exempelvis har många processer kunnat genomföras digitalt. Även opinionsbildning och dialog har delvis kunnat genomföras digitalt. Men i likhet med LSU framkommer också att pandemin har gjort det svårare att möta unga som inte redan är aktiva i organisationen. Även utmaningarna att bygga relationer utan fysiska möten och kvaliteten på dialogen när den sker genom digitala lösningar lyfts fram som mer långsiktiga utmaningar av pandemin.

⁴⁸ Urvalet baseras inte på ett slumpmässigt urval av svarande. Svaren är därför inte representativa för samtliga barn- och ungdomsorganisationer.

8 Förslag och bedömningar

Många unga i Sverige har goda levnadsvillkor, men det finns flera områden där det kvarstår stora utmaningar. De utmaningarna måste hanteras för att ungas verklighet ska närma sig det ungdomspolitiska målet. En del av dessa utmaningar har funnits under lång tid, men har inte förbättrats i den utsträckning som behövs. Andra är nya utmaningar, varav en del är kopplade till Coronapandemin och sättet som den påverkat ungas levnadsvillkor.

I det här kapitlet presenteras de förslag och bedömningar som MUCF vill lyfta fram för att förbättra ungas levnadsvillkor. Myndigheten lämnar bedömningar och förslag som berör tre av de områden som följs upp i rapporten. Dessa är

- möjligheterna för unga som är särskilt utsatta att etablera sig på arbetsmarknaden
- ungas möjligheter att ta del av meningsfulla fritidsaktiviteter
- ungas inflytande i samhället

FÖRBÄTTRA MÖJLIGHETERNA FÖR SÄRSKILT UTSATTA UNGA ATT ETABLERA SIG PÅ ARBETSMARKNADEN

Fortsatt uppdrag och förstärkta medel för att arbeta med samordning och stöd till aktörer som arbetar med etablering av unga som varken arbetar eller studerar

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

- att regeringen ger MUCF ett permanent uppdrag att stödja de aktörer i offentlig sektor som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar.
- att MUCF utöver detta även får ett uppdrag att stärka sitt långsiktiga samarbete kring unga som varken arbetar eller studerar, samt att verka för att få med SKR i arbetet.
- att uppdraget att stödja de aktörer som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar ges en förstärkning av medel med 5 miljoner kronor årligen.
- att uppdraget att ha ett samordnande ansvar för de nationella aktörernas insatser kring unga som varken arbetar eller studerar bör finansieras med 2,5 miljoner kronor årligen.

En av de utmaningar i ungas levnadsvillkor som har funnits under lång tid, men som inte har förbättrats i den utsträckning som behövs, är de tydliga skillnaderna i ungas förutsättningar att gå igenom skolan och etablera sig på arbetsmarknaden. Det är fortsatt stora skillnader mellan inrikes och utrikes födda ungas skolgång och studieresultat. Möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden skiljer sig också mellan dessa båda grupper, trots att Sverige har en långvarig högkonjunktur bakom sig. Coronapandemin har under det gångna året drabbat unga särskilt hårt, både i skolan och på arbetsmarknaden. De unga som redan tidigare stod längre ifrån ett jobb, eller som mötte utmaningar i skolan, har nu en ännu svårare situation än tidigare.

Unga som varken arbetar eller studerar är en av de grupper som nu riskerar ett långvarigt utanförskap som en konsekvens av Coronapandemin. Erfarenheter från lågkonjunkturen 2008–2010 visar att etableringsprocessen för unga som varken arbetar eller studerar i åldrarna 16–19 år då påverkades kraftigt. Många unga hamnade i ett långvarigt utanförskap, eftersom de efter konjunkturnedgången inte lyckades ta sig in på arbetsmarknaden eller börja studera igen. Drygt hälften av alla som tillhörde Uvas-gruppen när de var 16–19 år under 2004, var det fortfarande när de var 29 år. Trots att många av dem varit i någon sysselsättning under åren 2005–2007, innan lågkonjunkturen. Risken för ett särskilt långt utanförskap är allra störst för unga som har psykisk ohälsa, sjukdomar som innebär hinder för arbete eller funktionsnedsättningar (MUCF 2020c).

MUCF:s analyser visar att det är viktigt att fortsätta att prioritera arbetet med unga som varken arbetar eller studerar. Långa tider utanför arbete och studier är en situation som är negativ för samhället, både för att det innebär kostnader och för att det innebär att den resurs som unga är på arbetsmarknaden inte tas tillvara. Det är också ytterst allvarligt med ett så långvarigt utanförskap ur den enskilda individens perspektiv. En prioritering av arbetet med de unga som står långt ifrån arbetsmarknaden behövs och är än mer viktig i en situation då även många unga som står närmare arbetsmarknaden är i behov av stöd.

MUCF har fram till december 2021 i uppdrag att stödja lokal organisations- och verksamhetsutveckling för att skapa förutsättningar till ett tidigt och samordnat stöd för unga som varken arbetar eller studerar. Myndigheten ser att det fortsatt finns många kommuner och kommunala sammanslutningar (såsom kommunförbund eller samordningsförbund) att nå ut till i det arbetet. Samtidigt ger en utveckling mot digitala möten myndigheten goda förutsättningar att nå ut till fler. Myndigheten ser ett stort intresse hos kommuner och regioner att arbeta med frågan och föreslår därför ett permanent uppdrag för MUCF.

Mot bakgrund av den rådande situationen på arbetsmarknaden, och kunskapen att många unga riskerar att stanna i uvas-gruppen under lång tid, bedömer myndigheten att det nuvarande uppdraget både behöver förlängas och ges förstärkta medel. De insatser som ska genomföras inom ramen för uppdraget är väl anpassade, men inte tillräckliga, för att bidra till den organisations- och verksamhetsutveckling som Sveriges kommuner kan behöva göra framöver. Det pågående uppdraget såsom det formulerades av regeringen dimensionerades inte utifrån de nya behov som uppstått som ett resultat av Coronapandemin och syftade heller inte till att lösa de utmaningar som Sveriges kommuner nu står inför.

På central nivå är flera myndigheter engagerade i arbetet med unga som varken arbetar eller studerar. För att säkerställa att resurserna utnyttjas på bästa sätt föreslår MUCF att regeringen ger MUCF och berörda myndigheter i uppdrag

att stärka sitt långsiktiga samarbete kring unga som varken arbetar eller studerar, samt att MUCF får ett ansvar att samordna dessa myndigheters arbete. De centrala myndigheterna får då ett gemensamt uppdrag runt målgruppen. På så sätt kan de insatser som görs för målgruppen genomföras samordnat och med en längre strategi. Ett förstärkt samarbete skulle bland annat kunna omfatta

- arbete med att effektivisera insatser gentemot lokala aktörer
- att ta fram ny kunskap om arbetssätt och metoder kring frågor som rör unga kvinnor och män som varken arbetar eller studerar, samt om villkoren för särskilt utsatta grupper av unga som varken arbetar eller studerar och om levnadsvanor för målgruppen.

Andra exempel är gemensamma insatser, samordnad kompetensutveckling och information mellan myndigheter av vad som planeras. I en sådan uppdragsbeskrivning är det viktigt att tydliggöra vad samordningsansvaret innebär för myndigheten, och vad den innebär för varje deltagande myndighet/aktör. För att uppdraget ska få genomslag måste samordningsansvaret vara tydligt i regleringsbrev till de medverkande myndigheterna.

Projektbidrag till samverkansinsatser för unga som varken arbetar eller studerar

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

- att MUCF får ett förnyat uppdrag att fördela projektbidrag till samverkansinsatser för unga som varken arbetar eller studerar.
- att bidragets omfattning ska vara 25 miljoner kronor årligen, så att fler projekt av hög kvalitet kan beviljas medel.
- att ett sådant bidrag bör ha ett tydligt jämställdhetsperspektiv och att insatser som syftar till att nå de grupper av unga som riskerar ett särskilt långvarigt utanförskap, så som unga med funktionsnedsättningar eller psykisk ohälsa, särskilt prioriteras.

MUCF fick 2016 i uppdrag att fördela projektbidrag till kommuner och samordningsförbund för samverkansinsatser för unga som varken arbetar eller studerar. Under tre år mellan 2016–2018 fördelade myndigheten nästan 52 miljoner kronor inom stödformen. 2018 var sista året för denna satsning, och de sista bidragen fördelades i maj 2018. Myndighetens uppföljning av hur bidraget har använts och vilka effekter bidraget har gett visar att bidragsgivningen har gett betydelsefulla resultat.

Myndighetens uppföljning visar att de beviljade projekten sammanlagt nått nästan 4 700 unga. Statistik saknas för ungefär en femtedel av dessa men av de drygt 3 700 som har rapporterats så har cirka 40 procent gått vidare till arbete eller studier. En av de viktigaste slutsatserna är att bidraget har fått långtgående positiva effekter på framför allt individnivå, men att även vissa positiva effekter kan ses på samhälls- och organisationsnivå (MUCF 2020d).

Dock gjorde bristen på långsiktighet och bidragets omfattning att resultaten blev begränsade. Myndigheten föreslår därför att bidraget återinförs, men i större skala. Förslaget kan genomföras med mindre resurser. Söktrycket har dock tidigare varit mycket stort och MUCF bedömer att 25 miljoner kronor årligen kan fördelas till projekt av hög kvalitet. Ett relativt lågt antal av Sveriges kommuner eller samordningsförbund har sökt och blivit beviljade bidrag inom denna satsning.

Det har vid flera tillfällen framkommit att projekt som finansierats med bidraget har kunnat använda resultatet av insatserna för att visa för sin kommunledning eller andra beslutsfattare att det lönar sig att arbeta med unga som varken arbetar eller studerar, både för kommunen och för ungdomarna själva. Bidraget har därmed till stor del fungerat som incitament för att kommunerna ska fortsätta satsa på denna typ av verksamhet.

Statskontoret har genomfört en utvärdering av bidraget som redovisas i rapporten Utvärdering av strategin för unga som varken arbetar eller studerar (Statskontoret 2019). Även om resultaten på samhällsnivå ses som svaga, eftersom insatserna nått en väldigt begränsad grupp, konstaterar rapporten att på individnivå så har bidraget upplevts som avgörande för de individer som har nåtts utav insatserna. Om individen stått längre från arbetsmarknaden så menar många av de intervjuade aktörerna att de inte haft tillgång till verktyg för att nå och stödja unga med svårare problematik i den utsträckning de behövt, och att andra aktörer som socialtjänsten eller psykiatrien behöver involveras. På verksamhetsnivå så har satsningen bidragit till att de lokala verksamheterna kunnat utveckla och stärka sitt arbete för att stödja Uvas. Nya metoder har kunnat utvecklas och testas och omfattningen av befintlig verksamhet har kunnat utökas. Samverkan har utvecklats men behöver fortsatt förbättras, där samverkan med gymnasieskolorna lyfts fram som exempel.

Behov av kunskap om unga med psykisk ohälsa och funktionsnedsättningar som varken arbetar eller studerar

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

- att MUCF får ett uppdrag att ta fram kunskap om unga med psykisk ohälsa och funktionsnedsättningar som varken arbetar eller studerar. Det finns ett behov av ökad kunskap om unga som varken arbetar eller studerar och som har psykisk ohälsa, funktionsnedsättningar eller sjukdomar som försvårar arbete. Det behövs både kunskap om hur det går att förhindra att denna grupp unga hamnar utanför arbete och studier, och vad som kan främja att de lämnar en sådan livssituation. I ett sådant arbete är det viktigt att inkludera kunskap som kommer från dessa ungas egna erfarenheter av att vara utanför arbete eller studier, samt vilket stöd från samhället de upplever har fungerat bra och ser behov av. MUCF vill ta fram en fördjupad rapport som kan ge underlag för vidare åtgärder riktade mot denna grupp av unga.
- att uppdraget finansieras med 1 miljon kronor årligen under 2022–2023.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har under 2019 tagit fram ny kunskap som visar på heterogeniteten inom gruppen unga som varken arbetar eller studerar. I det arbetet har myndigheten även identifierat grupper av unga som riskerar att vara utanför arbete och studier under långa tidsperioder. Att ha psykisk ohälsa eller funktionsnedsättningar eller sjukdomar som försvårar arbete är de största riskfaktorerna för att aldrig lämna Uvas-gruppen under sin ungdomstid. Det gäller oavsett kön och bakgrund (MUCE, 2020c).

I den rådande situationen ser Sverige en försämrad arbetsmarknad för unga generellt. Svårigheterna kommer att vara störst bland de unga som redan stod långt ifrån ett arbete. Unga som varken arbetar eller studerar idag är en sådan grupp. Särskilt utsatta är de unga som är i den livssituationen på grund av psykisk ohälsa eller funktionsnedsättningar och sjukdomar som försvårar arbete. Det är en grupp unga som riskerar att hamna i ett utanförskap under mycket långa tidsperioder. Något som både leder till stort personligt lidande och höga kostnader för samhället.

Det finns ett behov av att tydligare identifiera hur insatser kan hjälpa unga med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättningar och sjukdomar som försvårar arbete. Dels med målsättningen att dessa unga inte ska hamna i en situation där de står utanför både arbete och studier. Men också för att öka möjligheterna för dessa unga att lämna en sådan livssituation. Även Forte har identifierat en sådan brist på kunskap om vilka insatser som fungerar bra för gruppen unga med funktionsnedsättningar (Forte, 2020). MUCE har även tidigare visat på att bristen på kunskap om psykisk ohälsa kan begränsa möjligheter för unga personer med psykisk ohälsa att få och behålla ett arbete. Det finns därför ett behov av att stärka kunskapen om psykisk ohälsa hos arbetsgivare och beslutsfattare (MUCE, 2015).

Att förbättra möjligheterna för särskilt utsatta unga att etablera sig på arbetsmarknaden är, utöver det ungdomspolitiska målet, även viktigt för att nå mål 8 inom Agenda 2030 – Att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. Särskilt med betoning på delmål 8.6 – att till 2030 väsentligt minska den andel ungdomar som varken arbetar eller studerar. Det är av största vikt att alla unga, tjejer som killar, födda i Sverige som utomlands, får möjlighet att delta i samhället.

Förslagen riktade mot unga som varken arbetar eller studerar relaterar även till det andra jämställdhetspolitiska delmålet om ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Att människor kan utveckla kompetenser och kunskaper genom lärande och utbildning, samt att de kan ha en sysselsättning och ekonomisk trygghet är även två viktiga delar för att uppnå jämlik hälsa. Förslagen som rör unga som varken arbetar eller studerar relaterar därför även till folkhälsopolitikens andra och tredje område.

GÖR DET MÖJLIGT FÖR FLER UNGA ATT DELTA I MENINGSFULLA FRITIDSAKTIVITETER

Undersök möjligheterna för ett ekonomiskt stöd till unga för fritidsaktiviteter

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

- att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att belysa hur ett ekonomiskt stöd kan utformas för att säkra alla ungas rätt till meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter.

Ekonomi är ett av de hinder som en stor andel unga upplever för att delta i fritidsaktiviteter, enligt MUCF:s nationella ungdomsenkät. År 2018 hade fyra av tio unga avstått från att delta i fritidsaktiviteter under det senaste året på grund av att aktiviteten har kostat för mycket. Det gör ekonomi till det näst vanligaste hindret för ungas fritid bland de som myndigheten följer upp.

Under 2020 har Coronapandemin medfört att ungas möjligheter att få ett arbete har försämrats, fler unga är arbetslösa än tidigare. En ökad arbetslöshet i befolkningen drabbar även de unga som bor med vårdnadshavare. Det gör att en större andel unga väntas ha mindre ekonomiska resurser att lägga på fritidsaktiviteter. Det finns även en risk att kostnaderna för fritidsaktiviteter ökar i spåren av pandemin, till exempel på grund av att idrottsföreningarna nu har svårt att bedriva verksamhet som normalt används för att subventionera ungdomsverksamheten. Det kan göra att unga med mindre ekonomiska resurser i större utsträckning stängs ute från fritidsaktiviteter.

Unga är en heterogen grupp och en del unga är mer begränsade än andra när det gäller de ekonomiska förutsättningarna för en meningsfull fritid. Unga som växer upp och bor i socioekonomiskt utsatta områden är exempel på en grupp som vi vet har sämre förutsättningar för att delta i fritidsaktiviteter. Resultaten från myndighetens nationella ungdomsenkät visar att andelen unga som uppger att de har goda möjligheter att delta i fritidsaktiviteter är lägre i utsatta områden (MUCF 2018b). Det finns även flera andra grupper av unga där ekonomi och kostnader för fritidsaktiviteter kan utgöra hinder. Att bo längre ifrån större orter kan exempelvis innebära högre kostnader för vissa fritidsaktiviteter i form av transporter till och från aktiviteter. Unga med funktionsnedsättningar är ett annat exempel där möjligheterna till en meningsfull fritid kan vara beroende av möjligheter att bekosta de hjälpmedel som behövs.

Myndigheten bedömer att det finns ekonomiska hinder som påverkar en stor andel av ungdomsgruppen på så sätt att deras möjligheter att ta del av meningsfulla fritidsaktiviteter minskar. Risken är stor att denna grupp blir större i spåren av det senaste årets pandemi. Det finns därför ett behov av att undersöka möjligheterna för ett ekonomiskt stöd i någon form som kan användas till fritidsaktiviteter. För vissa grupper av unga är detta hinder mer aktuellt än för andra. Det är därför positivt om de grupper av unga som är särskilt utsatta kan prioriteras för ett sådant stöd.

I Norge var en av huvudprioriteringarna för regeringen i statsbudgeten för 2020 att fler barn skulle delta i fritidsaktiviteter. Därför satte regeringen av 60 miljoner norska kronor till ett försök med fritidskort som skulle täcka avgifter till organiserade fritidsaktiviteter för barn i åldrarna 6–18 år. Målet var att fler barn skulle kunna delta i fritidsaktiviteter, särskilt barn som växer upp i familjer med låg inkomst (Prop. 1 S, 2020). Även på Island finns sedan tidigare så kallade fritidskort för att ge fler barn och unga möjlighet att delta i fritidsaktiviteter och föreningsliv (Reykjavik 2020).

Den föreslagna utredningen om ett ekonomiskt stöd till fritidsaktiviteter är viktig mot bakgrund av målet för ungdomspolitiken, att alla unga ska kunna ha en utvecklande och meningsfull fritid. Den har även kopplingar till artikel 31 inom barnkonventionen som säger att alla barn har rätt till fritid, lek och vila. Förslaget kopplar också an till mål 10 i Agenda 2030 – att minska ojämlikheten inom och mellan länder, särskilt med koppling till delmålen 10.2 – att verka för att alla människor oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

Behov av ökad kunskap om möjligheter och hinder för digitalt ungdomsarbete

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

- att MUCF ges i uppdrag att, tillsammans med andra relevanta aktörer, ta fram kunskap om digitalt ungdomsarbete och hur det kan utformas på ett ändamålsenligt sätt.
- att det i uppdraget ska ingå att identifiera metoder och verktyg som kan fungera som stöd för aktörer som vill utveckla ett digitalt ungdomsarbete. Det bör också ingå att undersöka förutsättningarna för sådant arbete och möjliga hinder.
- att det i uppdraget ska ingå att ta fram kunskap om främjande arbete mot grupper som har svårare att delta i digitalt ungdomsarbete och som har sämre tillgång till fritidsaktiviteter. Därför behöver exempelvis unga med funktionsnedsättning, unga hbtqi-personer, unga i socioekonomiskt utsatta områden och unga som är nya i Sverige särskilt uppmärksammas.
- att MUCF för detta ges medel på 1,5 miljoner kronor.

Begreppet digitalt ungdomsarbete har introducerats i Sverige och flera andra länder under de senaste åren och innebär att digitala medier och teknologier utnyttjas i arbete och verksamhet med ungdomar (Ungdomsstyrelsen Finland 2018). Under det senaste årets pandemi har en rad olika verksamheter riktade mot unga inom

fritidsområdet behövt stänga ner eller begränsa fysiska mötesplatser. I många fall har de även valt att i någon utsträckning ställa om verksamheten till digitala kanaler för att kompensera för detta. Många länder i Europa delar erfarenheten av en sådan omställning inom ungdomsarbete (EYWC 2020). Digitala lösningar har varit ett sätt att nå ut till unga och fortsätta att mötas, även under pandemin. Aktörer kopplade till ungas fritid har erbjudit fler digitala lösningar än tidigare, exempelvis kulturskolor, bibliotek och civilsamhällesorganisationer.

Det digitala ungdomsarbete som redan fanns sedan tidigare och de satsningar som påbörjats med anledning av Coronapandemin har potential att utvecklas. Det för med sig nya möjligheter för unga att mötas på fritiden och när ett stort antal nya verksamheter startats innebär det också att det finns många nya erfarenheter och goda exempel att dra nytta av. Men det senaste året har även inneburit att hinder eller svårigheter som finns kring digitalt ungdomsarbete har blivit tydligt. Hinder för att bedriva digitala verksamheter kan exempelvis vara

- ekonomiska resurser
- kompetens i form av kunskaper om digitala verktyg
- juridisk kompetens
- kunskap om arbetssätt och hur en kan interagera med unga på ett professionellt sätt på virtuella mötesplatser.

Tidigare studier av digitalt ungdomsarbete visar att den digitala utvecklingen av ungas värld går fort, och att det kan vara svårt för de som arbetar med ungdomsarbete att hänga med i samma tempo (National Youth Council of Ireland 2016). Mot bakgrund av det senaste årets utveckling med ett större behov av att möta unga digitalt är det rimligt att anta att liknande utmaningar fortfarande är aktuella.

Digitalt ungdomsarbete är viktigt av flera anledningar. Dels behöver de som arbetar inom ungdomsarbete förstå hur digitaliseringen formar samhället, och vilka konsekvenser den kommer att få för unga. Digital teknik finns inom alla områden av ungas liv och om ungdomsarbetet ska kunna hänga med i alla aspekter och sociala förändringar, och på så sätt fortsätta att vara relevant för unga, behövs kunskap. Det är också viktigt att ungdomsarbetet kan stödja ungas förmåga att vara aktiva i ett samhälle, som blir alltmer digitaliserat och teknologiserat. Men för att göra det måste ungdomsarbetet finnas även i de digitala miljöer där unga befinner sig.

En annan viktig roll för ungdomsarbetet är att förhindra en digital klyfta mellan unga, genom att se till att de har tillgång till digital teknik och genom att förbättra deras tekniska kunskaper (VERKE och EYWC 2019). Om digitalt ungdomsarbete ska kunna få en verklig roll i ungdomsarbetet måste förutsättningarna för unga att delta i sådant bli mer jämn, så att unga har lika stor digital kompetens och tillgång till nödvändig utrustning. Det senaste årets utveckling där fler verksamheter erbjudit digitala lösningar har dock visat på skillnaderna mellan olika grupper av ungas förutsättningar att ta del av sådan verksamhet. Unga som lever med sämre socioekonomiska förutsättningar, unga som är nya i Sverige, unga med funktionsnedsättningar är grupper som har haft svårare att delta. Det innebär att ett digitalt ungdomsarbete måste innehålla verktyg för att kunna arbeta främjande mot sådana grupper av unga.

Digitalt ungdomsarbete kan vara ett bra komplement till fysiska mötesplatser i

de fall sådana inte är tillgängliga för unga. Ett exempel på det är den kartläggning av unga hbtq-personers mötesplatser i Sverige som visar att sådana saknas på många platser (MUCF 2019e). Det kan också innebära nya möjligheter för flera andra grupper av unga som också har sämre tillgång på fritidsaktiviteter så som unga med funktionsnedsättning eller unga med sämre socioekonomiska förutsättningar.

Myndighetens bedömning om att det digitala ungdomsarbetet behöver utvecklas och att mer kunskap behövs går i linje med det övergripande målet i Sveriges digitaliseringsstrategi – att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Den föreslagna utredningen är också viktig mot bakgrund av målet för ungdomspolitik, att alla unga ska kunna ha en utvecklande och meningsfull fritid. Eftersom en del i utredningen föreslås undersöka hinder för grupper av unga att ta del av digitalt ungdomsarbete kopplar den också an till mål 10 i Agenda 2030 – att minska ojämlikheten inom och mellan länder, särskilt med koppling till delmålen 10.2 – att verka för att alla människor oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

ÖKA UNGAS INFLYTANDE I SAMHÄLLET

Regeringen bedömer i sin strategi för en stark demokrati att det är särskilt angeläget att delaktigheten stärks för flera grupper i samhället, och att fördelningen av makt blir jämnare. Unga är en av de grupper som pekas ut som särskilt viktiga i det arbetet. Strategin pekar också på vikten av kommunernas arbete med att utveckla medborgardialog och vikten av bra villkor för förtroendevalda (KU18:02).

Mer långsiktigt arbete med skolval

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

- att regeringen ger myndigheten en särskild uppgift att arbeta långsiktigt med att främja ungas valdeltagande genom skolval.
- att myndigheten i detta uppdrag får resurser på 4 miljoner kronor årligen. Särskilda kostnader förknippade med skolval vid valår, som till exempel trycka valsedlar och praktiskt arbete i elevorganisationerna, tillkommer.

Regeringen anser att skolan och utbildningsväsendet är viktiga för att förankra demokratin, eftersom skolan möter alla barn och unga i Sverige (KU18:02). MUCF har i flera år ansvarat för att stödja genomförandet av skolval runt om i landet, senast vid de allmänna valen 2018 och valet till Europaparlamentet 2019. Skolval är ett verktyg för att sprida kunskap om demokrati i skolan och ger unga en konkret upplevelse av att rösta. Mot bakgrund av den kunskap som finns idag om utbildningens roll ser myndigheten att det skulle vara värdefullt att även under perioderna mellan valen stimulera till kunskap och diskussion om samhällsfrågor och demokrati i skolorna.

MUCF föreslår att uppdraget med att främja ungas valdeltagande genom skolval blir permanent för att möjliggöra ett bättre stöd till skolor i områden som präglas av lågt valdeltagande och bristande samhällstillit. Skolval är ett viktigt element i skolornas arbete med demokrati- och inflytandefrågor. Bristen på kontinuitet försvårar dock arbetet, eftersom skolvalen genomförs i samband med riksdags- och europaparlamentsvalen och att insatsen därför uppfattas vara ”ännu ett projekt” istället för ett medvetet långsiktigt arbete för demokratisk skolning.

Syftet med att genomföra skolval är att främja elevernas demokratiska skolning och framtida valdeltagande genom en konkret lärandeinsats kring politiska samtal, demokratis grund, valprocessen och om partiernas ställningstagande i viktiga samhällsfrågor. Ett näraliggande syfte är att genom skolvalsarrangemanget skapa möjligheter att främja alla ungas intresse för samhällsfrågor och deras tilltro till det demokratiska systemet. En särskild uppgift att arbeta med skolval skulle medföra en möjlighet för MUCF att med framförhållning stödja skolor i områden som präglas av lågt valdeltagande och bristande samhällstillit. Det är en prioritering och ambitionshöjning som inte ryms inom myndighetens nuvarande arbete.

Under de år som MUCF har ansvarat för skolval har myndigheten utvecklat arbetet, och tillsammans med samarbetande organisationer förbättrat genomförandet. Ett långsiktigt uppdrag som även under mellanvalsperioden stimulerar politiska samtal skulle dock medföra betydligt bättre möjligheter att utveckla hållbara rutiner och system. Kostnaderna uppskattas till 4 miljoner kronor årligen. Särskilda kostnader förknippade med skolval vid valår, som till exempel trycka valsedlar och praktiskt arbete i elevorganisationerna, tillkommer.

Behov av långsiktigt arbete med demokrati i skolan

MYNDIGHETEN BEDÖMER

- att det finns ett behov av att elever inom ramen för skolan i större utsträckning får möjlighet att tillägna sig kunskaper i och om demokrati mellan valen, med syfte att öka ungas tilltro till det demokratiska systemet och deltagande i demokratin samt att minska skillnader mellan olika grupper av unga.

MUCF ser behov av ett aktivt arbete för att bibehålla och utveckla demokratiska och inkluderande värderingar hos unga, för att på så sätt bidra till ett demokratiskt och inkluderande samhälle. Det är fyra år mellan de nationella valen och arbetet med att öka ungas kunskap om demokrati och tilltro till demokratin måste ske under hela denna tidsperiod. Mycket tyder på att genomförandet av skolans demokratiuppdrag fungerar väl i skolor och klassrum där eleverna redan är demokratiskt sinnade, men att det är svårare att lyckas med uppdraget i skolor där många elever visar bristande samhällstillit och där många bor i områden med hög arbetslöshet och annan social problematik. Då är det stor risk för att undervis-

ningen mynnar ut i destruktiva konfrontationer eller att skolan tonar ner genomförandet av demokratiuppdraget (MUCF 2019f). Om tilltron till demokratin ska öka bland de unga där den idag är låg är det nödvändigt med ett ordentligt och uthålligt stöd.

Deltagandet i demokratiska processer, såsom allmänna val, har minskat under de senaste decennierna. Denna trend går att se brett bland stabila demokratier (Hooghe & Kern, 2017). I Sverige är valdeltagandet förhållandevis högt och har tvärtom ökat något under de senaste valen. Samtidigt finns det skillnader i valdeltagande mellan olika grupper i samhället. Unga röstar i lägre utsträckning än äldre och det finns skillnader i valdeltagandet mellan olika grupper av unga. Inrikes födda, tjejer och unga i södra Sverige röstar i högre utsträckning, jämfört med utrikes födda unga, killar och unga som bor i kommuner i norra Sverige. Ungas valdeltagande samvarierar även med andelen i kommunens befolkning som har en svag ekonomi eller låg utbildningsnivå.

Underrepresentationen av unga i valda församlingar är en bestående utmaning i det representativa demokratiska systemet. Trots att det skett en förbättring under de senaste decennierna är representationen av unga i åldern 18–24 år fortfarande låg.

Arbetet med att främja ungas inkludering och deltagande i demokratin står på flera olika ben. Ett av dessa är att öka ungas kunskap om det demokratiska systemet och hur de inom detta gör sin röst hörd. MUCF:s indikatorer visar att unga idag är engagerade och använder en rad olika verktyg för att utöva inflytande, men när det gäller deras upplevelse av att kunna påverka lokalt så är den låg. En klar majoritet av unga upplever att deras möjligheter att påverka lokala beslutsfattare är små, trots att hälften av unga vill påverka lokalt. Det tyder på att det finns fortsatt mycket viktigt arbete att göra för att unga ska uppleva att de har tillräckliga kunskaper för att kunna utöva sitt inflytande även mellan valen.

Det finns begränsad forskning om vilka faktorer som påverkar ungas intresse och deltagande i demokratin i en svensk kontext. Det finns dock ett antal studier i Sverige och andra europeiska länder som har undersökt om utbildning i samhällsfrågor och politik påverkar ungas demokratiska värderingar, kunskap och intresse för politik. Resultaten pekar på att utbildning kan ge positiva resultat. Medan studierna tyder på att utbildning och skolan inte kan utrada skillnader i förutsättningar och intresse mellan elever, verkar utbildning ha en utjämnande effekt. En implikation är att utbildning i skolan som riktar sig brett når de grupper av unga som tidigare haft lägre intresse och demokratiskt deltagande (Andersson, Persson & Zetterberg 2019; Amnå, Ekström & Stattin, 2016).

Skolan är den enda gemensamma institution vi har i samhället för att gynna utvecklingen av demokratiska medborgare. Skolor har idag på många håll svårt att kompensera för de initiala skillnader som finns bland eleverna och dessa reproduceras i vissa miljöer. Att skolan ges förutsättningar att lyckas med sitt demokratifostrande uppdrag är extra viktigt i de tider vi nu lever i, där demokratin utmanas på flera sätt och på olika plan.

Behov av ökad kunskap om unga som upplever att de står långt ifrån demokratin

MYNDIGHETEN BEDÖMER

- att det finns ett behov av kunskap om de grupper av unga som befinner sig i, eller riskerar att hamna i ett demokratiskt utanförskap. De unga som inte deltar i demokratiska processer och saknar tilltro till sina möjligheter att påverka. Det behövs mer kunskap om vilka dessa grupper av unga är och vilka konsekvenser det demokratiska utanförskapet får för samhället och unga. Det behövs även mer kunskap om vilka åtgärder som är effektiva för att dessa unga ska bli inkluderade i de demokratiska processerna.

Regeringens strategi för en stark demokrati slår fast att Sverige idag har en stark demokrati, men att det finns utmaningar som är särskilt viktiga att bemöta. Strategin har som mål att alla i Sverige, oavsett bostadsort, kön, ekonomiska förutsättningar eller sociala omständigheter, ska ha förutsättningar att föra sin talan och att delta både i allmänna val, och i de demokratiska processer som sker mellan valen. Samtidigt är ett demokratiskt utanförskap hos delar av befolkningen en av de stora utmaningar som demokratin i Sverige står inför idag. Strategin slår fast att det finns en risk att människor som upplever att de inte har inflytande tappar tilltron till demokratin, attraheras av antidemokratiska idéer eller kanaliserar sin frustration i en destruktiv riktning. Den pekar också på att det är särskilt allvarligt om känslor av utanförskap befästs hos barn och unga (KU18:02).

Många av de indikatorer som MUCF följer visar på olika sätt som unga väljer att engagera sig politiskt, deras valdeltagande eller i vilken utsträckning de deltar i olika typer av politiska aktiviteter. Men indikatorerna ger också en bild av att grupper av unga inte deltar i demokratin i lika stor utsträckning. Exempelvis ser vi att valdeltagandet bland unga är lägre bland killar. Det är också lägre bland utrikes födda unga, vilket troligtvis förklaras av att de i större utsträckning möter hinder för detta i form av utbildning eller socioekonomiska resurser. Unga är fortfarande underrepresenterade bland förtroendevalda på samtliga politiska nivåer. Senaste valet skedde en minskning av unga som valdes, trots att engagemang och medlemskap i politiska partier varit konstant eller ökat över tid.

Knappt fyra av tio unga vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun, vilket är en minskning från 2015. Den vanligaste anledningen till att unga inte vill påverka lokalt är att de inte upplever ett tillräckligt stort intresse. Det är också ganska vanligt att de saknar kunskap om hur de ska göra, har för lite tid, eller inte tror det spelar någon roll. Knappt två av tio unga upplever att de har möjlighet att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen.

Indikatorerna ger dock bara en mycket grov bild av dessa unga. Forskning har visat att det bland de unga som inte deltar i demokratin kan finnas flera olika undergrupper. En del unga har ett politiskt intresse och skulle kunna engagera sig

mer aktivt om de rätta omständigheterna för ett aktivt engagemang skulle infinna sig. Andra grupper av unga står längre ifrån ett demokratiskt deltagande och kan sägas vara oengagerade eller desillusionerade i sin inställning till demokratin (Amná, E & Ekman, J 2013). Kunskapen om vilka faktorer som påverkar ungas intresse och ickedeltagande i demokratin behöver utvecklas, för att arbetet med att öka delaktigheten i demokratin ska bli framgångsrikt. Särskilt ser myndigheten ett behov av kunskap om vilka åtgärder som är effektiva för att de grupper av unga som står längst ifrån både ett politiskt intresse och ett aktivt deltagande ska bli inkluderade i de demokratiska processerna.

Förstärkta medel till statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

- att anslaget för MUCF:s uppdrag att arbeta med bidrag för insatser med syfte att stärka demokratin förstärks med mer medel.
- att bidraget ökar i omfattning till 25 miljoner kronor årligen, vilket skulle innebära att fler ansökningar av hög kvalitet kan finansieras.

MUCF har i uppdrag att fördela statsbidrag till projekt som syftar till att stärka demokratin (Förordning 2020:26). Under 2020 fördelade myndigheten 7,75 miljoner kronor inom stödformen. Projektbidraget har lämnats för åtgärder som syftar till att öka kunskapen om demokratin och stärka individens förutsättningar att delta i demokratin och dess beslutsprocesser. Till exempel projekt som syftar till att öka kunskapen om demokratiska processer och/eller principer, öka valdeltagandet eller stärka möjligheterna till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen.

Myndigheten har prioriterat åtgärder som har förutsättningar att nå många individer, eller riktar sig mot delar av landet eller delar av befolkningen som har ett lågt valdeltagande eller låg delaktighet i demokratin i övrigt. Projekt som bedrivs i områden med socioekonomiska utmaningar samt i gles- och landsbygder utanför landets tillväxtregioner har prioriterats, liksom projekt som riktar sig mot unga, utrikes födda eller personer med funktionsnedsättningar.

Myndigheten anser att det finns en efterfrågan efter statsbidraget och att det kommer att utgöra en viktig beståndsdel i myndighetens arbete med inflytande, delaktighet och demokrati. MUCF vill dock påpeka att långsiktighet behövs även i detta arbete. Statsbidraget måste ge möjlighet att igångsätta insatser som kan få växa och utvecklas under flera år. Att skapa ökad uppslutning om demokratiska processer, särskilt i områden som präglas av lågt valdeltagande, är en process som tar tid. Kortsiktiga projektbidrag ökar målgruppens upplevelse av statlig kortsiktighet och riskerar att bidra till att skapa ytterligare avstånd mellan olika grupper och samhället.

MUCF har under 2020 tvingats ge avslag till flera projekt som skulle tjänat

bidragets syfte mycket väl, eftersom bidragsmedlen inte har räckt till fler projekt. Myndigheten bedömer utifrån de tidigare ansökningarna att det fanns ett underlag med tillfredställande projektidéer för ca 25 miljoner totalt. Myndigheten föreslår därför att bidraget utökas i omfattning under kommande år.

Förslagen som rör ungas delaktighet och inflytande relaterar på ett tydligt sätt till det ungdomspolitiska målet att alla unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen. Målet för demokratipolitiken är att demokratin ska vara levande och uthållig, kännetecknas av delaktighet och att möjligheterna till inflytande är jämlika. Eftersom det finns skillnader mellan unga tjejer och killars inflytande kopplar det även an till det första jämställdhetspolitiska delmålet. Målet är att uppnå en jämn fördelning av makt och inflytande i samhället, att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare samt att forma villkoren för beslutsfattandet inom samhällets alla sektorer. Målet tar sikte på formella politiska rättigheter – möjligheten att delta i demokratiska processer både som väljare och som vald, eftersom möjligheten att påverka beslutens innehåll förutsätter deltagande i beslutsfattandet. Förslagen relaterar även till målområde sju inom det folkhälsopolitiska målet, som innebär att människors hälsa främjas av att alla individer har möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet.

Referenser

Amná, E & Ekman, J (2013). *Standby Citizens: diverse faces of political passivity.* European political science review.

Andersson, Persson & Zetterberg (2019). *Är skolan demokratifrämjande? Kopplingen mellan utbildning och demokratiska färdigheter: en forskningsöversikt.* Forum för levande historia.

Arbetsförmedlingen (2020a). *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020. Utvecklingen på arbetsmarknaden 2020–2021.* Arbetsförmedlingen analys 2020:02

Arbetsförmedlingen (2020b). *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2020. Utvecklingen på arbetsmarknaden 2020–2022.* Arbetsförmedlingen analys 2020:12

Boverket (2019). *Bostäder och platser för ungdomar. Lägesrapport till ungdomspolitiken.* Rapport 2019:25

Boverket (2020). <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten/>

Brå (2020a). *Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017.* Rapport 2020:4. Brottsförebyggande rådet.

Brå (2020b). *Skolundersökningen om brott 2019. Om utsatthet och delaktighet i brott.* Rapport 2020:11 Brottsförebyggande rådet.

Brå (2020c). *Svaga indikationer på konsekvenser av pandemin i Brås preliminära statistik över anmälda brott i oktober 2020 jämfört med oktober förra året.* Brottsförebyggande rådet.

Delmos (2019). *Segregationens konsekvenser för unga - Analys till regeringens ungdomspolitik.* Delegationen mot segregation.

EYWC (2020). *Cornerstone Challenges for European Youth Work and Youth Work in Europe Making the Connections and Bridging the Gaps. Some preparatory thoughts for planning the 3rd European Youth Work Convention and implementing the European Youth Work Agenda.* Hämtad 210128

https://www.eywc2020.eu/downloads/doctrine/WebforumVeranstaltungenWebsiteBundle:Media-file-10/Challenges%20for%20Youth%20Work_Howard%20Williamson.pdf

Folkhälsomyndigheten (2015). *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner – En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige.* Stockholm.

Folkhälsomyndigheten (2019). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/18.* Grundrapport.

Folkhälsomyndigheten (2020a). *Covid-19 hos barn och unga. En kunskapssammanställning – Version 2.* 12 november 2020

Folkhälsomyndigheten (2020b).

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/fu-suicid-dodlighet/>

Forte (2018). *Hälsa och livsvillkor bland unga hbtq-personer. Vad vet vi och vilka forskningsbehov finns?* Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd

Forte (2020). *Samhällseffekter av coronapandemin – Psykisk ohälsa bland unga.* Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte Fokus, Juli 2020

Förordning (2020:26). *Förordning om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin.* Kulturdepartementet.

Hooghe, & Kern (2016). *The Tipping Point Between Stability and Decline: Trends in Voter Turnout, 1950–1980–2012, European Political Science, Vol. 16 Nr. 4.*

Kulturdepartementet (2018). *Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara.* Artikel nr: Ku18:02

MUCF (2015). *Modell för stöd till unga med psykisk ohälsa som varken arbetar eller studerar.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2016). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – en nationell bild och faktorer som påverkar deltagande.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2018a). *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige. FOKUS 18.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2018b). *Bredda normen. En kunskapssammanställning om unga hbtq-personers etablering på arbetsmarknaden.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2019a). *Det vore ju kul om de frågade någon gång. Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå. FOKUS 19.*

MUCF (2019b). *Olika verkligheter. Unga hbtq-personer om sina levnadsvillkor.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2019c). *Unga med attityd. Hälsa, fritid och framtid. Attityd- och värderingsstudie 2019.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2019d). *Unga med attityd. Arbete och arbetsmarknad. Attityd- och värderingsstudie 2019.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2019e). *Uppdrag att stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer. Delrapport för regeringsuppdrag A2019/01404/MRB.* Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2019f). *Redovisning uppdrag analys till regeringens ungdomspolitik (Ku2019/01066/CSM (delvis), Ku2019/01170/CSM).* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2020a). *Coronaskrisens konsekvenser för ungas långsiktiga möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.* Bedömning 2020-05-07. Myndighetens för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2020b). *Det blir ju bara värre om jag berättar. Unga erfarenheter av sexuella trakasserier i utbildningsmiljö. FOKUS 20.* Myndighetens för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2020c). *Ett långvarigt utanförskap. Olika utmaningar för unga som varken arbetar eller studerar.* Myndighetens för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2020d). *Statsbidrag till samverkansinsatser för unga som varken arbetar eller studerar Bidragets användning, deltagarnas erfarenheter och effekter av beviljade projekt 2016–2018.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2021). *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet. En analys av hinder och möjligheter.* Myndighetens för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

National Youth Council of Ireland (2016). *Using ICT, digital and social media in youth work A review of research findings from Austria, Denmark, Finland, Northern Ireland and the Republic of Ireland.* Hämtad 2021-01-28 från <http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/International%20report%20final.pdf>

Prop. 1 S, 2020. *Proposisjon til Stortinget. For budsjettåret 2020.* Hämtad 2020-01-24 från <https://www.regjeringen.no/contentassets/232fb0a54f0245babb2661301d507d9/nn-no/pdfs/prp201920200001bfdddpdfs.pdf>

Regeringens proposition 2013/14:191. *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande.*

Regeringskansliet (2020). *För anställda och arbetssökande med anledning av Covid-19.* Senast uppdaterad den 7 september 2020. Tillgänglig på <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-arbete-med-an-ledning-av-nya-coronaviruset/for-anstallda-och-arbetssoekande-med-anled-ning-av-covid-19/>

Reykjavik (2020). *Leisure Card*. Hämtad 2020-01-24 från
https://reykjavik.is/sites/default/files/skjol_thjonustulyingar/fristundakort_-_enska.pdf

SCB (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige – en studie om representativitet, avhopp och synen på uppdraget*. Demokratistatistik rapport 15.

SCB (2016). *Demokratins representanter – en studie av representativitet och syn på uppdraget*. Demokratistatistik, rapport 23. Statistiska centralbyrån.

SCB (2020a). *Inträdet på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan. Examinerade 2016/2017*. Statistiska centralbyrån

SCB (2020b). *Valda av folket*. En studie av social representativitet i folkvalda församlingar. Demokratistatistik, rapport 25. Statistiska centralbyrån

SCBa. Folkmängd efter ålder, kön, födelseregion och år. PxWeb (scb.se) Hämtad 2021-02-11

SCBb. Kommunfullmäktigval - röstberättigade efter kommun, svenskt/utländskt medborgarskap, kön och ålder/förstagångsväljare. Antal och andelar. Valår 2002 - 2018. PxWeb (scb.se) Hämtad 2021-01-20

SCBc. Regionfullmäktigval - röstberättigade efter region, svenskt/utländskt medborgarskap, kön och ålder/förstagångsväljare. Antal och andelar. Valår 2002 - 2018. PxWeb (scb.se) Hämtad 2021-01-20

SCBd. Riksdagsval - röstberättigade efter folkbokförda i Sverige/utlandssvenskar, kön och ålder/förstagångsväljare. Antal och andelar. Valår 2002 - 2018. PxWeb (scb.se) Hämtad 2021-01-20

SCBe. Valda kandidater i riksdagsval efter kön, ålder och avhopp. Antal och andelar. Mandatperiod 2002-2006 - 2014-2018. PxWeb (scb.se) Hämtad 2021-01-20

SCBf. Valda kandidater i regionfullmäktigval efter kön, parti, ålder och avhopp. Antal och andelar. Mandatperiod 2002-2006 - 2014-2018. PxWeb (scb.se) Hämtad 2021-01-20

SCBg. Valda kandidater i kommunfullmäktigval efter kommun, kön, ålder och avhopp. Antal och andelar. Mandatperiod 2002-2006 - 2014-2018. PxWeb (scb.se) Hämtad 2021-01-20

SCB (2021). *Inträdet på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan*. Examinerade 2016/2017. Statistiska centralbyrån.

Skolinspektionen (2020). *Gymnasieskolors utmaningar inför höstterminen 2020: Uppföljning utifrån samtal med 144 rektorer*.

Skolinspektionen (2020b). *Utbildning under påverkan av coronapandemin: Sammanställning av centrala iakttagelser från en förenklad granskning av 225 gymnasieskolor*.

Skollagen 2010:800

Skolverket (2019). *Attityder till skolan 2018*. Rapport 479.

Skolverket (2020a). *Slutbetyg i grundskolan våren 2020.* Dnr 2020:1159

Skolverket (2020b). *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, delredovisning augusti 2020, dnr. 5.3.-2020:1056.*

Skolverket (2020c). *Ny studie om elevers kunskaper bekräftar positivt trendbrott.* Nyhetsbrev 2020-12-08.

SKR (2019). *Kommungruppsindelning 2017.* Hämtad 2021-02-03 från:
<https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

SKR (2020). *Effekter av Corona för ekonomiskt bistånd.* Sveriges kommuner och regioner. Hämtad 2021-02-04 från:
<https://skr.se/integrationsocialomsorg/ekonomisktbistandforsorjning/nyheterekonomisktbistandochforsorjning/nyheterekonomisktbistand/effekteravcoronaforekonomisktbistand.34288.html>

Socialstyrelsen (2020a). *Psykiatriska tillstånd och psykofarmaka under coronapandemin.* Oktober 2020

Socialstyrelsen (2020b). *Utvecklingen av ekonomiskt bistånd i spåren av covid-19.* November 2020

Socialstyrelsen (2020c). *Psykiatrisk vård och behandling till barn och unga.* Öppna jämförelser 2019.

SOU 2017:9. *Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar.*

Statskontoret (2019). *Utvärdering av strategin för unga som varken arbetar eller studerar.* Slutrapport.

Utbildningsdepartementet. *U2020/00707/S Nationell plan för trygghet och studiero.*

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2020/02/u202000707s/>

VERKE och EYWC (2019). *Digitalisering och ungdomsarbete. Verke – Kompetenscentret för digitalt ungdomsarbete i Finland och Estonian Youth Work Centre (EYWC) - Government Agency for youth policy and youth work development.* Hämtad 2021-01-28 från

<https://www.verke.org/wp-content/uploads/2019/03/Digitalisering-och-ungdomsarbete.pdf>

Bilaga 1

I denna bilaga presenteras metoden för den statistiska analys som genomförts i arbetet med rapporten.

VIKTNING AV MEDELVÄRDEN

I kapitel 7 av rapporten presenteras resultat för valdeltagandet bland unga i Sverige. I syfte att bättre representera valdeltagandet i Sverige som helhet har valdeltagandet viktats utifrån kommunernas befolkningsmängd. Utan viktning ges medelvärdet i respektive kommun samma vikt vilket innebär att kommuner med mycket få invånare påverkar den uträknade andelen som röstar lika mycket som kommuner med många invånare.

Regressionsanalys

Vi har genomfört en regressionsanalys som ligger till grund för resultaten i rapportens kapitel 7. De data som använts är på kommunnivå. Den beroende variabeln är valdeltagande i riksdagsvalet 2018. De beroende variablerna är:

- en kategorisk variabel för kommuntyp (storstad och storstadsnära kommun eller större stad och kommun nära större stad jämfört med mindre städer och landsbygdskommuner)
- andelen i kommunen med högre än förgymnasial utbildning
- andelen i kommunen med låg ekonomisk standard
- andelen utrikes födda i kommunen

Resultaten presenteras i tabellen nedan.

Tabell 1: Regressionsanalys av valdeltagande i riksdagsvalet

	18–24 år	30–64 år
Storstäder och storstadsnära kommuner	0,03*** (0,01)	0,02*** (0,00)
Större städer och kommuner nära större stad	0,01*** (0,00)	0,01*** (0,00)
Invånare 25–64 år med >förgymnasial utbildning, andel (%)	0,25*** (0,06)	0,16*** (0,04)
Låg ekonomisk standard, andel (%)	-0,16*** (0,05)	-0,08*** (0,03)
Utrikes födda 18–64 år, andel (%)	-0,05 (0,03)	-0,15*** (0,02)
Observationer	289	289
R ²	0,31	0,5

*** innebär att koefficienten är statistiskt signifikant på 95-procentsnivå.

Bilaga 2

MUCF har under perioden oktober 2020 till januari 2021 genomfört intervjuer med ett antal myndigheter och organisationer för att i den mån det varit möjligt ge en nulägesbild av hur Coronapandemin påverkar ungas liv.

Följande har deltagit i intervjuer:

- Arbetsförmedlingen
- Boverket
- Brottsförebyggande rådet
- Försäkringskassan
- Kulturrådet
- Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
- Riksidrottsförbundet
- Skolverket
- Skolinspektionen
- Socialstyrelsen
- Specialpedagogiska skolmyndigheten
- Statistiska centralbyrån

HOS OSS VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.